

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

221B

2 AYLIK POLİSİYE DERGİ
MART-NİSAN 2020 SAYI: 25 FİYAT: 20TL

HEYECAN VERİCİ BİR POLİSİYE:

A L E F

Özel Röportajlar

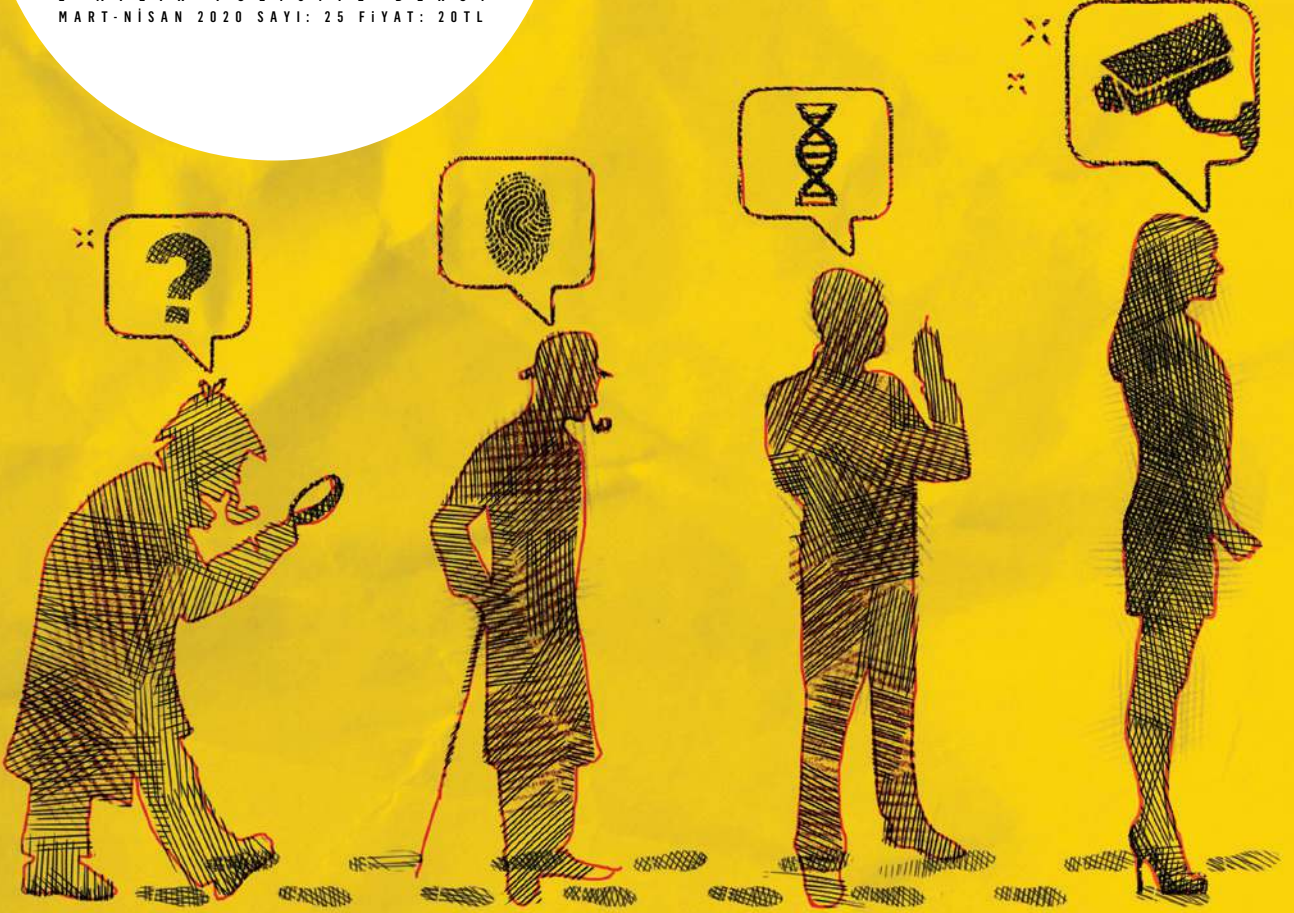
EMİN ALPER

KENAN İMİRZALIOĞLU

MEHMET ALTIOKLAR

MELİSA SÖZEN

AHMET MÜMTAZ TAYLAN

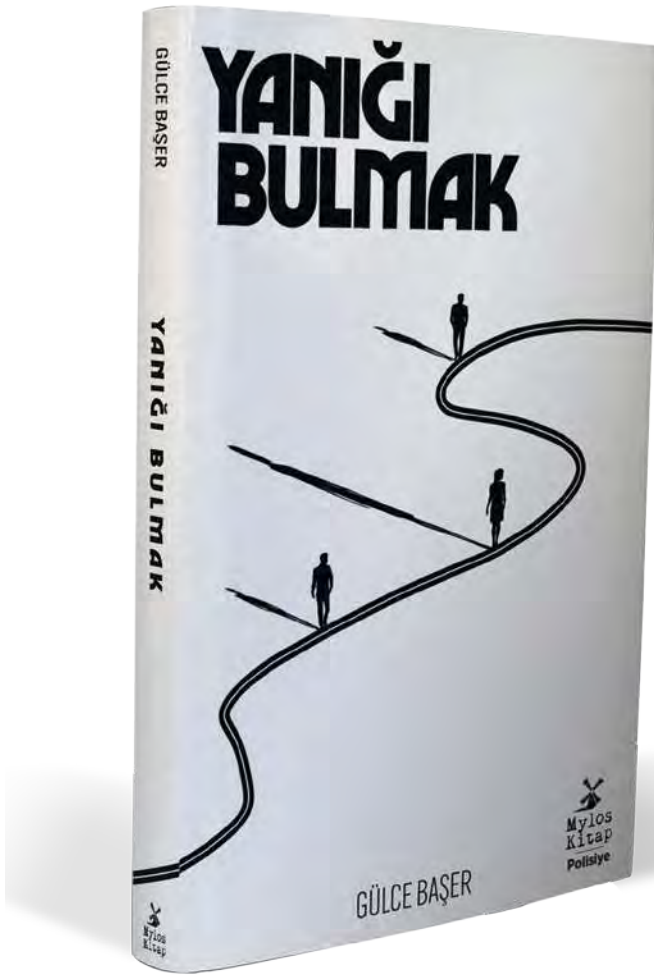

POLİSİYE ESERLERDE DEDEKİTİFİN EVRİMİ

ISSN 2547-9776

9 772547 977008

YANIĞI BULMAK

GÜLCE BAŞER

DÜNDEN BUGÜNE POLİSİYEDE DEDEKTİFİN EVRİMİ

1841'in Nisan ayında Edgar Allan Poe'nun yazdığı *Morgue Sokağı Cinayetleri* ile başlatabiliriz dedektifin yolculuğunu... Modern anlamda 179 yıl önce Dupin karakteriyle başlayan "dedektif" bugüne ulaşana kadar köklü değişimler geçirdi. Hâlâ zekaları, dikkatleri, şüphe duymaları ve merak duyguları aynı ama bunlar dışında kalan pek çok şey değişti. Kokulardan, ayak izlerinden suçluyu açığa çıkaran unutulmaz dedektifimiz Sherlock Holmes'ten MOBESE görüntüleri, DNA analizleri, uydu takip cihazları, bilgisayar yazılımlarıyla çalışan dedektiflere ulaştık. Tüm bu bilimsel ve teknolojik gelişmeler elbette dedektif davranışlarının da değişmesine yol açtı. Ama sadece bununla sınırlı değil, ufak tefek bireysel suçlardan örgütlenmiş suçlara yahut bireysel suçların her geçen gün daha da canileşmesine... Polisiye, toplumdaki tüm değişimleri, tüm çarpışmaları, dengesizlikleri takip edebileceğimiz bir tür olmaya devam ediyor. Bu takipte kolaylaştırıcımız ise çoğu zaman değişen dedektif kavramı oluyor.

Klasik dedektiflerden Altın Çağ polisiyesinin dedektiflerine, kara romanın sert dedektiflerinden kriminalist dedektiflere, önce sahnede çok görünmeyen ama ağırlığını son yıllarda iyice artıran kadın dedektiflere... 221B, 25. sayısında dedektifin geçirdiği evrimi kapağına taşıyor.

Polisiye edebiyatta dedektifin yaşadığı değişim, sinema ve TV dünyasındaki polisiye eserlerde dedektifin geçtiği tüm yollar, kadın dedektiflerin gelişimi, yerli polisiyemizde dedektif kavramının dünü, bugünü ve geleceğin dedektifleri... Tüm bu başlıklarda dolu dolu bir kapak dosyası sunuyoruz bu sayıda size...

Son birkaç yıldır yerli polisiye dizilerin artması hepimize heyecan veriyor. Elbette sadece sayının artması yetmiyor; niteliğin de yükselmesi gerekiyor. Ödüllü yönetmen Emin Alper'in yönettiği, Emre Kayış'ın senaryosunu yazdığı *Alef*, yerli polisiye diziler arasında niteliğiyle de öne çıkacak gibi görünüyor. Henüz yayına girmeyen diziyi Emin Alper, Mehmet Altıoklar, Kenan İmirzahoğlu, Melisa Sözen ve Ahmet Mümtaz Taylan ile konuştuk.

221B editörleri olarak elinizdeki sayıyı hazırlarken başka bir heyecanı daha yaşıyorduk. İlkini düzenleyeceğimiz "Polisiye Günleri"nin hazırlıkları ve koşturmacasını... 12-15 Mart tarihlerinde İstanbul, Capitol AVM'de düzenleyeceğimiz "Polisiye Günleri"nde neler olacak? Atölyeler, söyleşiler, film gösterimleri, dekor ve sergi alanları, akıl yürütme oyunları, imza günleri... Polisiyeyle dolu dört gün yaşayacağız. Tüm okurlarımızı etkinliklerimize bekliyoruz. Umuyoruz başka şehirlerde de bu etkinlikleri düzenleyebiliriz.

"Polisiye Günleri"nin yoğunluğu nedeniyle bir önceki sayıda müjdesini verdiğimiz 221B İngilizce edisyonunu biraz geciktirdik maalesef. Ancak onun da hazırlıkları tam gaz devam ediyor. Çok yakında polisiye kültür dergimizi İngilizce yayımlamış olacağız...

221B, Sayı 25, Mart-Nisan 2020
İlki Aylık Süreli Yayın

Yayın Yönetmeni: Özlem Özdemir
ozlem@mylosyayingrubu.com

Editör:

Fulya Turhan
fulya@mylosyayingrubu.com

Ufuk Kaan Altın

kaan@mylosyayingrubu.com

Yoldaş Özdemir

yoldas@mylosyayingrubu.com

Kapak Tasarım: Cansu Özçömert

İç Tasarım: Eren Taymaz

Reklam ve Proje: Yoldaş Özdemir

yoldas@mylosyayingrubu.com

221bdergi.com | bilgi@221bdergi.com

facebook.com/221bdergi |

twitter.com/221bdergi

Online sipariş ve yıllık abonelik için:

dukkani.mylosyayingrubu.com

Mylos Yayın Grubu Yayıncılık Danışmanlık
Hizmetleri Ltd. Şti. adına İmtiyaz Sahibi |

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Özlem Özdemir

Adres: Caferağa Mah. Dr. Şakirpaşa Sok.

No:3/A Kadıköy - İstanbul

Tel: 0543 345 46 00

Baskı: Dünya Eko Basım

Yayın ve Dağ. Tic.ve San. A.Ş.

Tel: 0212 6986565/1207

basimevi@dunyaeko.com

Sertifika No: 28545

Dağıtım: Dünya Dağıtım 0 212 440 2843

221B'de yayımlanan tüm yazı, çizim ve karakterlerin yayın hakları saklıdır. Yayınevi, yazar ve çizerin izni olmaksızın hiçbir yazılı, basılı ve görsel yayın organı ve sanal ortamlarda kullanılamaz.

BAYTAN UĞUR YEM

ÖLDÜREN ROMAN

Mylos
Kitap

TÜM KİTAPÇILARDA

221B

SAYI 25

SERİ KATİLLER ÜLKESİ 8

SUAT DUMAN

LONDRA NEHİRLERİ..... 12

ÇAĞATAY YAŞMUT

SALVO MONTALBANO NE YER, NE İÇER? 14

FULYA TURHAN

HEYECAN VERİCİ BİR POLİSİYE: ALEF 18

RÖPORTAJ: ÖZLEM ÖZDEMİR

ÖYKÜ: BÖLGE HİKÂYESİ.....26

GÜLCE BAŞER

KADIN DEDEKTİFLERİN EVRİMİ.....36

FULYA TURHAN

TÜRK POLİSİYE EDEBİYATINDA DEDEKTİF 48

EROL ÜYEPAZARCI

SİNEMA VE TELEVİZYONDA DEDEKTİF KARAKTERİ 59

BASKERVİLLELİ WILLIAM'IN MACERASI 64

BÜLENT AYYILDIZ

KESİNLİĞİN GETİRDİĞİ ŞÜPHE: THE OUTSIDER.... 70

EZGİ ÖZCAN

ÖLMEK İSTEMİYORUM DOKTOR.....74

ERCAN AKBAY

MISTER NO.....78

BATUHAN CANTÜRK

POLİSİYELERİN ÖLÜMSÜZ SİLAHLARI: FALÇATA.....82

EKİN AÇIKGÖZ

ÖLÜMÜN KİMYASI, POLİSİYENİN MATEMATİĞİ 92

KİTAP DEDEKTİFLERİ

ALESSANDRA CALANCHI

30

SUÇ EDEBİYATINDA DEDEKTİF KARAKTERİNİN EVRİMİ

41

SEVİN OKYAY

PERDEDE VE EKRANDA DEDEKTİFİN EVRİMİ

MESUT DEMİRBİLEK

YAPAY ZEKÂ OLAY YERİ İNCELEME UZMANLARI VE DEDEKTİFLER GÖREV BAŞINDA OLACAK MI?

221B GURURLA SUNAR: 12-15 MART POLİSİYE GÜNLERİ

6 Ocak 2016'da ilk sayımızı yayımlarken hedefimiz, okurlarımızı sadece polisiye edebiyatla değil, tek dergide her sayıda polisiye dizi, sinema, çizgi roman, akademik incelemeler, özel araştırmalarla da buluşturmaktı. Böylece bir bütün olarak baktığımız polisiye kültürün her biçimdeki eseriyle ilgili okurlarımızın dikkatini çekmek istedik. 25 sayı boyunca bu hedefimize uygun içerikler hazırladık, hazırlamaya devam ediyoruz. Polisiyenin sinema ve dizi dünyasında da yükselişe geçtiği bir dönemdeyken diğer hedefimiz de kalıcı ve nitelikli, her detayı incelikli bir biçimde düşünülmüş polisiye etkinlikler hatta festivaller yapmaktır. Bu etkinliklerden birinin de Capitol AVM'de 12-15 Mart tarihleri arasında düzenleyeceğimiz "Polisiye Günleri" olacağı için mutluyuz.

Sadece polisiye ile ilgili söyleşilerden oluşmuyor "Polisiye Günleri"... Adına yaraşacak şekilde güncel ve ödüllü dört polisiye filmin gösterileceği, polisiye okurluğu ve yazarlığıyla ilgili atölyelerin yapılacağı, polisiyenin ustaları Edgar Allan Poe, Arthur Conan Doyle ve Agatha Christie ile ilgili sergi ve dekor alanlarının gezilebileceği, akıl yürütme oyunlarının oynanabileceği, nite-likli polisiye kitapların bulunabileceği, polisiye edebiyat ve polisiye kültürle ilgili önemli söyleşilerin yapılacağı dolu dolu 4 gün...

Tüm polisiyeseverleri, tüm okurlarımızı bekliyoruz!

12 MART PERŞEMBE

ATÖLYE: POLİSİYE NASIL YAZILIR?

ERCAN AKBAY

13.00 - 16.00

ATÖLYE: SHERLOCK HOLMES GİBİ DÜŞÜNMEK

FULYA TURHAN

16.00 - 18.00

SÖYLEŞİ: TÜRKİYE'DE POLİSİYE DERGİ YAYIMLAMAK

**221B EDITÖRLERİ,
OKURLARIYLA BULUŞUYOR**

ÖZLEM ÖZDEMİR

FULYA TURHAN

YOLDAŞ ÖZDEMİR

18.30 - 19.30

13 MART CUMA

ATÖLYE: DÜNYANIN POLİSİYE HARİTASI

ÖZLEM ÖZDEMİR

13.00 - 15.00

**SÖYLEŞİ: POLİSİYE VE KORKU
EDEBİYATININ BABASI:
EDGAR ALLAN POE**

DORUK TATAR & FULYA TURHAN

MODERATÖR: ERCAN AKBAY

15.00 - 16.30

**SÖYLEŞİ: BUGÜNÜN POLİSİYESİNİ
YAZMAK**

**ALPER CANIGÜZ
MURAT MENTEŞ
SUAT DUMAN**

MODERATÖR: DORUK TATAR

18.00 - 19.30

İMZA GÜNÜ: 19.30

**ALPER CANIGÜZ
MURAT MENTEŞ
SUAT DUMAN**

14 MART CUMARTESİ

SÖYLEŞİ: SHERLOCK HOLMES: BİR ROMAN KAHRAMANINDAN FAZLASI

EROL ÜYEPAZARCI & GÜLCE BAŞER

MODERATÖR: FULYA TURHAN

13.00 - 14.30

İMZA GÜNÜ: 14.30

GÜLCE BAŞER

ATÖLYE:

POLİSİYE NASIL YAZILIR?

ERCAN AKBAY

14.30 - 17.30

SÖYLEŞİ: GERÇEK SUÇLARIN PEŞİNDE

MESUT DEMİRBİLEK

15:00 - 16.30

İMZA GÜNÜ: 16.30

MESUT DEMİRBİLEK

SÖYLEŞİ:

ADLİ TIP VE POLİSİYE

SEVİL ATASOY

17.30 - 19.00

İMZA GÜNÜ: 19.00

SEVİL ATASOY

15 MART PAZAR

ATÖLYE:

DÜNYANIN POLİSİYE HARİTASI

ÖZLEM ÖZDEMİR

11.00 - 13.00

ATÖLYE:

SHERLOCK HOLMES GİBİ DÜŞÜNMEK

FULYA TURHAN

13.00 - 15.00

SÖYLEŞİ:

**POLİSİYENİN KRALİÇESİ:
AGATHA CHRISTIE**

SEVİN OKYAY & EKİN AÇIKGÖZ

MODERATÖR: ÖZLEM ÖZDEMİR

15.00 - 16.30

SÖYLEŞİ:

POLİSİYE VE ŞEHİR

**AYŞE ERBULAK & CENK ÇALIŞIR &
GÖKHAN TOSUN**

MODERATÖR: SUAT DUMAN

17.00 - 18.30

İMZA GÜNÜ: 18.30

AYŞE ERBULAK

CENK ÇALIŞIR

GÖKHAN TOSUN

*FİLM
GÖSTERİMLERİ*

SÖYLEŞİLER

*AKIL YÜRÜTME
OYUNLARI*

İMZA GÜNLERİ

ATÖLYELER

*DEKOR VE SERGİ
ALANLARI*

*POLİSİYE KİTAP
STANTLARI*

1793 KURT VE BEKÇİ

Niklas Natt och Dag, Çevirmen: Solina Silahlı, Doğan Kitap

Hainlik hainliği doğurur, şiddet şiddeti... Yıl 1793. İsveç kralı kısa süre önce suikasta kurban gitmiştir. Kraliyet, Fransız Devrimi'nin dalgalarının topluma ulaşmasından korkarken Stockholm dedikodu ve entrikalarla içten içe kaynar.

Bu kaos içinde, bekçi Jean-Michael Cardell çamurlu Fatburen Gölü'nde bir ceset bulur. İki kolu ve iki bacağı kesilmiş ceset tanınmaz haldedir. İnce hastalığın son safhalarındaki polis dedektifi Cecil Winge ile bekçi Cardell bu vahşi cinayeti çözmeye koyulurlar. Araştırmaları ilerledikçe toplumun her sınıfına yayılmış, karanlık sırlar ve sınırsız kötülüktен oluşan bir ağın içinde bulurlar kendilerini.

Umberto Eco'nun *Gölün Adı* romanının açtığı yolda ilerleyen

Niklas Natt och Dag, edebiyatla gerilimi buluşturuyor; zengin tarihi detaylarla 18. yüzyıl Stockholm'ünün inandırıcı bir portresini çiziyor.

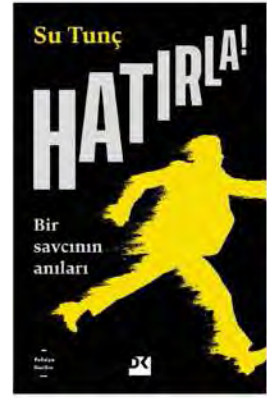

HATIRLA! BİR SAVCININ ANILARI

Su Tunc, Doğan Kitap

Yirmi yıl önce anne babaları gece evlerinde, çocukları uyurken katleden ve tüm çabalara karşın yakalanamayan Ebeveyn Katili tekrar ortaya çıkmış gibidir. Genç savcı Ethem yeni cinayetleri araştıran savcılık birimine dahil olur. Onun için katili yakalamak sadece bir iş değil, karanlık geçmişini hatırlamanın ve aydınlatmanın tek yoludur...

Hatırla! tempolu anlatımı, merak uyandıran karakterleri ve hikâyesiyle soluk soluğa okunan bir polisiye...

SARI ODANIN ESRARI

Gaston Leroux, Çevirmen: Selim Yeniceri, Güney Kitap

İçeri girilmesinin imkânsız olduğu bilinen kapalı bir odada bulunan genç kıızı kimliği belirsiz bir saldırgan öldürmeye çalışır. Bu olay korku ve gerilim dolu günlerin başlangıcı olur. Defalarca tekrarlanacak bu nedensiz saldırılar sır dolu gizemleri beraberinde getirir. Saldırgan, kapısı kilitli ve pencereleri kapalı bir odaya nasıl girmiş, girişinde nöbet tutan tüm insanlara rağmen odadan nasıl çıkmıştır? Tarihte ilk kez "kapalı oda gizemi" üzerine yazılan bu roman, yazarın en başarılı kitaplarından biridir ve sinemaya da uyarlanmıştır.

KABAKULAK YAZI

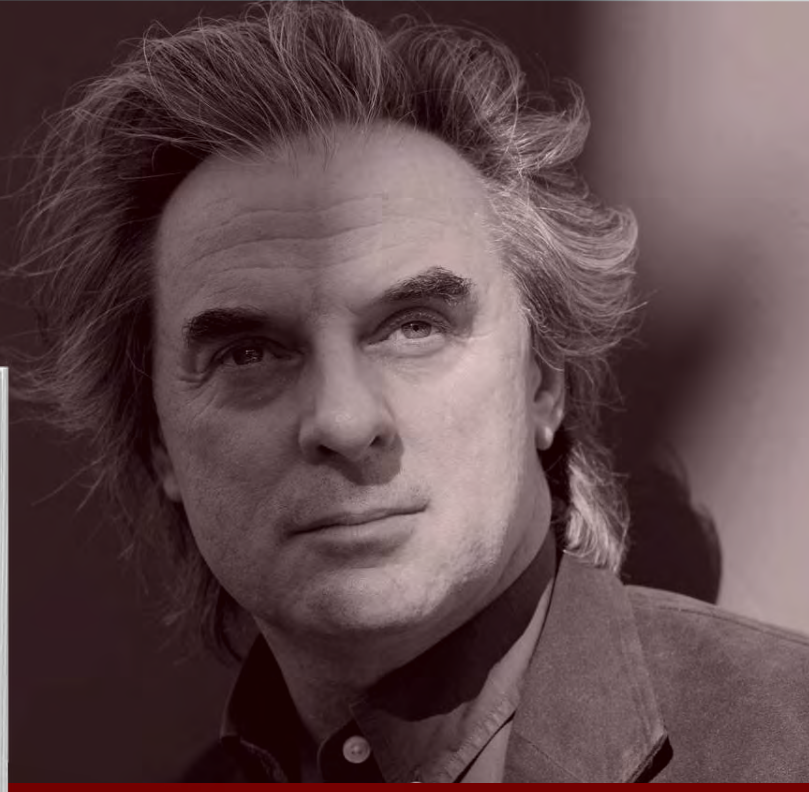
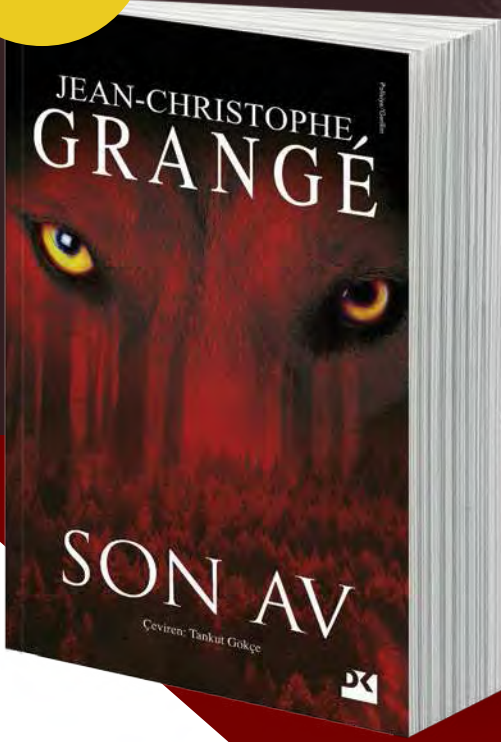
Alper Kaya, Arsine Yayıncılık

90'lı yıllar, atari salonlarıyla geçen çocukluk çağları ve zaman zaman delirtici noktalara varabilen bunaltıcı bir sıcak...

Kabakulak Yazı'nda, trenlerin birincil ulaşım aracı olduğu böylesi bir dönemde tren yolları boyunca izi sürülen cinayeti bir çocuğun gözlerinden takip ediyoruz. Kabakulak hastalığıyla boğuşan minik dedektifin hayata, arkadaşlığı ve cenazelere yaklaşımıyla tırmanan olay örgüsü; finaliyle okurları şaşırtıyor.

YENİ
KİTAP

KARA ORMAN'DA SON AV BAŞLADI...

Kızıl Nehirler'in
başkahramanı
Ni mans'ın dönüşünü
müjdeleyen *Son Av*,
kökeni Nazi Almanyası'na
kadar giden sürprizlerle
dolu bir gerilim...

Doğan
Kitap

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

SERİ KATİLLER ÜLKESİ

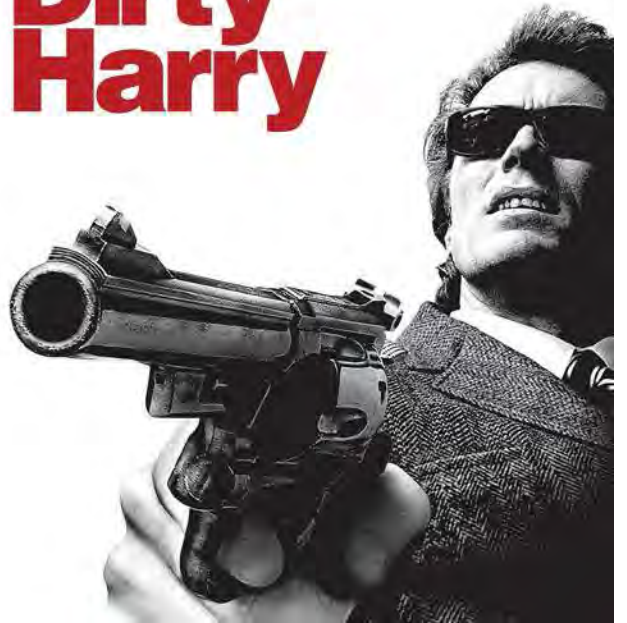
11 Eylül ertesi Amerika'sı mı Soğuk Savaş Amerika'sı mı diye sorsalar, eh, Amerikalılar başka türlü yanıtlar muhakkak ama dünyanın geri kalanı Soğuk Savaş dönemi Amerika'sını -abartırsak- sevgiyle yâd eder herhalde. Burnunu sürten bir Sovyet Rusya duvarı ve yalnız yeryüzünü değil, gökyüzünü de isteyen öğrenci/işçi/Asyalı uyanışı vardı çünkü: Çok kişisel bir hesaplara Kirli Harry, Barack Obama'nın yanında demokrasi havarisi gibi kalırdı. Konjonktür kelimesi en çok böyle zamanlarda işe yarıyor galiba!

Otuz altı yıl arayla aynı gerçek suç fenomenine eğilen iki film, 1971 yapımı *Kirli Harry* ve 2007 yapımı *Zodiac*. 1968 yılının Aralık ayında ilk, 1969 yılının Ekim ayında son cinayetini işleyen katil, geride beş ceset ve bulmaca meraklılarını oyalayacak çokça ipucu bırakıyor. Hiçbir zaman yakalanamıyor ve hâlâ hayatta mı orası da belirsiz. Kısacası evet, kusursuz cinayet var gibi görünüyor ya da kusursuz dedektif yok gibi! İki filmin de karakterini belirleyen büyük isimler var arkalarında. İlk film *Kirli Harry*, John Milius isimli, döneminin parlak, çalışkan isimlerinden birinin kaleminden çıkma büyük ölçüde. Filmin senaryosu birçok elden geçmişse de filme ruhunu veren eller John Milius'a ait. İkinci film *Zodiac* ise senaryosundan oyuncuların en küçük mimiklerine kadar David Fincher'ın eseri.

İKİ AMERİKA

Kirli Harry de *Zodiac* da çekildiği yılların izlerini taşıyor. *Kirli Harry* çekilirken 68 olayları Amerika'yı da sarıp sarmalamış, siyahiler eşitlik, kadınlara söz hakkı, öğrenciler demokrasi istiyor, bir de cinsel devrim tabii! Hükümetin Vietnam'da yaptığı katliamlar ifşa olmuş, aklı başında her-

**Clint
Eastwood
Dirty
Harry**

kes bu savaşa karşı çıkmaya başlamıştır. Aynı günlerde Bob Dylan *Knockin' on Heaven's Door*'u yazmakla meşguldür. Dışarıdan bakınca sadece bunları gören bir göz için *Kirli Harry* amorf bir iştir: Afişte, elindeki 44'lük Magnum'unu ona bakanlara doğrultmuş bir polis dedektifi vardır ve Harry Callaghan isimli bu polis, silahını kullanmaktan hiç çekinmemektedir.

Fikrin yaratıcısı John Milius, Amerikan sağının neredeyse fanatik sayılacak kanadına mensup bir cumhuriyetçi. Ve filmi, kutsal Amerika'yı savunur gibi savunuyor. *Kirli Harry* bir film den önce bir deklarasyondur bu sebeple: Seri katilleri yakalarım ama bir şartım var; siyahiler haddini, kadınlar kadınlığını bilecek, öğrenciler sınıfına, askerler emrime girecek! Filmin Zodiac katiliyle teması da bu minvaldedir. Zodiac katilinin cinayetlerine devam edip etmeyeceğinin belli olmadığı, soruşturmanın sürdüğü ve halkın belleğinde izlerinin taze olduğu bir dönemde çekilmiş fakat katilin kim olabileceğinden çok onun cinayetlerine zemin hazırladığını iddia ettiği, işte bu toplumsal ortamı hedef almıştır. *Kirli Harry*, filmde "Akrep" diye kodlanan Zodiac katilinin cinayetlerini, Soğuk Savaş günlerinde beliren görece özgürlük ortamını bastırmak, saldırgan, yıkıcı iktidar bloklarını konsolide etmek için kullanmıştır. Bu nedenle film aslında popüler bir figürü, bütün bir Amerikan orta sınıfının sınırlarını iki yıl boyunca hırpalayan bir katili fırsatı çevirmekten başka bir şey yapmamıştır.

Zodiac ise Fincher'ın filmi, 11 Eylül ertesi diye adlandırılabilir netameli bir dönemin ürünü. Bu dönemde Zodiac katili artık belki sadece bir-

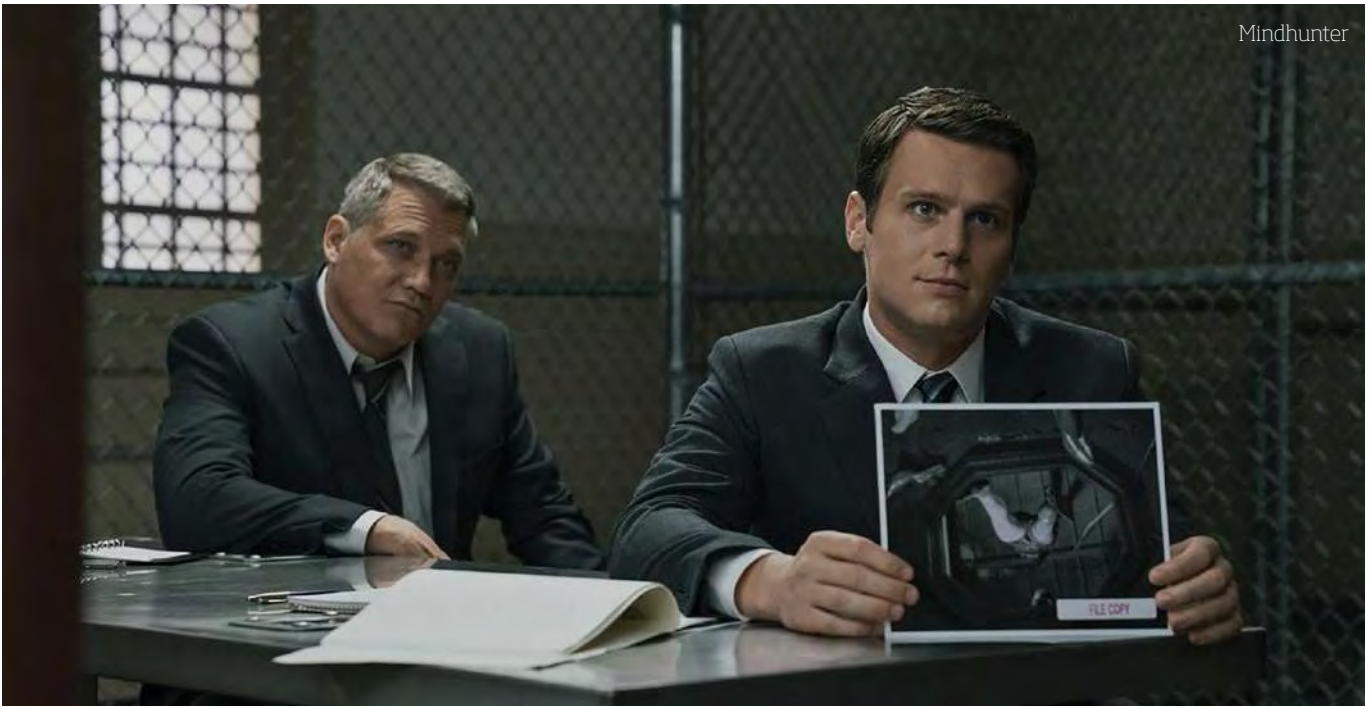
kaç meraklı araştırmacının ilgi alanına giriyor, hatırlayanlar yaşını başını almış. Kısacası günün konusu olmaktan çok uzak. Soğuk Savaş bitmiş, 1968'in kavak yelleri savrulup gitmiş, Dylan suların üzerindeki ruhlardan söz eder olmuş, Vietnam unutulmuştur!

Fincher, suç hikâyelerini en iyi kotaran yönetmenlerden biri. *Yedi*, *Kayıp Kız* gibi başyapıtlarını bilmeyen yoktur. Fakat yönetmenin gerçek suç hikâyelerine meyli de ortada. Sinemada *Zodiac*, televizyonda *Mindhunter* türün başyapıtları arasında sayılıyor. Dolayısıyla Fincher bir noktada yönetmen koltuğunda oturan bir dedektif gibi de görülebilir. *Mindhunter* sezonları suçlu tipolojisi çıkarma, suç çeşitlerinin tasnifi, karakter analizi vb. yöntemleri antoloji düzeyinde ele alan yapımlardı. *Zodiac* ise katilin kimliği üzerine yönetmenin "görüntülü düşündüğü" bir dava dosyasından hallicidir.

KONJONKTÜR, KONJONKTÜR

11 Eylül ertesi Amerika'sı mı Soğuk Savaş Amerika'sı mı diye sorsalar, eh, Amerikalılar başka türlü yanıtlar muhakkak ama dünyanın geri kalanı Soğuk Savaş dönemi Amerika'sını -abartırsak- sevgiyle yâd eder herhalde. Bununun sürten bir Sovyet Rusya duvarı ve yalnız yeryüzünü değil, gökyüzünü de isteyen öğrenci/işçi/Asyalı uyanışı vardı çünkü: Çok kişisel bir hesaplama Kirli Harry, Barrack Obama'nın yanında demokrasi havarisi gibi kalırdı. Konjonktür kelimesi en çok böyle zamanlarda işe yarıyor galiba!

Bush ailesi, Clinton-Obama yanılısamı derken

Amerika dünyanın diğer yarısında bir süre avına çıktı: Milyonlarca insanı öldürdü ve öldürmediklerini de geri dönüp öldürdü! Fincher'ın *Zodiac*'ını okurken buna da bakalım. Fincher, saplantılı bir şekilde, artık burada olmayan bir katilin artık tehdit oluşturmayan cinayetlerini anlatırken kabul, büyük ölçüde kendi temalarını deşmek, sinemasal evrenini kusursuzlaştırmak istemiştir. Fakat o eski, güzel Amerika'ya "buradan" bakmıştır. Ne görmüştür, Kirli Harry'nin gördüklerinden fazlasını mı?

Sevişen gençler, birlikte vakit geçiren kadınlar, erkekler, emekçi taksi şoförleri öldürülüyor. Katilin aklından geçenleri bilemeyiz fakat hedeflerini, erişebildiği insanlardan seçtiği tartışmasız. Çizilen portreye bakıp dahil olduğu sınıfın insanlarını öldüren, dönemin özgürlük rüzgârlarından rahatsız bir lümpen olduğunu söyleyebiliriz. Şifreler yazması, kendisi için bir süper kahramanmışçasına sembol yaratması, medyada yer alma arzusu, para isteği bir arada düşünülmünce Amerikan rüyasının kurbanlarından olduğu da öne sürülebilir pekâlâ.

Kirli Harry bu noktada ikirciksiz; katili yargılamıyor, anlamaya çalışmıyor, infaz edip geçiyor. Toplumun neredeyse yarısı 68 rüzgârıyla havalanmışken muhtemel seçmeni olan Zodiac katiliyle neden uğraşsın ki! Fakat Fincher'da bu netliği göremiyoruz. Ne katilin sınıfsal analizi ne de toplumun değişim isteğiyle iktidarın statükoda ısrarı arasına sıkışmış cinayetlerin politik yorumu. Hiçbiri yok. Sonradan *Mindhunter*'da kusursuz bir örneğini verdiği istatistik çalışması ve psikolojik profil çıkarma çabası dışında. Neredeyse bir belgesel. Dava dosyasının,

polis teşkilatının ve gazetecilerin yapıp ettiklerinin bir takvim yaprağına işlenir gibi gün gün aktarılması. *Kirli Harry*'nin agresif polisinden uzak olduğu kadar toplumdaki kaynamadan da uzak; 44'lük Magnum'un arkasında değil ama Amerikan saldırganlığının karşısında da değil. Kimsenin yanında ya da karşısında değil Fincher, sadece sinemanın yanında, bu mümkün mü emin değilim. Bize çok iyi bir polis soruşturması gösteriyor, neredeyse polisin yapamadığını yaptı da finalde katili mi açıklayacak, diye soruyorsunuz kendinize. Fakat açıklamıyor. Dahası finalde Fincher'ın katili hiç aramadığını anlıyoruz. Bir seri katil fantezisi olmaktan öteye gidemiyor bu nedenle *Zodiac*; estetik, ders gibi izlenen, kusursuz cinayetlerin kusursuz fantezisi!

NEREM TEMİZ Kİ?

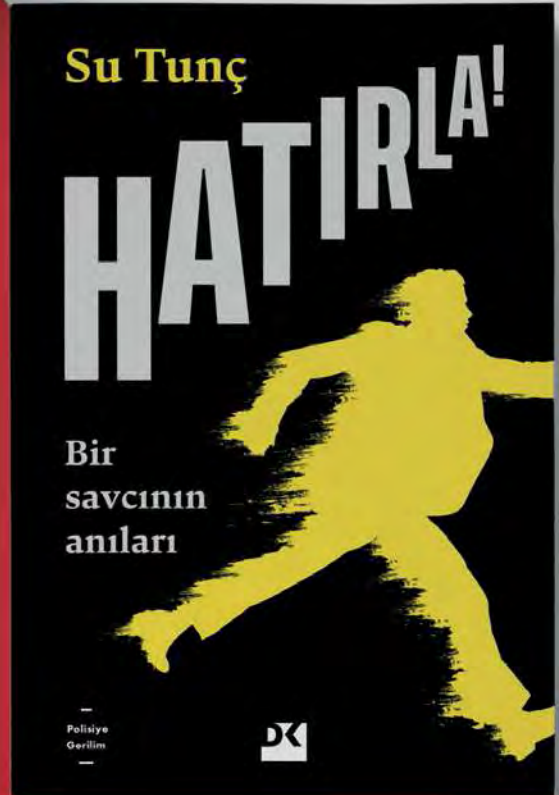
Kirli Harry, Amerika'dır. Filmin daha ilk sahnelerinde, yeni başlayan ortağı ona neden "Kirli" Harry dediklerini sorar. Cevap basittir: "Çünkü bütün kirli işleri ben yapmak zorundayım." Bu aslında Amerika'nın kendini aklama biçimidir. Bütün pis işleri yaptığı için değil, üstüne vazife olmayan işlere burnunu soktuğu ve bunu berbat bir şekilde yaptığı için Kirli'dir Harry, tıpkı Amerika gibi.

Vietnam Savaşı olurken Zodiac katili Amerikan toplumunu hem tehdit etmiş hem de oyalamıştı. 11 Eylül sonrasıyla Ortadoğu ölçülemez bir şiddetle kana bulanırken Amerikan toplumu aynı katilin bu kez fantezisiyle idare etmek zorunda kaldı; yüz yetmiş yıldır şaşmayan bir isabetle, ikincisi komedi ve ilki trajedi.

Bana Vera De,
birbirinden çok
farklı iki kadının
hikâyesi...
Merakla okunan
bir psikolojik
gerilim.

Yerli polisiyede
yeni bir ses!
Hatırla!, tempolu
anlatımı, merak
uyandıran
karakterleri ve
hikâyesiyle soluk
soluğa okunan
bir roman...

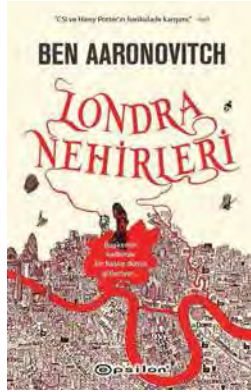

LONDRA NEHİRLERİ - BEN AARONOVITCH -

Büyünün, bilimin, polisiye tekniklerinin, hayaletlerin, hortlakların, vampirlerin ve tabii ki Londra şehrinin iç içe geçtiği bir romandır Londra Nehirleri...

Polisiye roman ile şehir arasında güçlü bir bağ vardır. Polisiye, suç konu edilir, suç da ağırlıklı olarak şehirlerde işlenir; bu güçlü bağ işte buradan kaynaklanır. Agatha Christie'den bu yana bir polisiye anlatıda kırsal bölgelerde yahut köylerde dolaşan bir dedektife pek rastlamayız çünkü buralardaki yaşamlar değişmeden akıp gider, aynı tekdüze yaşamı paylaşan kırsal kesim insanları birbirlerini iyi tanır. Herkesin tanıdık ve tüm yaşamların bilinir olduğu kırsalda muamma içeren bir suçun işlenmesi pek olası görünmez. Kırsalın gizem yoksunu suç unsurları polisiye yazarlarını bu coğrafyalardan uzak tutar. Polisiye yazarların dedektifleri şehirlerde boy gösterir, işlenen suçların esrarını aydınlatmaya uğraşırken bir yandan da şehrin dokusu olay akışının parçası haline gelir ve kent bir tur rehberi gibi okura tanıtılır. Kentin kimliğini, tarihini, kendine özgünlüğünü kendi polisiye metnlerinin karakteristiğine dönüştüren yazarlara uzun uzadıya düşünmeden bile örnekler verilebilir: George Simenon, Maigret ile Paris'in sokaklarını, kahvelerini, sisli limanlarını; Donna Leon, Komiser Brunetti ile Venedik'in kanallarını, dar sokaklarını, tarihi yapılarını, köprülerini; Petros Markaris, Komiser Haritos ile Akdeniz'in kavurucu yaz sıcakları altında Atina'yı şehir rehberi

gibi önümüze serer, tüm canlılığıyla tasvir eder, bizi de bu kentin bir yaşayanı, bir gezgini haline getirir.

Londra Nehirleri, Epsilon Yayınları, 372 sayfa

Olayların Londra'da geçtiği eserler konu edildiğinde ise ilk aklıma gelenler; Daniel Defoe'nun kara vebanın kâbus gibi üzerine çöktüğü 1665 yıllarının Londra'sını anlatan *Veba Yılı Günlüğü*'dür. Şehirleri sarsan doğal afetler hakkında kaleme alınmış en etkileyici eserlerden biri olan *günlüğü/romanı* okurken veba illetinin Londra'yı sokak sokak, meydan meydan ele geçişine şahit oluruz. Sherlock Holmes'ün ikamet ettiği Baker Sokağı, 221B'deki evi ve maceralarının geçtiği 19. yüzyılın kasvetli Londra'sı da akıllara kazınmıştır. Yine aynı tarihlerde Alan Moore ve Eddie

Campbell'ın grafik romanı *Cehennemden Gelen*, Karındeşen Jack gizemine odaklanır ve Londra'nın suçluyu saklayabilme gücünü etkileyici bir şekilde anlatır. Joseph Conrad'ın *Gizli Ajan*'ı Londra'da geçen bir diğer romandır. *221B* dergisinin 21. sayısında Berkem Sağlam, Londra'da geçen polisierlerle ilgili olarak kaleme aldığı "Şehir ve Polisiye" başlıklı yazısında; Londra polisierlerinde şehrin bir labirent olarak temsiliinin, insan kalabalığının ön plana çıkarılmasının ve şehre panoramik bakışın önemini vurgular. Bu saptamaların her biri bence de doğru birer tespittir. Bu yazıya konu olan *Londra Nehirleri*

romanında da yazar Ben Aaronovitch yukarıda anılan eserlerden altta kalmıyor ve benzer tespitleri ön planda tutarak bizi Londra mahallelerinin, caddelerinin ve sokaklarının içine dahil ettiği görsel bir dünya yaratmayı başarıyor. Yazar, olay örgüsünü aktarırken okura Thames Nehri'ni, sokakları, yapıları, kiliseleri öyle başarıyla hayal ettiriyor ki Londra adeta nefes alıp veren, kendi yaşantısı olan bir organizmaya dönüşüyor. Ben Aaronovitch bu ilk romanının dışında severek izlediğim *Doctor Who*'nun da senaristidir. *Doctor Who* ile de başarılı bir iş çıkaran yazarın doğaüstü olaylara ilgisi ve bu konulara ilişkin tecrübesi *Londra Nehirleri* romanında kendini fazlasıyla hissettirmiş. Ayrıca kitabın, kendisinin edebiyata hâkim ve çok iyi bir çevirmen olduğunu bildiğim çevirmeni Aslı Dağlı'nın da iyi bir iş çıkardığını söylemeliyim.

Hikâyemize gelince... Ben Aaronovitch romanında, başrollerden birini üstlenen Londra'nın sokaklarında fantastikle polisiyeyi kaynaştırıyor; *CSI* dizileriyle *Harry Potter* ve *Ghost Busters* filmlerinin birleşimi olduğu izlenimini veren fantastik bir hikâye kurguluyor. Aaronovitch'in fantastik suç anlatısında olaylar Londra'nın merkezinde, doğusunda Kraliyet Opera Binası, ortasında kapalı bir pazar yeri, batısında da Aziz Paul Kilisesi bulunan Covent Garden meydanında başsız bir ceset bulunmasıyla başlar. Cesedin başının yuvarlanarak kiliseden altı metre ilerideki sütunlardan birinin arkasına saklanmış olduğu görülür. Kurbanın ismi William Skirmish'tir ve bu ölümün kaza eseri olmadığı, maktulün bir cinayete kurban gittiği doğrulanır.

Charing Cross karakolunda görevli olan, amirlerinin düşüncelerinin aksine bir gün Londra Metropolitan Polis Teşkilatı Cinayet Masası'nda dedektif olmayı hayal eden ancak bu iş için çok becerikli sayılmayan kahramanımız Peter Grant olay mahallinde nöbet beklerken, birden karşısında hologram benzeri şeffaf ve üç boyutlu hayalet belirdiğinde biz de Harry Pottervari o fantastik dünyanın hikâyemize sızmaya başladığını anlarız. Kısa boylu bir adam görünümündeki hayalet, dostane ve yardımsever bir doğaüstü varlıktır ve hemen kahramanımızın yanına yaklaşarak cinayete şahit olduğunu söyleyip gördüklerini anlatır.

Ancak bu olayın ertesi gününde Peter, topluma hizmet etme ve kötü adamları yakalama hayalini sonlandıran bir atama haberiyle sarsılır. Cinayet masası yerine her türlü evrak işlerine boğulacağı Vaka Takip Birimi'ne yollanmıştır. Üstelik bir de yakın olduğu çalışma arkadaşı Lesley, Cinayet

Masası'na atanmıştır. Bir gece Peter ve Lesley, "HOLMES" isimindeki kamera takip sistemine gizlice sızarak cinayet gecesi olan biteni kameralardan izlerler ve Peter o zaman hayaletin anlattıklarının doğru olduğuna ikna olur. Peki, bu görgü şahidinin bir hayalet olduğuna kendi bile inanmazken kimi ve nasıl inandıracaktır ?

Bu sorunlarla boğuşurken Peter, bir büyücü olan Başmüfettiş Thomas Nightingale'in dikkatini çeker ve Nightingale onu çırak olarak yanına alır. Peter bu sayede emniyet teşkilatında büyüyle ilgilenen bir birimin varlığından haberdar olur. Bu birimin tek üyesi ise Thomas Nightingale'dir. İkili, cinayeti kendi yöntemleriyle çözmek için kolları sıvar. Peter'in Nightingale'in evine yerleşmesi, ondan büyücülük tekniklerini öğrenmeye başlaması okur açısından Harry Potter'ın Baker Sokağı, 221B'deki Sherlock Holmes'un evinde misafir olarak kabul edilmesi, ağırlanmasıyla benzeşir. Kısa bir süre sonra Peter'in büyücülük yeteneği taşıdığı ortaya çıkar.

Bu sırada Londra'da çok garip olaylar ve cinayetler birbirinin peşi sıra, üstelik gizemli bir güç bu durumların ortaya çıkmasına neden oluyormuşçasına meydana gelmektedir. İlk cinayetin zanlısı Coopertow'un ailesini katledip sonrasında intihar ettiği bilinmektedir. Eğer bu esrarlı güç filanca insanın zihnine hükmederek o insana cinayet işletebiliyorsa bu durum aynı gücün, pekâlâ herkesin zihnine girebileceği anlamına gelecektir. Bütün bunlara ek olarak ilk kurban William Skirmish'in kellesinin uçurulduğu gece Covent Garden'da olması için hiçbir gerekçe bulunmadığı kesinleşmiştir. Maktulün ne bir randevusu ne de görüşmeyi planladığı bir arkadaşı bilinmekte, orada olmasını gerektirecek hiçbir neden bulunmamaktadır. Olayların gidişatı, bu gizemli güç önce Skirmish'i Covent Garden'a getirmiş, sonra da Coopertown'ı etkileyerek cinayeti işletmiş gibi görünmektedir. Peki, ya diğer cinayetler? Kurbanlardan biri kafasına, kafatasını kırarak ve beynini ortaya çıkartacak kadar sert bir darbe almıştır. Diğer cesedin surati harabeye dönmüştür. Grant ve Nightingale tıpkı ilk cinayette olduğu gibi iki kurbanın da bir varlık tarafından ele geçirildiğinden emin olurlar. Peki, bu mümkün müdür? Uzun süredir gizlenen karanlık, bir hayalet ya da bir hortlak, büyü dalgasıyla harekete geçmiştir... Büyünün, bilimin, polisiye tekniklerinin, hayaletlerin, hortlakların, vampirlerin ve tabii ki Londra şehrinin iç içe geçtiği bir romandır *Londra Nehirleri*...

SALVO MONTALBANO

Montalbano'nun gastronomik tercihlerine yapılan vurgu, ilk romandan itibaren kendini gösterir. Müfettiş, sabahları genelde üç dört fincan kahve içer, öğle yemekleri için genellikle Calogero's isimli restorana gider ve akşam yemeklerinde sükûnetle yardımcısı Adelina'nın yaptığı yemekleri yer.

Geçtiğimiz sene, 93 yaşındayken geçirdiği kalp krizi sonucu hayata veda eden Andrea Camilleri, İtalyan edebiyatının özellikle de İtalyan polisiyesinin en önemli isimlerinden biriydi. Camilleri, uzun süre tiyatro ve televizyon için yönetmenlik ve yazarlık yaptıktan sonra, 69 yaşındayken Müfettiş Montalbano'nun maceralarını konu alacak uzun bir serinin ilk romanını, *La forma dell'acqua*'yı (Suyun Şekli, 1994) kaleme aldı. Bunu takip eden yıllarda Sicilyalı Müfettiş Salvo Montalbano, uluslararası polisiye edebiyatın popüler bir figürü olarak yerini sağlamlaştıracaktı. 1990'ların sonunda Camilleri'nin Montalbano romanları popüleritesinin doruğundayken İtalyan RAI kanalı, müfettişin maceralarını konu alan *Il Commissario Montalbano* (1999-) isimli dizinin çekimlerine başladı. Bu dizinin başarılı olması Montalbano'nun hem İtalya'daki hem de uluslararası arenadaki konumunu pekiştirecekti. Camilleri, Müfettiş Montalbano romanlarıyla birlikte polisiye edebiyat tarihine adını silinmez harflerle yazdırdı. Bunun nedenlerinden biri, Camilleri'nin yerel özelliklerini kaybetmeden küreselleşebilen bir karakter yaratabilmiş olmasıdır. Müfettiş Montalbano, Sicilya'ya bağlı Vigàta isimli kurgusal bir kasabada yaşar ve orada görev yapar. Montalbano, romanlarda yolsuzluk, organize suç, terörizm, yasadışı göçmenlik ve insan kaçakçılığı gibi küresel sorunlarla karşı karşıya kalır ancak içinde bulunduğu coğrafi ve kültürel bağlama sağlam bir şekilde oturmayı başarır. Montalbano romanlarında yerele dair bu vurguyu güçlü kılan öğelerin başında, Montalbano'nun yeme içme alışkanlıkları gelir. Andrea Camilleri aslında Montalbano'nun gastronomik tercihlerini Maigret ve Pepe Carvalho karakter-

leri üzerinden şekillendirse de yeme içme alışkanlıkları konusunda özgün bir karakter yaratmayı başarır. Carvalho çok iyi bir aşçıdır örneğin ancak Montalbano yemek yapmaya pek meyilli değildir, sevdiği yemekleri başkalarının elinden yemeyi tercih eder. Maigret, mantıksal çıkarım sürecini geliştirmek ve elindeki vakayı çözebilmek için yemeği ve yemek ritüellerini kullanır. Montalbano ise yemek yerken sadece ve sadece yediği şeyin tadına odaklanır. Maigret olağanüstü bir aşçıyla evlidir ve küçük burjuva ritüellerine sadıktır. Montalbano'nun ise kız arkadaşı Livia ile dinamik bir aşk hayatı vardır, Livia ise iyi bir aşçı değildir.

Montalbano'nun gastronomik tercihlerine yapılan vurgu, ilk romandan itibaren kendini gösterir. Müfettiş, sabahları genelde üç dört fincan kahve içer, öğle yemekleri için genellikle Calogero's isimli restorana gider ve akşam yemeklerinde sükûnetle yardımcısı Adelina'nın yaptığı yemekleri yer. Serinin ikinci ve üçüncü romanlarında gastronomik tercihler daha da belirgin bir şekilde işlenmeye başlar ki bu romanlar Montalbano'nun hayatındaki önemli gelişmeleri de ele alır. Serinin *Il Cane di Terracotta* isimli ikinci romanında Montalbano, iki genç âşığın etrafında şekillenen eski bir dosyayı sonuçlandırır. Bu da onun hem yalnızlığını hem de Cenevizli kız arkadaşı Livia ile uzaktan yürüttüğü ilişkiyi sorgulamasına yol açar. *Il Ladro di Merendine* isimli üçüncü romanda Montalbano, annesini henüz kaybetmiş Tunuslu bir çocuğu kurtarır. Roman boyunca biz de Montalbano'nun küçük yaşta annesini kaybettiğini öğreniriz ve romanın sonunda Montalbano'nun babasını da kaybettiğine şahit oluruz. Üstüne üstlük Livia, Montalbano ile evlenip yuva kur-

mak istediğini söyleyerek müfettişin üzerindeki baskıyı artırır. Bu iki romanda gastronomi olgusu kahramanın iç dünyasını, alışkanlıklarını ve çalkantılarını gözler önüne serer. İkinci romanda sıklıkla şahit olduğumuz bir sahne vardır; Montalbano eve gider ve Adelina'nın ne pişirdiğini öğrenmek için hevesle buzdolabını açar. *Arancini*¹, tavşan *cacciatore*² ya da *caponata di melanzane*³... Camilleri, Adelina'nın yemekleri etrafında dönen bu eğlenceli gizemi Montalbano'nun çocukluğundaki alışkanlıklarına bağlar. Montalbano için yemek yemek; hayal kurmak ve çocukluğuna dönmekle neredeyse eşdeğerdir. Nitekim Calogero'ya gittiğinde restoranın şefi, müfettişe şöyle söyler: "İzgaraya atılmak için hazırda bekleyen birtakım küçük istakozlarım var. Bunları yerken kendini düşler diyarında bulacaksın."

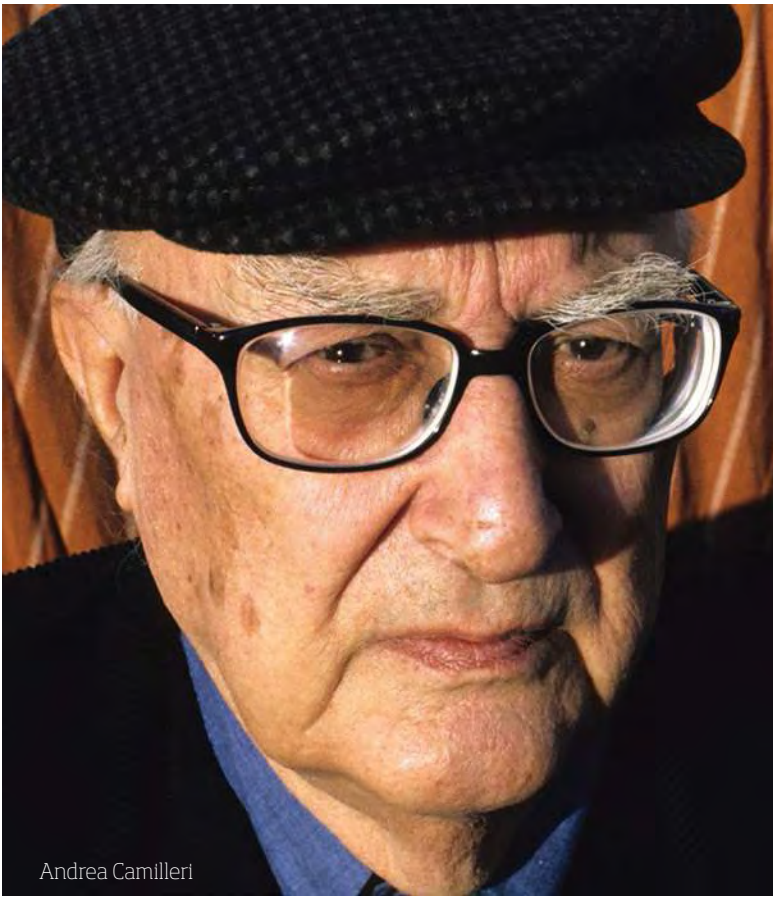
Montalbano, San Calogero meyhanesinde sıklıkla yediği öğle yemeklerinin ardından, yemeğini yediği özel odada kısa süreliğine kestirir. Calogero, Montalbano'ya karşı adeta bir baba gibi korumacı bir tavır takınır. Serinin yedinci kitabında Calogero, meyhanesini kapatıp emekli olmaya karar verdiğini açıklar ve Montalbano şöyle cevap verir: "Peki, ben ne olacağım?" Montalbano sembolik babasını ve cennetten çıkmışçasına lezzetli yemekleri kaybetmiştir. Montalbano çok geçmeden yeni bir restoran bulur elbette; Enzo'nun yemekleri neredeyse Calogero'nunki kadar lezzetlidir. Enzo'nun yemekleri Montalbano serisi boyunca tutarlı bir anlatı yapısı ve Montalbano'nun duygusal istikrarı için büyük önem

Montalbano için yemek yemek; hayal kurmak ve çocukluğuna dönmekle neredeyse eşdeğerdir. Nitekim Calogero'ya gittiğinde restoranın şefi, müfettişe şöyle söyler: "İzgaraya atılmak için hazırda bekleyen birtakım küçük istakozlarım var. Bunları yerken kendini düşler diyarında bulacaksın."

teşkil edecektir.

Montalbano'nun yemek kaynaklarından bir diğeri de Adelina'dır. Adelina sadece Sicilya aksanıyla konuşmayı kabul eden, Sicilya geleneklerine ve kültürüne bağlı bir kadındır, dolayısıyla tüm bunlar Adelina'nın yemeklerine de yansır. Adelina kusursuz Sicilyalı kadını temsil eder ve hem madden hem de manen Montalbano'nun annesinin yerini doldurur. Montalbano'nun sevgilisi Livia ise bunun tam tersidir; yemek yapmakla ilgilenmez ve Sicilya kültüründen oldukça kopuktur. Bu aslında büyük önem teşkil eder çünkü Montalbano'nun en sevdiği yemeklerin (*Cubbaia*⁴, *Papanozza*⁵ ya da *Pasta a'ncasciata*⁶) Sicilyaya özgü isimleri vardır; kültürel ve coğrafik anlamda yerel bağlama da bu sayede otururlar. Dolayısıyla Adelina'nın Sicilya'ya sıkı sıkıya bağlı olması, Montalbano'nun gastronomik tercihleri için büyük önem arz eder.

Camilleri, Montalbano romanlarındaki gastronomi olgusunu, karakterlerin Montalbano ile ilişkilerini de simgeleyecek şekilde kurar. Örneğin Müfettiş Montalbano ve polis memuru Augello

Andrea Camilleri

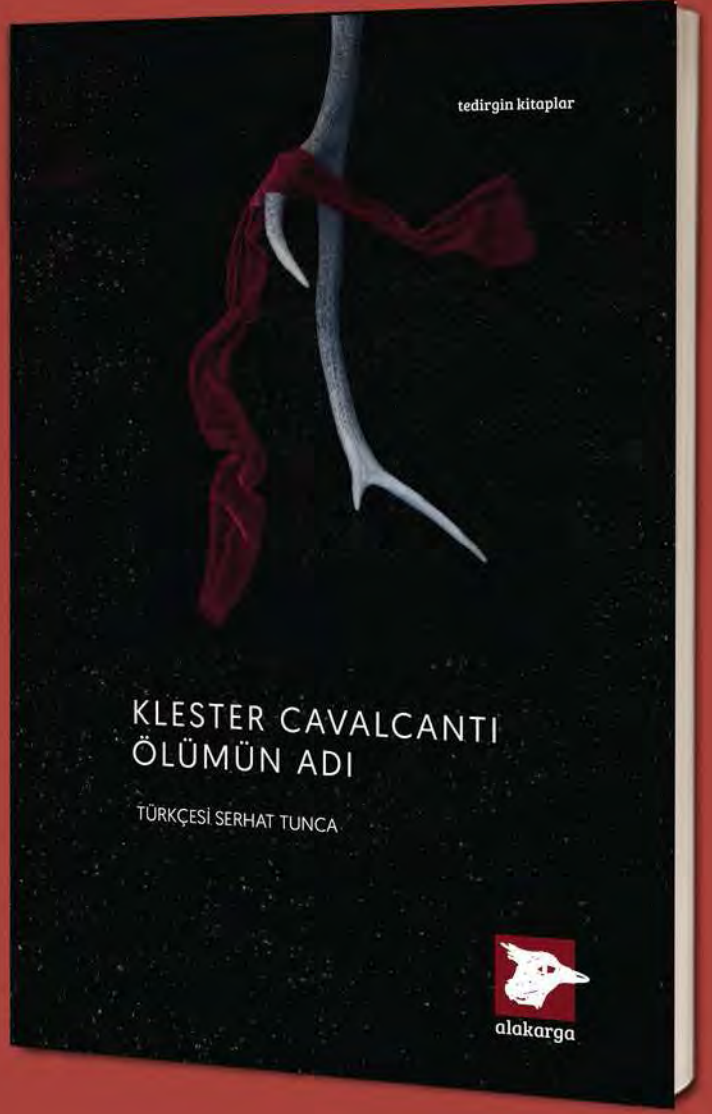
karakterleri arasındaki ilişki, ikilinin farklı yemek seçimleri ve alışkanlıklarıyla kodlanır. Augello her zaman kötü restoranları seçer, sürekli diyettedir ve düzgün yemek yemeyi beceremez. Augello bir seferinde istiridye soslu makarnanın üzerine bolca parmesan serperken Montalbano şöyle söyler: “Kokuşmuş leşle beslenen bir sırtlanın bile istiridye soslu makarnanın parmesanla kaplı halini görünce midesi kalkar.” Montalbano, Augello’yu güvenilmez bir meslektaş olarak görür ve bu gerçek, ikilinin yemek seçimleriyle pekiştirilir. Aynı şekilde Montalbano ile benzer damak zevkine sahip karakterler, romanlarda daha pozitif bir rol edinmiştir, Augello’nun karısı Beba örneğin. Montalbano’nun gazeteci arkadaşı Nicolò Zito da böyle bir karakterdir. Serinin ilerleyen romanlarında Montalbano ve Augello ikilisinin ilişkisi kaçınılmaz bir şekilde evrilir ve gelişirken Camilleri bu iki karaktere gastronomik olarak ortak bir nokta bahşeder: Viski. Viski, Montalbano romanlarında karşımıza çıkan tek içki değildir elbette. Camilleri seri boyunca birçok defa Montalbano’yu elinde şarap kadehiyle resmeder. Montalbano özellikle babasının yaptığı kırmızı şarabı tüketir ancak Nero D’Avola, Corvo Bianco, Cerasuolo di Vittoria ve Passito di Pantelleria gibi ünlü Sicilya şaraplarını da görmek mümkündür.

NOTLAR

- 1 Çeşitli et ve sebzelerle doldurulabilen ve marinara sos eşliğinde servis edilen kızarmış pirinç topları.
- 2 Cacciatore, avcı tarzında hazırlanan yemek anlamına gelir. Soğan, çeşitli otlar, domates, biber ve bazen şarap ile hazırlanan, kızarmış tavuk veya tavşan ile yapılan bir yemektir.
- 3 Ana malzemeleri kızarmış patlıcan ve tatlandırılmış sirke ile terbiye edilmiş kerevizden oluşan ve tatlı-rekşi soslu kapari eşliğinde servis edilen bir sebze yemeği.
- 4 Bal, badem ve susamla yapılan bir tür şekerleme.
- 5 Patates ve soğan tuzlu suda iyice haşlandıktan sonra ezilir. İçerisine zeytinyağı ve biraz sirke eklenir. İsteğe bağlı olarak karabiber de kullanılabilir.
- 6 Tipik bir Sicilya yemeğidir, o kadar ki adanın dışında çok bilinmez. Sebzeli yahni, kızarmış patlıcan, iyi pişmiş yumurta, peynir ve fesleğenle hazırlanan bir makarna yemeğidir.

Klester Cavalcanti, gerçek bir yaşamdan yola çıkarak kaleme aldığı bu belgesel romanında, Brezilya'nın iç yüzüne, dehşet verici bir ölüm ve kan dünyasına götürüyor okuru... "Meslek" yaşamı boyunca beş yüze yakın insanı öldüren Júlio'nun anlattıkları, çağımızın değer yargılarının hâlâ neden anlaşılamadığını gözler önüne seriyor...

"Bir insanın canını aldıktan sonra nasıl bu kadar sakin kalabiliyordu?"

HEYECAN VERİCİ BİR POLİSİYE

Tepenin Ardı, Abluka ve son olarak Kız Kardeşler filmleriyle yakından takip ettiğim, anlatımını, dert edindiği meseleleri önemseyen ödüllü yönetmen Emin Alper'in BluTV ile anlaştığını ve bir dizi yöneteceğini duyduğumda merakla beklemeye başlamıştım. Zamanla bu dizinin İstanbul'da geçen bir polisiye olacağı da ortaya çıkınca merakım daha da arttı. Bugünün dünyasında pek çok toplumsal meseleyi doğrudan anlatıp geniş kitlelere ulaşan tür olduğunu düşündüğüm polisiye ve yaptığı işleri merakla beklediğim bir yönetmen... *Alef*, öncelikle bu ikisini bir araya getiren bir dizi benim açım.

Zaman geçtikçe dizinin oyuncu kadrosu açıklandı. Farklı türde polisiyelerde hem polis hem suçlu olarak izlediğimiz Kenan İmirzalıoğlu ile Ahmet Mümtaz Taylan, *Alef*'in "dedektifleri". Melisa Sözen ise cinayet soruşturmasında bilgisine başvuru alan bir akademisyeni canlandırıyor.

Alef, Nisan ayında yayınlanmaya başlayacak, diziyi ilgili birazdan okuyacağınız röportajları yapabilmek için *Alef*'in henüz yayınlanmayan ilk bölümünü izledim. 13 yaşındayken ailesiyle İngiltere'ye göçen, orada büyük zorluklar yaşarken eğitimine devam eden ve sonunda dünyanın en önemli birimlerinden Scotland Yard'ın sofistike cinayetler bölümünde çalışan bir dedektif haline gelen Kemal (Kenan İmirzalıoğlu) ile emekliliğine gün sayan, emniyet içindeki değişimlerden, ast-üst ilişkisindeki sorunlardan mustarip, av meraklısı, eski tip bir komiser olan Settar'ın (Ahmet Mümtaz Taylan) gizemli cinayetleri çözmeye çalışması diyebiliriz *Alef*' için.

Alef, son yıllarda izlediğim polisiye dizilerdeki en

etkileyici açılış sahnelerinden biriyle başlıyor. İstanbul'da, İsa'nın doğumu ve vaftiz edilişinin yıldönümünde geleneksel haç çıkarma ayinlerinden biri... Haç çıkarmak için denize atlayan gençlerden biri, suyun içinde bir cesetle karşılaşır ve Kemal ile Settar'ın yönettiği soruşturma süreci işte bu ilk cesetle başlıyor. Kısa bir süre sonra Haliç Tersanesi'nde ikinci ceset bulunuyor. Bulunan iki ceset de öyle alelade bırakılan cesetler değil, katil mutlaka bir mesaj vermeye çalışıyor. İlk bölümün sonunda katilin sesli mesajıyla hedefini biraz anlamaya başlıyoruz.

Polisiye anlatım, mekân tercihleri, cesetlerin bulunma biçimleri, adli tıp-otopsi sahneleri, tercih edilen renkler ve atmosfer yaratımı gibi hususlarda *Alef*'in ilk bölümünü çok başarılı buldum. Dedektiflerin cesetlere yaklaşımı ve bazı teknik konularla ilgili ufak tefek mantık hataları var ama bunlar anlatılan asıl hikâyeyi bölecek hatalar değil. 2. bölümü merakla bekliyorum. Belli ki seri katilin mesajları, hikâyesi daha da derinleşecek, bu arada Kemal ve Settar'ın polisliğe dair farklı yanlarını, farklı eğitimlerini görebileceğimiz ipuçları olacak. Emre Kayış'ın yazdığı, Emin Alper'in yönettiği *Alef*'in kentli, "buralı", özgün, polisiyenin yer yer sertliği kullanan anlatımından kaçmayan bir iş olacağını tahmin ediyorum. Ve tüm polisiyeseverlere mutlaka ilk bölüme şans vermelerini öneriyorum. Tabii dizi yayınlanmadan önce röportajlarda bazı ipuçlarını bulabilirsiniz...

*Alef*i yönetmeni Emin Alper, yapımcılarından Mehmet Altıoklar, oyuncularını Kenan İmirzalıoğlu, Melisa Sözen ve Ahmet Mümtaz Taylan'la konuştuk...

“ALEF’İN BENİM İÇİN EN ÇEKİCİ YANLARINDAN BİRİ DE
POLİTİK ALT METNİYDİ”

EMİN ALPER

**Ödüllü bir yönetmen olarak filmlerinizi den-
ra ilk kez bir diziyle seyirciyle buluşacaksınız.
Sinemadan ekrana geçmenizi de sağlayan bu
projeyi kabul etmenizin nedenleri nelerdi?**

Dizi sektörü son on yıldır yönetmenleri giderek daha çok heyecanlandıran bir mecra. Dünyada ve tabii ki özellikle ABD ve İngiltere’de hepimizin hayranlıkla takip ettiği çok kaliteli ve yaratıcı diziler yapılıyor. Bağımsız yönetmenler de giderek artan bir biçimde bu projelerde yönetmen koltuğuna oturuyor. Jane Campion, Andrea Arnold, David Fincher, Paolo Sorrentino bunlardan sadece bazıları. Diziler uzunlukları nedeniyle bize sinema filmlerinin sunmadığı bazı imkânlar sunuyor. Dilediğince öyküyü dallandırıp budaklandırma, yan öykülerle zenginleştirme, karakter seyrini ve gelişimini dilediğince uzatma gibi... Kısacası ben de uzun süredir bir dizi projesinde yer almayı düşünüyordum. Arkadaşım Emre Kayış, *Alef* projesinden bahsettiğinde hem o sıralarda taslak halinde olan hikâyeyi etkileyici bulduğum hem de Emre’ye güvendiğim ve birlikte verimli bir ortak çalışma yürütebileceğimize inandığım için projede yer almak istedim.

İlk bölümü izledikten sonra şunu düşündüm: *Alef*te doğru ve etkileyici bir atmosfer yaratmak için çok emek verilmiş. Özellikle açılış sahnesi, güncel polisiye dizilerdeki en iyi açılış sahnelerinden biri bence. Açılıştan sonra biraz daha karanlık bir atmosfer ağırlığını koyuyor, devamındaki sahnelerde daha çok karanlık/gece/geç akşam sahneleri ağırlıkta. Biraz bu sahneleri, buralardaki renk, ışık tercihlerinizi, bunların nedenlerini anlatabilir misiniz?

Dizinin atmosferini oluştururken hem senaryo aşamasında Emre ile hem de realizasyon aşamasında görüntü yönetmenimiz Ahmet Sesigürgan ve prodüksiyon tasarımcımız Deniz Kobanbay ile atmosferi tanımlamak için bazı kavramlar kullandık: “Alaturka noir” ve “İslami Gotik” gibi. Ben zaten hem Film Noir tarzına hem de gotiğe meraklı ve meyilliyim. *Abluka*’da da benzer bir atmosfer yaratmaya çalışmıştım. Karanlık bir katilin İstanbul’un farklı mekânlarında bıraktığı cesetler vasıtasıyla bilinmeyen bir dünyaya yolculuk yapıyoruz. Bu hikâyeye uygun atmosferin de karanlık, kontrastı yüksek ışıklandırma ve koyu pastel renklerle donanmış bir dünya olma-

“Hikâyenin ülkemizde çok az bilinen kimi tarihi olaylara uzanarak hem bu toprakların müthiş kültürel ve düşünsel zenginliğine az da olsa ışık tutması hem de bu zenginliği her daim bastırmaya çalışan iktidarlara karşı hayıflanma dolu bir bakış içermesi benim en önemsedğim taraflarından biriydi. Umarım seyirci de bu alt metni hakkıyla kavrar.”

sı gerektiğini düşündüm. Gündüz çekimlerinde de kapalı ve yağmurlu hava koşullarından da olabildiğince yararlanmaya çalıştık. Ancak ilerleyen bölümlerde bu karanlığı dengeleyen yerli bir mizah duygusuyla karşılaştığımızı da şimdiden belirtiyim.

Maktullerin bulunduğu mekânlar, bulundukları haller, özellikle adli tıp ve otopsi sahneleri... Bunlar pek çok açıdan yerli polisiye için bir ilk. Yerli polisiyede genelde soruşturma ve kaçma-kovalamaca anlarına ağırlık verilir ve cinayetin işlendiği biçimler, adli tıp sahneleri detaylı gösterilmez. Buradaya adli tıp uzmanı, ilk cesedin yanında tüm detayları anlatıyor. Bunlar sizin için önemli tercihler miydi?

Bu soruyu Emre'ye de sormak lazım. Uzun morg sahnelerini en ince detaylarına kadar yazan o çünkü. Emre bu sahneleri yazarken adli tıp uzmanlarından destek alarak cinayetleri ve işlenme biçimlerini en ince ayrıntılarına kadar detaylandırdı. *Alef* tarzında polisiyelerin seyircide uyandırmaya çalıştığı bir dehşet duygusu vardır. Gotik hikâyelerde de karşımıza çıkan, ilk ve en güzel örneklerini Edgar Allan Poe'nun verdiği tarzda bir duygu bu. Thomas de Quincey'nin yıllar önce adını koyduğu *Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Cinayet* kavramından bahsediyorum. Kimi cinayetlerin işlenme biçimi garip, tekinsiz ve korkutucu bir hayranlık yaratır. Bu hissi sinema izleyicisi en iyi *Seven*'dan bilir. Biz de bu projede yer yer benzer bir ürkütücülük yaratmaya çalıştık. İlerleyen bölümlerde adli tıpcımız Arap'ın da dile getireceği gibi katilimizin cinayetlerindeki “yaratıcılığı” vurgulamak için bu morg sahnelerine ve uzun otopsi sahnelerine ihtiyaç vardı. Evet, yapmaya çalıştıklarımız yerli polisiyede çok denenmemiş mecralar.

8 bölümü çektikten sonra ve artık seyirciyle buluşmasına çok az kalmışken *Alef* sizin için ne ifade etti, ön çalışmaları, çekim süreci ve çekim sonrası süreçlerde neler yaşadınız?

Çok iyi, işini çok iyi bilen ve çalışkan bir ekiple

çalıştım. O yüzden çekim süreci son derece sorunsuz ve verimli geçti. Ama hepimiz çok yorulduk. Çok zor sahnelerimiz vardı. Her ne kadar diziyi makul bir sürede çekmiş olsak da kimi sahnelerde hem prodüksiyon imkânlarımızın hem de çekim süremizin daha uzun olmasını istedim. Dizinin geneli itibarıyla prodüksiyon kalitesinin çok iyi görüldüğünü söyleyebilirim ama dünyadaki benzerleriyle kıyaslandığında oldukça kısıtlı bir bütçeyle çalıştık. Bu hepimiz için işin en zorlayıcı kısmıydı.

***Alef* in izleyicilerde nasıl sorular ve duygular bırakmasını istersiniz?**

Alef in benim için en çekici yanlarından biri de politik alt metniydi. Hikâyenin ülkemizde çok az bilinen kimi tarihi olaylara uzanarak hem bu toprakların müthiş kültürel ve düşünsel zenginliğine az da olsa ışık tutması hem de bu zenginliği her daim bastırmaya çalışan iktidarlara karşı hayıflanma dolu bir bakış içermesi benim en önemsedğim taraflarından biriydi. Umarım seyirci de bu alt metni hakkıyla kavrar.

Tüm dünyada edebiyatta ve sinemada/dijital platformlarda polisiye türündeki işlerin sayısında ve niteliğinde ciddi bir yükseliş görüyoruz. Özellikle dünyadaki siyasi sorunlar, toplumsal meseleler, eşitsizliklerin yol açtığı suçlar gibi başlıklarda pek çok senarist ve yönetmen sözünü bu türün içinde söylemeyi tercih ediyor. Sizce Türkiye’de bundan sonraki dönemde ve değinilmesi gereken bunca mesele varken polisiye türünde işlerin niceliği ve niteliği artacak mı?

Umarım öyle olur. Dijital platformlar, aşırı uzun süreler ve koyu sansür nedeniyle izlenmez hale gelen TV dizilerine alternatif dizilerin kendine yer bulabildiği bir alan. Bizdeki dinmeyen sansürçü iştah buralara da el atmak için tetikte bekliyor. Ama bir yandan da dünyada olduğu gibi bizde de sanatçılar sözlerini söyleyebilmek için sürekli yeni yollar keşfetmeye çalışıyorlar. Kitlere kolay ulaşan “tür” filmleri ve dizileri de bunun için gerçekten elverişli alanlar.

**Favori polisiye yazarınız, romanınız, dizi/filmle-
riniz, kurgusal dedektif karakterleriniz var mı?**

Edgar Allan Poe benim için tüm zamanların en büyük üstadıdır. Karakter olarak da Borges ve Casares'in yarattıkları Bustos Domecq tiplemesini çok beğenirim. *Dexter* (özellikle 6. sezon) sevdiğim diziler arasında. *True Detective*, *Mindhunter* gibi son yılların iyi işlerini saymaya bile gerek duymuyorum.

MEHMET ALTIOKLAR

May Production olarak *Alef*, ilk dizi projeniz. Projeyi nasıl seçtiniz, özellikle polisiye ve dijital bir iş olmasını mı istediniz?

Üzerinde çalıştığımız birçok iş olmakla beraber *Alef* çektiğimiz ilk dizi. Dijital veya polisiye olması bizim için sadece ayrıntı. Esas olan dünyanın her köşesini dolaşabilecek, yayınlanabilecek, beğenilebilecek bir iş olmasıydı. Tüm projelerimizde ilk kriterimiz bu; tüm dünyada gösterilecek “premium” içerik.

Projelere karar verirken kendimize sorduğumuz iki soru var: Ne kadar evrensel ve ne kadar yerel? Evrensellliği senaryo yapısı, akışı, temposu ile gördük. Ve hikâye tamamen bu topraklara ait. En güçlü içeriklerin, otantikliği ve evrensellliği bir arada barındırması gerektiği görüşündeyiz. *Alef*’in senaryosunda bunu bulduk.

Emin Alper’le anlaşmanız, projeyi ona emanetmenizle ilgili süreçten bahseder misiniz? Ayrıca kuvvetli bir oyuncu kadrosu var dizide, nasıl ilerlediniz, nasıl oluşturduunuz bu kadroyu?

Dijital platform içeriklerinin bağımsız sinema ve ana akım TV dizileri arasında olduğunu düşünüyoruz. Bağımsız sinemaya biraz daha yakın olurken geniş kitlelere ulaşabilme özelliğini taşımak gerekiyor. Geniş kitlelere ulaşabilme konusunda da uyumlu çalışabileceğimiz, fikir alışverişlerine açık bir yönetmen aradık. Bu anlamda bakınca ana akım sinema, TV ve bağımsız sinema yönetmenleri arasında bu işi hakkıyla en iyi çekebilecek yönetmenin Emin Alper olduğunu düşündük. Kendisi de projeyi sevdi ve onunla çalışma şansını yakaladık.

Cast konusunda Emin ile uzun görüşmelerimiz

“TÜM PROJELERİMİZDE İLK KRİTERİMİZ: TÜM DÜNYADA GÖSTERİLECEK ‘PREMIUM’ İÇERİK.”

oldu. Karaktere en uygun olduğunu düşündüğümüz oyuncularla anlaştık. Oyuncu seçimlerinde Harika Uygur, Emin Alper ve biz yapımcıların ortak kararlarının ne kadar doğru olduğunu iş ortaya çıkınca daha net anladık. *Alef*’te, üniversitelerde referans gösterilecek kadar olağanüstü bir oyunculuk göreceksiniz.

Oyuncu ve yönetmen seçiminin yanı sıra Görüntü Yönetmeni Ahmet Sesigürgan, Yapım Tasarımcısı Deniz Kobanbay başta olmak üzere tüm kadrolarda işe en uygun seçimleri yaptığımızı rahatlıkla söyleyebiliriz. Yapımcılık da temelinde bu zaten; en doğru kadroyu bir araya getirmek ve gereken tüm kaynakları sağlamak. Bunu sağladığımızı düşünüyoruz.

***Alef*’in çekimleri bitti, seyirciyle buluşmaya hazırlanıyor. İşin yapımcısı olarak sizin için ne ifade ediyor *Alef*, seyircide nasıl bir karşılık bulacağını düşünüyorsunuz?**

Öncelikle çok heyecanlıyız. Çok zor bir işin altından kalktık. Türkiye ve uluslararası platformlarda, batının anlatım biçimlerini en doğru şekilde kullanan ve tamamen özgün, yerel bir hikâyenin seyircilerde çok büyük bir karşılık bulacağına inanıyoruz.

“ALEF, ÖZENLE YAZILMIŞ, GÜZEL ARAŞTIRILMIŞ,
ZEKİCE BİR POLİSİYE”

KENAN İMİRZALIOĞLU

Alef'te, Londra'da hem eğitim almış hem de özel suçlar biriminde çalışmış Kemal isimli bir karakteri canlandırıyorsunuz. Kemal'i bir de sizden dinlemek isteriz...

Kemal, 13 yaşında tek bir kelime İngilizce bilmeden annesiyle birlikte Londra'ya gitmiş... Altı ay sonra babası terk ettiği için anne ve oğul, dil bilmeden baş başa kalıp hayat mücadelesi vermişler. Kemal, böyle bir noktadan başlayıp Scotland Yard gibi çok önemli bir kuruma ve bu kurumda çalışan “seçilmiş” polislerin arasına girebilecek bilgiyi, eğitimi ve disiplini kendisine katmış. Fakat sıfırdan başlayıp çok iyi bir polis haline gelmesi, sofistike cinayetler ve özel suçları çözen bir ekipte çalışması özel hayatındaki bazı büyük sorunları çözmeye yetmemiş. Kemal, kendisini de suçladığı büyük bir acı yaşamış, aile acısı... Ve kayıpları olmuş. Bunun üzerine artık Londra'da nefes alamaz hale gelmiş. Tutunmak ve var olmak için anavatanına dönmüş. İşiyse, işine olan tutkusuyla İstanbul'da yaşamaya ve yaşamı kendince anlamlı hale getirmeye uğraşılıyor. O yüzden Kemal, bir taraftan cinayetleri çözmeye çalışırken bir taraftan da varoluş savaşı veriyor.

Daha önce de polisiye işlerde bazen dedektifi, bazen suçluyu canlandırdınız. Kemal'i daha önce oynadığınız karakterlerden ayıran ne oldu sizin için?

Kemal, diğer karakterlere göre batılı bir karakter. Bir diyalogda Settar'a, “Ben de senin kadar buralıyım,” demesine ve Türkiye'yle bağlarını koparmamış olmasına rağmen batı perspektifi-

ne sahip, orada eğitim almış, mesleğini de batıda öğrenip yapmış bir adam. Tüm bunlarla birlikte yaşadığı acı ve bunun Kemal üzerindeki etkisi, yansımaları var... Bunlar, Kemal'i daha önce canlandırdığım tüm karakterlerden ayırıyor.

Pek çok proje için aranan bir oyuncusunuz, dijital bir platformda yayınlanacak *Alef*'te yer almanızı sağlayan unsurlar neler oldu? Hikâyede sizi en çok etkileyen, projeye ikna eden şeyler nelerdi?

Öncelikle senaryosu; özenle yazılmış, güzel araştırılmış, zekice bir polisiye. Mistik duygularla, mistik bir dünya içinde çözümler arayan biri batılı, diğeri doğulu iki dedektifi barındırıyor... Senaryonun çalışılmış ve değerli olması, Emin Alper'in yönetecek olması beni temelde ikna eden iki başlıktı. Ve tabii ki oyuncu kadrosu... Kendi adıma dijital platform için iyi bir başlangıç diye düşünüyorum. Ahmet Mümtaz'la (Taylan) oynamak ayrıca çok keyifliydi.

Diziyi çektiniz ve artık seyirciyle buluşmayı bekliyorsunuz. Ön hazırlık süreci ve çekim dönemi nasıl geçti sizin için?

Kemal sadece nefes almaya, yaşamaya çalışan bir adam olduğu için kendisiyle ya da en azından dış görünüşüyle ilgilenecek bir ruh halinde değildi, bu yüzden ön hazırlık, kostüm seçimi kısmında buna dikkat edildi. Çekimler esnasında da ne istediğini bilen, istediği konuda çok net olan ve her sahnede samimiyeti arayan bir yönetmenimiz vardı. O yüzden bir süre sonra ortak dilde

konuşmaya başladık. Çekim süreci de çok keyifli geçti, genç ve çok profesyonel, çok kaliteli bir ekiple çalıştım. Özel bir sanat grubu vardı. Her birim, kendi alanlarında çok başarılı insanlardan oluşuyordu. Bu kadar başarılı ve profesyonel bir ekibin bu senaryoyu ve Emin Alper'in kafasındaki amatör bir ruhla icra etmelerinin işi ayrı bir yere getirdiğini düşünüyorum. *Alef*'te özel bir sinerji oluştu.

Tüm dünyada hem dijital platformlar için üretilen içerikler artıyor hem de polisiye dizi, film, belgesellerin sayısında ciddi bir artış var. Sizce ülkemizde de bunun yansımalarını daha çok görebilecek miyiz?

Görünen o ki Türkiye'de dijital platform alanı her geçen gün daha yaygınlaşıyor; yurtdışından yeni platformların da sektöre girmeye başladığını görüyoruz. Dolayısıyla dijital platformlar için yapılan ürünler, diziler çoğaldıkça polisiye de tabii kendi içerisinde büyüyüp çoğalacaktır. Daha kısa vakitlerde daha kaliteli işler, daha da kaliteli senaryolar yaratılacak ve çekilecek diye düşünüyorum.

Polisiye türüyle ilgileniyor musunuz? Favori polisiye dizi/filmlerinizi hangileri?

Tabii ki polisiye izliyorum ve seviyorum. *Seven*, unutulmaz bir polisiye filmidir. Dizilerden de *True Detective*'i seviyorum, polisiye anlamında çok başarılı işlerden biri. Hatta *Alef*'i çekmeden önce de tekrar izledim. *Broadchurch* yine sevdiğim, izlediğim bir dizi.

“ALEF, POLİSİYE TÜRÜNÜN MATEMATİĞİNİ İNCELİKLİ BİR BİÇİMDE İÇERİYOR”

MELİSA SÖZEN

Alef'te Yaşar karakterini canlandırıyorsunuz, Yaşar'ı sizden dinlemek isteriz. Nasıl biri, neler yapıyor ve hikâyeye nerelerde dahil oluyor?

Yaşar, dışarıdan bakıldığında son derece sakın ve tahmin edilebilir bir hayatı varmış gibi görünse de onun da içinden çıkamadığı bir kaos var.

Alef, sizi daha çok nereden yakaladı, projede ve Yaşar'da sizi en çok heyecanlandıran şeyler nelerdi?

Hikâyesi ilk andan itibaren beni içine çekti, çok sevdim Alef'i ve daha önce oynamadığım bir karakter olduğu için de daha çok heyecanlandım. Emin Alper çok sevdiğim bir yönetmen ve Emin'in bu hikâyede kuracağı dünyayı hayal ettiğim zaman kesinlikle bir parçası olmak istedim.

Diziyi çektiniz ve artık seyirciyle buluşmasını bekliyorsunuz, ön hazırlık süreci ve çekim dönemi nasıl geçti sizin için?

Oyuncu kadrosu ve kamera arkası ekibi sayesinde çok sevdiğim, çok mutlu olduğum bir işte çalıştım. Emin Alper, hazırlık sürecinde de çekimler sırasında da her detayını inceliklerle düşünerek kurduğu dünyada oyuncu olarak bizi özgür bıraktığı ama aynı zamanda kendimizi hiçbir zaman tek başına hissettirmedeği için çok mutlu geçti tüm süreç benim için.

Alef'i izleyen seyircilerde en çok nasıl bir duygunun ya da hangi soruların kalmasını istersiniz?

Gizemini bölümler ilerlese de korumaya devam eden ve polisiye türünün matematiğini incelikli bir şekilde içeren bu çok katmanlı hikâyenin bende bıraktığı heyecan, merak ve seyir zevkinin seyirciye de geçeceğini umuyorum.

Polisiye türüyle ilgileniyor musunuz, polisiye edebiyat ya da sinema/dizi takip eder misiniz?

En sevdiğim türlerden biri polisiye ve sevdiğim birçok isim var... Arthur Conan Doyle, Harlen Coben, Tess Gerritsen... *Zodiac*, *Seven*, *Sherlock Holmes*, *Criminal Minds*, *The Mentalist*, *Gone Girl*, *The Usual Suspects*... Bu liste böyle sonsuza kadar uzar!

Polisiyede en sevdiğiniz kurgusal dedektif karakter hangisi?

Sherlock Holmes, Jacques Clouseau, Patrick Jane, Spencer Reid.

“ALEF’TE 60’AR DAKİKADAN 8 SAATLİK BİR FİLM
İZLEYECEKSİNİZ”

AHMET MÜMTAZ TAYLAN

Alef’te deneyimli, iç işleyişteki sorun ve baskılardan yorulmuş ama doğru bildiğini yapmaya devam eden bir polisi, Settar’ı canlandırıyorsunuz. Settar’ı bir de sizden dinlemek isteriz.

Settar gerçek bir doğulu. İş yapma, iş yürütme ve işi bitirme açısından. Ortağı Kemal’e nazaran kurallarla ve usullerle arasında hep sıkıntı olmuş. Ast-üst ilişkisine, teşkilatta geçirdiği uzun yıllara rağmen asla alışamamış ve güvenememiş bir dedektif Settar. Buna rağmen teşkilatın önde gelen dedektiflerinden biri çünkü avcılıktan gelen veya onu avcı ve dedektif yapan sezgileri çok kuvvetli.

Sizi Alef’te olmaya ikna edenler nelerdi?

Senaryo! Muhtemelen Kenan’ı da ilk çeken şey doğal olarak senaryo olmuştur. Bu titizlikle yazılan bir şeyle her zaman karşılaşmıyorsunuz. Çünkü televizyon, doğası gereği çabuk tüketilen işlerin üretildiği, ürettiğimiz bir yer. Alef’te ise 60’ar dakikadan 8 saatlik bir film izleyeceksiniz diye düşünüyorum. Dolayısıyla üretilme biçimi de tüketim biçimi de çok farklı bir iş olacak Alef.

Diziye çektiniz ve artık seyirciyle buluşmasını bekliyorsunuz, ön hazırlık süreci ve çekim dönemi nasıl geçti sizin için?

Bir buçuk aydır durmadan oyunculuk yapıyoruz. TV dizisine göre fark edilmeyen bir yanı var dijital işlerin; karakterin dinlenecek zamanları. Dijital işlerde ise bir santim bile boşluk yoktur, sürekli afortta, o duygunun içinde, o havanın içinde durmanız gerekir. Bu elbette çok yorucu bir şey ancak tatmin edici, doyurucu bir yorgunluk. Gerçekten çok zahmetli ve çok özen isteyen zorlu bir işti. Yönetmenimiz de çok özenliydi.

Alef’i izleyenlerde en çok nasıl bir duygunun ya da hangi soruların kalmasını istersiniz?

Müthiş şeyler görecekler. Ben bile seyrederken

içinde değilmişim gibi, ilk defa seyrediyordum gibi olacağıma eminim. Bu işin artistik-estetik düzeyi o mesafeyi oluşturacak. Polisiye, temas ettiği alan itibarıyla hem konu hem onu gösterme biçimi olarak bazen televizyonun sınırlarını zorlayan bir tür. Televizyonda her şeyi gösteremez, her konuya el atamazsınız. Dijitalde ise bu sınırlar daha siliktir. Öyle olduğu için Alef’te artistik-estetik düzeyde çok şey yapılabilirdi ki TV’de gösterilmesi bile belki imkânsızdı. Bu yüzden, bu serbestliğin hem nicelik hem nitelik anlamında Türkiye’de polisiye türünün örneklerini artıracakını tahmin ediyorum.

BÖLGE HİKÂYESİ

Sorun binadaydı, bina eski ve gizli geçitleri olan bir yapıydı. Kameralar sadece işleyişle ilgili kısımları gözetliyordu. İçeride polisiye bir vakanın olacağı düşünülmemişti. Orta yaşlı, kısık sesli personel şefinin odasına, onun fotoğrafını kanlı bir cesede dönüştüren tabloyu bırakmak için kameraya ihtiyaç yoktu. Cenk Bey'in sesi korkudan kısılmıştı.

“İnanamıyorum Vildan Hanım, bana bunu kim yapmış olabilir? Şimdi hayatım tehlikede mi?” Sesi ağlamaklıydı, gözbebekleri kocaman olmuştu. Hayatı tehlikede miydi, bilmiyordum. Gelgelelim, onu korkutmak isteyebileceklerin sayısı hiç de az değildi, biliyordum. Ofisin fitnecisiydi. Gözüne takılan herkes için birer şikâyet dilekçesi yazmış, iddialarının çoğu da asılsız çıkmıştı. Şef olarak durması bile sakıncalıydı bence. İnsanların hayatlarıyla oynarken eli titremeyenlerdendi... Karşımda çocuk gibi mızıklandığını görmekten ben, kurum iç denetmeni, bile açıklanamaz bir keyif almıştım: Adaletin yerini bulması gibi bir şeydi.

Viyaklayan bir sesle, “İnanabiliyor musunuz Vildan Hanım, bana? Çoluğum çocuğum var benim! Kim ama kim?” diye sordu.

Bir süre önce bir başka soruşturma için Güven Sigorta Ege Bölge Müdürlüğü'nde bulunduğum için Cenk Bey'in ofis çalışanlarının nezdinde nasıl algılandığımı biliyordum. Daha doğrusu, bölgenin onun bölge müdürünü indirme girişi-

mini, bunu başarmak için kaç kişiye iftira attığını, başaracağını umarak onun yanında yer alan iki kişiyi, konuya karışmamayı tercih ettiği halde kötücüllüğünün ulaştığı düzeyden mideleri bulan bir sekreter, dört satış temsilcisini ve müdürle birlikte ayaklarını kaydırmayı denediği iki bayi koordinatörünün biriktirdiği nefreti biliyordum. Çünkü incelemeyi ben yürütmüştüm.

Yirmi beş yılı aşan kıdemi nedeniyle işten çıkartmamıştık. Üstelik iyi de bir portföyü vardı. Bu yüzden kendi isteğiyle terfi etmek için personel şefi olmuştu ama hâlâ satıştan prim alıyordu. Her işten anladığı için kendi imgeleminde bölge müdürlüğü pozisyonu için gerçek bir seçenektir. Ne var ki Nefise Hanım hem çalışanlar hem de genel merkez tarafından sevilen ve kabul gören bir müdürdü.

Attığı nifak tohumları sayesinde bölge çalışanları nezdinde itibar yitiren Nefise Hanım'sa herhalde bir kaşık suda boğabilirdi Cenk Bey'i. Ne var ki böylesi tehditkâr bir girişim, psikopat katil taklidi sonuçta adli bir suçtu. Ofisteki birine kondurmak gerçekten güçtü. Bir kere ortaya çıktığı takdirde derhal işinden olacak, belki de olay adliyeye intikal edecekti. Genel merkez, işi içeride çözmeyi denemek istedi. Ortada henüz fiili girişim yokken polisi Bölge Ofisi'ne sokmanın firmanın itibarını zedelemesinden çekiniyordu.

“Bu tablonun buraya ne zaman konulduğuna

dair bir tahmininiz var mı Cenk Bey?”

Ağlayan bir çocuk gibi aşağı sarkıttığı alt du-
dağına cevap verirken acıyla yukarı kaldırdığı
kaşlarıyla eşlik ederek gür ve tiz sesiyle, “Dün
sabah işe geldiğimde buradaydı,” diye cevapla-
dı sorumu. Gerçekten berbat bir ses tonu var-
dı. Bir gün bölge müdürü olmayı başarsa bile
asla genel merkezde görevlendirilemeyeceğini
düşündüm. Yönetim Kurulu Başkanı İhsan Bey,
bir absolut kulaktı. Yakınına yaklaşabilecek ki-
şileri değerlendirme kriterlerinden biri de ses
tonlarıydı. Bütün direktörler güzel sesliydi kı-
sacası.

Tek kaşımı kaldırarak ciddi bir edayla sordum.

“Bu da sizin küçük oyunlarınızdan biri olmasın
sakın Cenk Bey? Daha önce yaşadığımız için
soruyorum. Görevim, sorunumuzu çözmek bi-
liyorsunuz.”

Cenk Köstem, yetkimden korkuyordu. Ama
dolan yaşları gizlemeye bile gerek görmeksizin
gözlerini kırpıştıra kırpıştıra ağlayacak kadar
mı? Yok, o kadar da korkmuyordu, biliyordum.
Yüzü kıpkırmızı oldu.

“Vildan Hanım, geçmişte bir şeyler olmuş olabi-
rir. Ama şu an canım tehdit altında... Çoluğum
çocuğum var benim. Anlasanıza korkuyorum!
Ne olur bu işi hemen çözün yoksa polise gitmek
zorunda kalacağım.”

Polise gitmeyecekti tabii... Giderse bir vesileyle
işine son verilebilirdi çünkü genel merkezin
emri açıktı: Önce içeride bir araştırma yap-
caktık. Çözemediğimiz takdirde ya da suçlunun
belli olduğu aşamada gerek görürsek olayı adli-
yeye intikal ettirecektik. 25 yıllık deneyimiyle
Cenk bunu bilmeyecek bir adam değildi. Ama
işte beni deneyecekti tabii... Çok zeki olduğu
için.

“Cenk Beyciğim, lütfen sakın olun. Dün olayı
duyar duymaz yer bulabildiğim ilk uçakla İz-
mir’e geldim. Bugün de günün ilk ışıklarıyla ya-
nınızdayım, gördüğünüz gibi... Merak etmeyin,
çabucak çezeceğiz bu işi de...”

Bunları söylerken samimiydim. Daracık mekân-
da, bir avuç insan arasında bu işi kimin yaptığını
keşfetmem iki günden fazla sürmezdi. Henüz
fiili bir suç da işlenmediği için bir itirafın bile
gelebileceğini düşünüyordum. Gerçi itirafçı,
işini kaybedecekti. Duruma göre belki kaybet-
mezdi hatta... Çünkü söylediğim gibi Cenk Bey
sevilmiyordu. Üstelik Nefise Hanım’ın onunla
görülecek bir hesabı vardı. Yine de tanıdığım

kadarıyla Cenk’i üstüne sıçratmamayı tercih
edebilirdi Nefise... Adam o kadar merhametsiz-
di ki, hasmı bellediği kişiye zimmete para geçir-
mek gibi bir iftira atarken kılı bile kıpırdamaz,
bunu da bir oyun olarak görebilirdi. Bir yıl önce
tam da bunu yapmıştı.

Aklımdan bunları geçirirken Cenk, masanın
üstündeki kolonya şişesinin yarısını mendiline
dökmüş, ıslanan mendiliyle alnını siliyordu. Bu
adamı korkutmak bu kadar kolay mıydı? Gül-
memek için kendimi zor tutarak izin istedim.
Nefise Hanım’la görüşecektim. Cenk viyaklar-
ken sekreteri arayıp Nefise Hanım’ın ofise gel-
diğini haber vermişti nitekim.

Nefise Hanım ufak tefek, çıtı pıtı, kumral bir
kadındı. Pembe beyaz yüzü ve kocaman laci-
vert gözleriyle sınıfın çalışkan, temiz kızların-
dan biri görünümündeydi. Üzerine yüklenen
iftiraları bir bir temizlerken gösterdiği dirayete
ve soğukkanlılığa kadar kimse onun pozisyo-
nuna bu kadar layık olduğunu fark etmemişti.
Bütün mevzuata hâkim olduğu genel merkezde
de biliniyordu gerçi. Sigortayla ilgili en küçük
bir mevzuat değişikliğini bile takip ederdi. Bir-
çok acente ve hatta bölge müdürlüğü, yasalara
ilişkin bilgiye ihtiyaç duyduğunda onu arardı.
O da büyük bir sabırla uygulanması gereken
yöntemi ya da izlenmesi gereken süreci açık-
lar, yardım etmek için elinden geleni yapardı.
Bu nedenle Ege bölge müdürlüğü için ilk akla
gelen isimlerden olmuştu. Dürüstlüğü ve ça-
lışkanlığıyla da diğer adayların önüne geçince
şirketin önemli pozisyonlarından birine gelme-
sine kimse itiraz edememişti.

Her zamanki kibar ve mesafeli gülümsemesiyle
elini uzattı. Eli, görünüşünün aksine bana
güveniyormuş gibi sıcaktı. Güvenmemesi için
bir gerekçesi de yoktu doğrusu, soruşturma sı-
rasında Cenk’in hilesini ortaya çıkarmış, onun
aklanmasını kolaylaştıracak bir rapor sunmuş-
tum merkeze.

Hemen konuya girdi.

“Cenk’e yapılan iş çok üzücü... Yönetimimdeki
bir kurumda böyle şeylerin olmasından çok te-
dirgin oluyorum.”

“Haklısınız. Az önce yanındaydım. Çok kork-
muş görünüyor.”

“Ee, nasıl korkmasın? Bu kurumun tarihinde
böyle bir olay yok. Nereden tutacağımız belli
değil... O kadar da akıllıca yapmışlar ki, fiili ola-
rak suç teşkil etmiyor. Ortaya çıksa bile fail, ‘O

bir sanat çalışmasıydı,' deyip yakayı sıyrabilir." "O zaman bir sanat eksperine gösteririz biz de..."

Yanıtım onu gülümsetti. Çok büyük ihtimalle içeriden gelen bu taciz için elbette sanat eksperine gidilmeyecekti. Ne var ki sorumlu belirlendiğinde ne yapılacağı gerçekten sorundu. Fiili bir durum yoktu ne de olsa henüz. Öte yandan, bu tacizler sürerse işyerinde bir psikopat aramaya başlayabilirdik. Sonuçta her kafasını attıranı taciz ederse bu kişi, iş tehlikeliydi... Bugün Cenk'i, yarın kim bilir kimi...

"Vildan Hanım, tabii hiçbir şey belli olmaz böyle durumlarda ama böylesi bir iş, kurum tarihinde var mı? Ne kadar sürer çözülmesi?"

Nefise Hanım'ın şarkı söylüyormuş gibi pürüzsüz ve ezgili sesiyle düşüncelerimden sıyrıldım. Gözlerindeki endişe sahiciydi. Oysa olay hasmının başına gelmişti. İnsan bir mutlu olur, adaletin yerini bulduğunu düşünürdü. Bu kadın ya çok iyiydi ya da biraz aptaldı.

"Daha önce böyle bir olay olmadı. Ama çok uzayacağını düşünmüyorum. Cenk Bey, düşmanı çok biri, üstelik düşmanlarını da meşru-laştıran bir tarafı var... Yine de bence bir iki gün içinde biri, 'Şaka yaptım!' diye ortaya çıkacak ve onu işten çıkarıp çıkarmama inisiyatifi sizin üstünüze kalacak. Kendinizi hazırlamaya başlayın. Çok cici bir elemanın şakası da olabilir bu." Ne dediğimi gayet iyi anlamıştı. Sükûnetle ekledi:

"Yani işten çıkarma meselesini pek de gündeme getirmeden şaka fikrine oynayalım ki fail kısa sürede ortaya çıksın?"

"Yerinizde olsam, bilakis birkaç gün uzasın isterdim bu süreç, ilahi adalet yerini bulurcasına..."

Bunu gülerek söylemiştim ama Nefise Hanım ciddiye aldı. Cevabı siyaseten doğru olmayı önemseyen bölge müdürüne yakışan türdendi. "Bunu düşünmem bile muhal. Görevim, elemanın ruh ve beden sağlığını korumak."

Bunu söylerken gözleri kocaman açılmıştı. Sorumluluk duygusunu anlıyordum. Doğrusu, kurduğum tehlikeli bir cümleydi. Sonuçta orada müfettiş olarak bulunuyordum. Vereceği yanıt onu bir adım sonra zanlı durumuna düşürebilirdi. Dahası, onu denediğimi düşünme ihtimali bile vardı. Belki denemişimdir, bilemiyorum. Bu işi Nefise Hanım'ın yaptığını düşünmüyordum

gerçi. Nasıl ki balık karada yaşamazdı, Nefise böyle skandalsı bir kötülük yapmazdı. Ona şüphelendiği birinin olup olmadığını da boşuna sordum. Psikolojik olarak anormal olmayan kimsenin bu tür bir şaka/tehdit yapabileceğini düşünmeyecek türden bir kadındı. Zekiydi ama tamamen analitik bir zekâydı onunki. Rakamlarla ne kadar iyiye soyutla arası o kadar kötüydü. İyi bir kadındı. Naif iyiydi ya da öyle görünmeyi tercih ediyordu. Açıkçası bu durumda olunması en doğru kişilik tipi de buydu.

Aramızda oluşan ince sessizlik bir çığlıkla yırtıldı. Biz, Nefise Hanım'ın sekreteri ve bütün çalışanlar aynı yere koştuk: Cenk'in odasına...

Cenk, gözlerini masasının üzerinde duran kavanoza dikmiş, öylece büyülenmiş gibi duruyordu. Kavanozun ağzı kapalıydı ama içi görünüyordu elbette. Hayatımda gördüğüm en büyük örümcek, kavanozun içinde daracık alanın elverdiği ölçüde kımlıdanıp duruyordu.

Hayatımda tarantula görmemiştim ama herhalde tarantula buydu. Şişenin içindeki hayvanın tehditkâr bir edası vardı. Öyle ki, kimse şişeyi bile eline almaya cesaret edemiyor, canlıyı izliyordu. Nefise Hanım'ın öfkeli sesi duyuldu.

"Bu hayvanı buraya kim koyduysa derhal alsın lütfen!"

O kadını, hakkında en çetin soruşturma yürürken bile bu kadar öfkeli görmemiştim. Örümceği kimse almadı tabii. Neden sonra müstahdem Nedim, "Nefise Hanım, izin verirseniz şunu alayım ve hayvanat bahçesine götüreyim," dedi. Nefise başıyla onay verdi. Nedim kavanozu alıp ortadan kayboldu.

Kameralarda hiçbir şey yoktu. Sadece birinin pencereden girip hayvanı bırakmış olma ihtimali sözkonusuydu. Gelgelelim bu çapta bir dehşet uyandırmanın şakayla alakası kalmamıştı. İşin yasal yönünü çok iyi bilmiyordum ama bunu yapan mobbingden hüküm giyerdi. Bugüne bugün bir erkeğe böceklerle çığlık attırmayı başarmış biriydi. Artık sadece Cenk değil, bütün bölge tedirgindi.

Ortalık dağılmadan Nefise, Cenk'e dönüp, "Hemen gidip bir haftalık rapor al. Hem dinlen hem de biz bu işi çözelim," dedi. Zira bir sonraki adımın ne olacağını artık hiçbirimiz bilmiyorduk. Cenk bunu duyar duymaz çantasını kapıp fırladı odadan. Güvenlikten kapıyı beklemekle yükümlü bir kişi hariç bütün bölge, odaya dolmuştu. Zaten hepsi hepsi 12-13 personel-

di. Cenk'in odası da genişçeydi doğrusu... Bir köşeye çekilip bu işte hangisinin parmağının olduğunu düşünerek çalışanları tek tek gözden geçirdim. Doğrusu hiçbirine yakıştıramadım. Hiçbir güvenlik kaydının olmaması her şeyden önce güvenliği töhmet altında bırakıyordu.

Bayi koordinatörlerine baktım. Biri gülmek için kendini zor tutuyormuşçasına dudaklarını büzmüştü. Orta yaşlı bir kadındı. Ondan beklenmeyecek fırlama bir gülüştü yüzünde gizlemeye çalıştığı... Sürprizli biri olduğu belliydi, ne sade giyimi ne de ağırbaşlılığıyla uyumlu görünen gülüşü dahi onu şüpheli kılmaya yetiyordu. Zaten böylesi bir içten pazarlık daha fazlasını istiyordu sanki...

Mesela dehşete düşmüş görünen öbür bayi koordinatörü daha fazla kuşku uyandırıyordu niyeyse... Gençti, erkekti, bir örümcek kavanozunu eline alıp odaya bırakması daha muhtemel biriydi. Onda da resim yeteneği görmüyordum, basbayağı bir mühendis tipi vardı: Gözlüklü, sıska ve formel. Güncel bir magazin haberinden bile bihaber olmalıydı bu gözlükler...

Ansızın Nefise'nin kendi gibi minik finosu havlayarak odaya girdi. Nefise'nin hayattaki tek varlığı bu fino olabilirdi. Onu her gün ofise getiriyordu. Köpek saldırgan olmadığı için ofisin içinde serbest bırakıyorlardı ama genelde Nefise'nin odasının köşesindeki minderinden pek kalkmazdı. İçeri gelenlere kısaca havlayıp kendini belli ettikten sonra susar, muhtemelen yaşı gereği, günün çoğunu uyuyarak geçirirdi. Sadece beklenmeyen bir gürültü duyduğunda kafasını kaldırır, kara gözlerini etrafta çevirir, birkaç kez havlardı. Sonra başını yeniden patilerinin üstüne koyar, bir süre sonra da uyuyakalırdı. Gençliğinde çok havlarmış.

Nefise odayı süratle dağıtıp kendi odasına döndü. Ben bir süre daha Cenk'in odasında kalmak ve biraz düşünmek istedim. Bunu söylediğimde gözleri bir an için yüzümde asılı kaldı. Yoksa fail o muydu? İmkânsız görünüyordu. Bu ağırbaşlı kadını idari suç işlerken düşünemiyordum.

Nefise çıkınca odanın bir başka girişinin daha olup olmadığını merak edip dolapların yaslandıkları duvarla aralarında kalan aralıklara gözümü uydurmaya çalıştım. İnsan her şeyi düşünmeli. Dolaplar pek de ağır görünmüyordu. Ama içleri tıkabasa dosyalarla doluydu. Birini çekmeyi denedim, kımıldamadı bile... Aralıklardan da bir geçit filan görünmüyordu.

Derken pencerelere gittim. Yan odadan buraya erişim olabilir miydi? Yoktu. Yan odadaki sessiz kızcağızın ifadesini alarak başlayabilirdim. Kapıyı tıklatıp içeri girdiğimde odanın pencere tarafındaki köşesinde oturan kızın ürkek ürkek bana baktığını gördüm. Zaten iri olan gözleri şaşkınlıktan ve belki korkudan iyice büyümüştü.

İzin isteyip karşısındaki koltuğa oturdum. Ağzımı açmama fırsat bırakmadan, "Bir dahakine ne yapacak acaba? Zehirli şırınga filan mı koyacak?" deyiverdi.

"Tarantula mı, zehirli şırınga mı daha ürkütücü?"

Yüzünü buruşturarak, "Tabii ki tarantula," dedi. Soracak çok soru vardı. Mesela o örümceği failin nereden bulduğu, gibi... Ama birinci işimiz faili bulmaktı.

"Defne Hanım, adınız Defne'ydi değil mi? Olay son on beş dakika içinde oldu. Kapınız kapalıydı mutlaka... Yoksa görürdünüz. Ancak şu kadarını sorabilirim: Kapınızın önünden biri geçti mutlaka... O ayak sesinin kime ait olduğuna ilişkin bir isim geliyor mu aklınıza?"

Başıyla Defne olduğunu onayladı. Bir süre önüne bakarak düşündü. Sonra yavaş yavaş olay patlamadan önceki anları anlatmaya başladı:

"Aslında aşağıda bir şeyler olmuştu. Bu kata çıkan iki merdiven grubu var, biliyorsunuz. Benim kapımın önünden iki çift ayak sesi geldi. Kapıyı çalıp Cenk'in odasına girdiler. Sonra Cenk'i de alıp çıktılar. Cenk çok yüksek sesle konuşur, o yüzden emin olamıyorum. Mesela dönüştteki ayak seslerini hatırlamıyorum. Sonra Cenk'in kapısının yeniden açıldığını duydum. Ardından da Cenk'in çılgılığı geldi. Demek istediğim, Cenk'in odada olmadığı sırada odasının kapısının açıldığını duymadım. Diyelim ki parmaklarının ucuna basarak yürüyordu bunu yapan... Cenk'in kapısı çok gürültülü açılır, mutlaka duyardım."

"Peki, o arada içeriden, mesela pencereden filan gelen herhangi bir ses oldu mu?"

"Hayır. Ya da işe daldığımdan mı duymadım, bilmiyorum. Duymadım."

"Şüpheli olduğunuzun farkındasınız değil mi?" Evet anlamına başını salladı. "Güzel," dedim, "birbirimizi anlıyoruz."

Devamı gelecek sayıda...

SUÇ EDEBİYATINDA DEDEKTİF KARAKTERİNİN EVRİMİ

Paul Somerset, *The Dynamiter* (Robert Louis Stevenson, 1885) isimli eserin önsözünde tespit etme yani “detection” olgusunu “bir centilmene yakışan tek iş” olarak tanımlamış ve bu olgunun amacının “toplumu korumak”, “bir insanın başkaları için hayatını feda etmesi” ve “büyücülük ve kötülük kavramlarını kökünden yok etmek” olarak adlandırmıştır.

ÖNCELERİ SADECE SUÇ VARDI

Hayatının son aylarında İtalyan yazar Andrea Camilleri, *Autodifesa di Caino*'nun (Cain'in Meşru Müdafaası, 2019) çarpıcı sayfalarında, insan ırkının başlangıcından bu yana suçun var olduğunu hatırlattı bize. Sadece bu da değil; suç çok yönlü bir fenomendir, sadece karanlık tarafımız ya da iyilik ve kötülük arasındaki düellonun kötü sonucu olarak göz ardı edilmemelidir. Suç; arzu, tereddüt, sapma ve acıyı içeren daha karmaşık bir şeydir. Öte yandan tespit etme (detection) dediğimiz olgu, suç kadar eski değildir. Tanrının Kabil'e kardeşinin nerede olduğunu sorması aslında dikkate alınamaz çünkü Camilleri'nin zekice gözlemlediği gibi Tanrı onun nerede olduğunu ve akıbetini zaten biliyordur. Dolayısıyla yaratılış dönemindeki herhangi bir “kim yaptı” vakasının sır olarak kalması mümkün değildir.

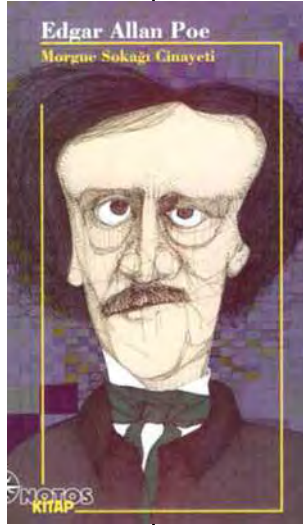
Bazı eleştirmenlere göre, *Zadig* isimli eseriyle bize “dedektif hikâyesinin ya da en azından tümdengelim akıl yürütme yönteminin en eski örneklerinden birini” veren Voltaire ile ilgili bazı iddialara rağmen, Caleb Williams'ı “yarı dedektif” olarak adlandıran Stephen Knight'a rağmen ve doğaüstü ve gotik proto-tespit biçimlerinin (2007) kalıcı mirası konusunda Maurizio Ascari ile aynı fikirde olmama rağmen kurgu evreninde gerçek bir *dedektifle* karşılaşabilmek için bir süre daha beklememiz

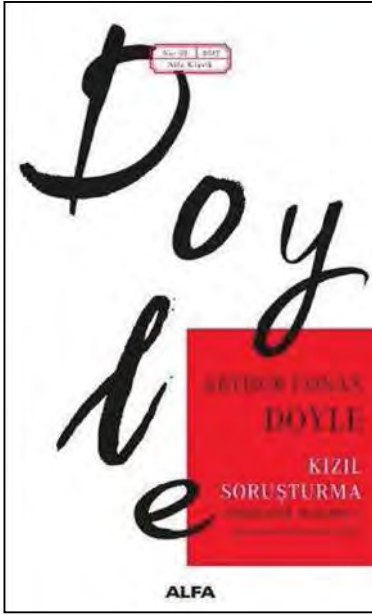
gerektiği aşikâr. Judith Flanders'a göre, kurgusal dedektifin doğuşu, Londra'da birleşik bir Metropolitan Polis Gücü'nün (1829) kurulmasının hemen akabinde gerçekleşiyor ve ilk gerçek dedektif karakterlerinin yani Bay Bucket (*Kasvetli Ev*, Charles Dickens, 1852-3) ve Çavuş Cuff (*Aytaşı*, Wilkie Collins, 1868) karakterlerinin bunu takiben doğduğunu savunuyor.

Tabii bu arada, eskiden suçlu olarak hayatına devam eden ve daha sonra kriminoloji uzmanı olan Fransız Eugène-François Vidocq'un İngiltere'nin içinde ve dışında ve hatta Atlantik'in ötesinde bazı yazarların hayal gücüne büyük ölçüde katkıda bulunduğunu unutmamak lazım. Nitekim Edgar Allan Poe'un *Morgue Sokağı Cinayeti* (1841) genellikle dünyanın ilk gerçek dedektif hikâyesi olarak kabul edilir çünkü C. Auguste Dupin ve hikâyelerin anonim anlatıcısı “dedektif” kelimesi gerçek anlamda henüz hiç kullanılmamışken dedektif hikâyelerinin temelini atmıştır. Stephen Knight, Dupin'i “akıllı, yanılmaz, izole

bir kahraman” (1980: 39) ve dedektif karakterinin edebiyattaki ilk tasviri olarak tanımlar ve Christopher Rollason, Dupin'i hem bilimsel hem de yaratıcı yöntemlerin ustası olarak kabul ederken bu görüşü güçlendirir (2000).

Sonrasında ise Poe, Arthur Conan Doyle'a ilham olmuştur; Doyle'un edebi kreasyonu -evrensel

boyutta tanınan Sherlock Holmes- ilerleyen yıllar boyunca dedektif rolünü omuzlarında taşıyacaktı. Dupin sadece iyi bir akıl yürütücüdür fakat 221B'deki meditasyon odasında bulunan koltuğunda gerçekleştirdiği muhakeme seansları ve olay yeri inceleme yöntemleriyle Holmes, "modern dâhi dedektifin bir prototipidir." Kendisinin "çıkarım bilimi" (bu aynı zamanda *Kızıl Soruşturma* (1887) adlı hikâyesinin ikinci bölümünün başlığıdır) olarak adlandırdığı olgunun ilk uygulayıcısı Holmes aynı zamanda ilk profesyonel dedektiftir, bunu Watson'a şu şekilde açıklar: "Benim kendine has bir mesleğim var. Sanırım dünyada bunu icra eden tek kişi de benim. Ben danışman dedektifim." Sherlock Holmes'ün Dupin'e borçlu olduğu şeyi güçlü bir şekilde reddetmesine rağmen onunla aynı mantıksal akıl yürütme tekniklerini, fikir çağrışımlarını ve rasyonel düşünce yöntemlerini kullanması dikkate değer bir nokta elbette. Her iki karakter de pozitivizmin çocukları sonuçta ve bu karakterlerin tutumları bu yeni türün yönünü belirleyecek. Tabii bu arada, ismi nadiren geçen üçüncü bir karakteri de unutmamak lazım: Paul Somerset, tüm bunlardan birkaç sene önce *The Dynamiter* (Robert Louis Stevenson, 1885) isimli eserin önsözünde tespit etme yani "detection" olgusunu "bir centilmene yakışan tek iş" olarak tanımlamış ve bu olgunun amacının "toplumu korumak", "bir insanın başkaları için hayatını feda etmesi" ve "büyüculük ve kötülük kavramlarını kökünden yok etmek" olarak adlandırmıştır.

Yeni yüzyıla girildiğinde Batı toplumu, kötülüğe karşı savaşmak için mantıksal becerilerini kul-

lanan kusursuz ve korkusuz bir dedektif figürü için hazırdır. Ancak Conan Doyle bununla yetinmez; Holmes'e bir yoldaş çizer, Doktor Watson, ki bu karakter aynı zamanda hikâyelerin anlatıcısıdır ve Doyle bu hamlesiyle zamanının iki basit ihtiyacı konusundaki derin iç görüşünü ortaya koymuş olur: Bir tarafta bilim ve diğer tarafta hikâye anlatıcılığı. Ve okur buna coşkuyla karşılık verir.

KİTLE DEDEKTİFİNİN DOĞUŞU

Kitlesel üretim ve artırılmış gerçeklik çağında seri katiller, seri dedektiflere meydan okurken ve TV dizileri Netflix yapımlarına meydan okurken dedektif karakterini bir eşsizlik değil, çeşitlilik figürü olarak düşünmek zor değildir. Günümüzde yeniden yazma süreçleri, tiyatro, sinema, seri eserler, hayran hikâyeleri, çizgi romanlar ve bilgisayar oyunları sayesinde çoğalan uyarlamalara, taklitlere ve kopyalara alışmış durumdayız. Yine de yukarıda da gördüğümüz gibi, dedektifin "dünyada tek" olduğu -ya da öyle olduğunu düşündüğü- bir dönem de vardı. Peki, ne oldu, ne değişti? Ve ne zaman?

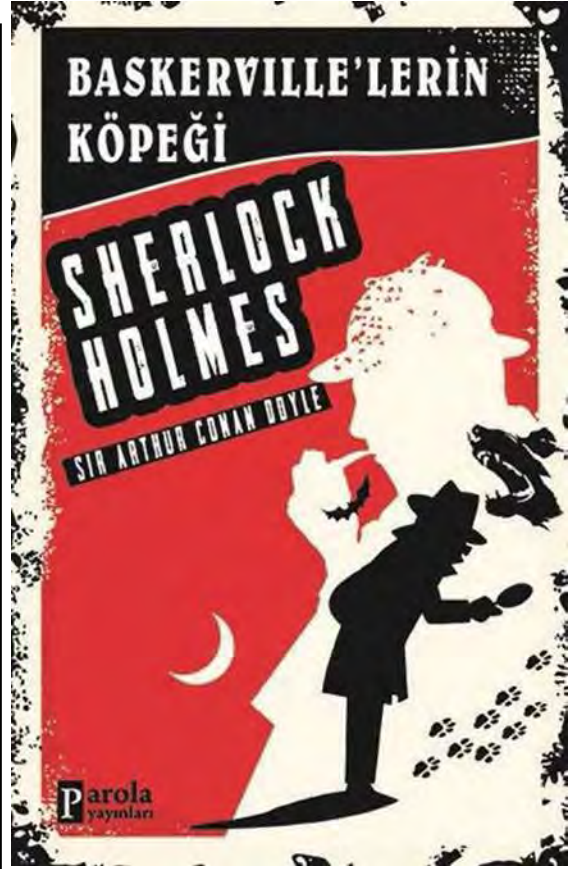
"Formül"ün farz edilen katılığına rağmen kurgusal dedektif figürü, içinde bulunduğu edebi coğrafyaya göre, belirli bağlamlar ve kültürel ya da politik durumlar çerçevesinde ve aynı zamanda farklı yazarların kişisel seçimlerine göre sürekli değişime uğradı. Yine de eski dedektif figürünün bittiği ve onun yerine yeni bir dedektif figürünün doğduğu zamanı neredeyse nokta atışıyla belirleyebileceğimizi düşünüyorum. O an, Sherlock Holmes'ün 1891'de İsviçre'deki Reichenbach

“Formül”ün farz edilen katılığına rağmen kurgusal dedektif figürü, içinde bulunduğu edebi coğrafyaya göre, belirli bağlamlar ve kültürel ya da politik durumlar çerçevesinde ve aynı zamanda da farklı yazarların kişisel seçimlerine göre zaman içinde sürekli değişime uğradı. Yine de eski dedektif figürünün bittiği ve onun yerine yeni bir dedektif figürünün doğduğu zamanı neredeyse nokta atışı belirleyebileceğimizi düşünüyorum. O an, Sherlock Holmes’ün 1891’de İsviçre’deki Reichenbach Şelaleleri’nde öldüğü andır.

Şelaleleri’nde öldüğü andır. Sherlock Holmes’ün okurlarla ilk defa buluştuğu 1887’den sadece altı sene sonra, 1893’te yayımlanan *Son Vaka* isimli hikâyede meydana gelir bu olay.

Doyle’un kendi kahramanından (ve dedektif hikâyelerinden) ne denli baktığına dair ve sonrasında kurgusal kahramanlarının sonsuza dek yaşaması için kızgın okurlarından gelen taleplere nasıl boyun eğdiği konusunda tonlarca mükrek harcandı. Doyle’un okurları haklıydı çünkü bu yeni bir dönemin başlangıcını simgeliyordu. Okura göre Sherlock Holmes ölemezdi, bunun sebebi Holmes’ün kurgusal bir karakter olarak herhangi bir biyolojik özelliğe sahip olmaması değildi (kurgusal karakterler ezelden beri ölüyorlar, Yunan tragedyalarından Rönesans’a ve Romantik döneme kadar bu hep böyle oldu); bunun sebebi, okurların yazma sürecinde aktif rol alacakları bir döneme girdiklerinin farkında olmalarıydı. Peki, Conan Doyle bu durumdan bihaber miydi? Yazdığı tarihi romanlarla üne kavuşacağına dair realist bir umut muydu onu iten? Dürüst olmak gerekirse böyle olduğunu düşünmüyorum. Tam aksine ben olayın tamamen farklı olduğunu düşünüyorum.

Benim düşünceme göre Arthur Conan Doyle, genellikle varsayıldığı gibi kendi yarattığı karakterden kurtulmaya karar vermedi, aksine karakterine layık bir ölüm -romantik, görkemli, yüce bir ölüm- vermeye karar verdi. Böylece karakterini yaklaşan yeni çağa hazırlayabilecek ve onu yeniden hayata döndürebilecekti. 19. yüzyılın *centilmen dedektifi*, eski Sherlock Holmes, Reichenbach Şelaleleri’nde gerçekten de ölüyor. *Boş Ev Vakası* (1903) isimli hikâyeyle birlikte asla

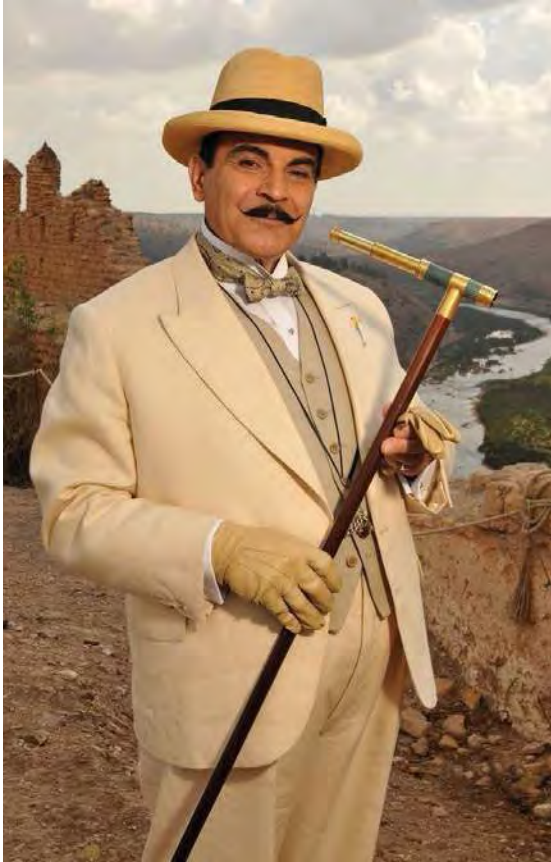

ölmek üzere yeniden doğan dedektif ise yeni Sherlock Holmes, 20. yüzyılın *kitlesel dedektifi*. Buna dair hipotezim, 1902’de *Baskervillelerin Köpeği* isimli hikâyenin yayımlanmasıyla destekleniyor. Bu hikâye, Holmes’ün ölümünden önceki bir zamanda geçiyordu ancak hikâyenin yayımlanması Holmes’ün ölümünden sonra gerçekleşti. Doyle’un bu roman için tamamen farklı bir senaryo seçmesinin nedeni de budur; karakterinin etrafındaki görkem halesini koruyabilmek adına, ay ışığıyla taçlanmış büyümlü bir manzara eşliğinde metropol yerine kırsal konu almıştır. O andan itibaren kitle dedektifi, ilk dedektif figürünün yerini almıştır.

Doyle’un ABD’deki başarısının nedenlerinden biri olan mevcut tiyatronun yanında sinema da önceleri yavaş yavaş boy göstermeye başlamış, sonrasında ise daha agresif bir gelişim göstermiştir. Bunları sırasıyla radyo ve televizyon takip etmiştir ve çok geçmeden, edebiyatın hayatta kalabilmek için bu yeni medyayla (tıpkı yazılı basın ve tiyatrodaki olduğu gibi) iyi anlaşması gerektiği anlaşılmıştır.

Bundan sonra da birçok dedektif karakteri, kendilerinden önce gelen karakterler üzerinden modellenmiştir. Bariz istisnalar vardır elbette ancak

çoğu genel olarak yazılı olmayan kurallara uymaktadır ki bu kuralların bazıları da 1920'lerin sonunda yazılı hale getirilmiştir. Kamusal ve özel alanlar arasındaki edebi çekişme söz konusu olduğunda dedektifin sağlıklı bir mesafe koruyabilmesi, bu kurallardan biridir. Aslına bakarsanız ta en başından dedektif, (daha sonraları ABD'de *P.I.* ya da *private eye* -özel dedektif- olarak adlandırılacaktı) izleme, kulak misafiri olma, gözetleme ve hassas sorular sorma gibi konuların sosyal sonuçlarını dikkate almak durumundaydı. İster özel dedektif olsun, ister kamusal güvenlik alanında çalışan bir memur olsun, dedektifin hareketlerinin, hamlelerinin ve hatta varsayımlarının sınırları sürekli tartışmaya, yeniden tanımlamaya ve kısıtlanmaya açık olacaktı, hâlâ öyle. Sınırlar demişken, bu türün normatif doğasına dair en büyük kanıtları sadece Altın Çağ olarak adlandırılan dönemde (1920-1930) gördüğümüzü hatırlamakta fayda var. Bu dönemde Atlantik'in iki kıyısında da birtakım kurallara ihtiyaç duyulduğu görülüyor; Amerikalı S. S. Van Dine'in *Dedektif Hikayesi Yazmanın Yirmi Kuralı* (1928) ve Büyük Britanyalı Peder Roland Knox'un *Dedektif Romanının On Kuralı* (1929) bunlardan bazıları. Bazı eleştirmenlerin iddialarına göre, "kim

yaptı" polisiyesi, kullanım talimatları olması gereken bir oyun gibi görülüyordu ancak ben, bu türü doğaüstü, duygusal ve kanıta dayalı olmayan her şeyin istilasından (veya çapraz kontaminasyondan) korumak için kurallara da ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Bu kurallar sayesinde (istisnalar hariç) dedektif, seküler dünyanın bir kahramanı olarak kalmayı başarabildi ve bilimsel yöntemlerin bir takipçisi, mantıksal akıl yürütmenin ve adli tıbbın canlı bir kombinasyonu olarak günümüze kadar gelebildi.

Polisiyenin altın çağı yıllarca ihmal edildikten sonra günümüzde yeniden canlandı ve bu da okurlara Agatha Christie'nin Hercule Poirot'suna ve Hastings'e farklı bir perspektiften bakma imkânı sundu (Franks: 22-23) ve aynı zamanda yıllardır yeni baskıları yapılmayan farklı yazarların romanlarını keşfedebilme fırsatı tanıdı.

Bununla birlikte zamanda ilerledikçe Altın Çağ'dan bu yana polisiye romanda ırk ve cinsiyet meselelerini ele alan eserlerin sayısında da artış gözlemledik. Son zamanlarda bir topluluk olarak polis karakolu, birçok roman ve TV dizisinde tek bir dedektifin yerini aldı ve polisiye kurgunun odağını bireysel işlerden alıp ekip çalışmalarına kaydırды. Bu tarz topluluklar her geçen gün artan sayıda kadın dedektiflere ve etnik azınlıkların temsilcilerine yer verdi ve engelli dedektifleri de konu aldı. (Jeffery Deaver'ın romanlarından uyarılma bir seride yer alan, elleri ve ayakları felçli Lincoln Rhyme karakteri örneğin.)

NOIR'A DOĞRU

"Noir" terimi, 1940'ların Amerikan yapımı belirli bir film grubunu temsilen kullanılsa da dedektif ve suç edebiyatı, gizem, polis prosedürü, gerilim ve gerçek suç gibi bir dizi alttürü kapsayan şemsiye bir terim olarak da sıklıkla kullanılır. Bu ikinci anlamı üzerine odaklanırsak "noir" tam olarak "kim yaptı" türünde olmayan ancak bu türe ait bazı karakteristik özellikleri barındıran romanlar için de kullanılabilir; karmaşık bir olay örgüsüne ve düşsel bir bakış açısına sahip olma, hassasiyete ve zaafılara vurgu yapma, kent mekânını arka plana alma, yolsuzluk ve kaos atmosferini kullanma bu karakteristik özelliklerden bazıları. Fark edilir bir şekilde "noir" türüne ait olan yazar grubu, *hard-boiled* (kara roman) olarak adlandırılan türe mensup yazarlardan oluşuyor; *film noir* da zaten bu akımdan türüyor. Tuhaf olan şu ki polisiyenin Altın Çağı'yla aynı yıllarda, meslektaş ve arkadaşı Raymond Chandler (ilk romanı *Büyük Uyku*, 1939'da yayımlanmıştı) ile birlikte Dashiell Hammett (*Kızıl*

Philip Marlowe

Sam Spade

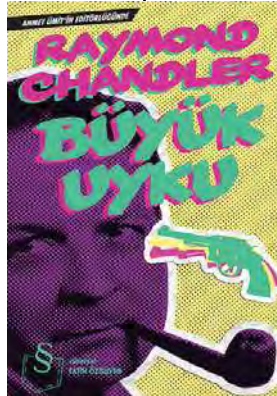
Hasat ve Malta Şahini, 1929) kara roman türünün babası olarak görülüyordu. Bu yazarların kurgusal dedektifleri -sırasıyla Philip Marlowe ve Sam Spade- yepyeni bir dedektif karakterini simgeliyordu. Bu karakterler P.I. (özel dedektif) olarak adlandırılıyordu ve “hiper-maskülen sertlik” (Gulddal: 36) ve teklifsiz konuşma gibi özellikler barındırıyorlardı. Ahlaki üstünlük ve toplumun düzensizliğine ve çürümesine dahil olma arasında sürekli bir geçiş halindelerdi. Bu dedektifler “sert” karakterlerdi ancak aynı zamanda tahmin edilenden daha hassas oldukları da gözlemlenebiliyordu ki bu özellik filmlerde de çizilecekti (*The Lady from Shanghai*, Orson Welles, 1947 ya da neo-noir türündeki *Farewell, My Lovely*, Dick Richards, 1975). Stephen Knight’ın gözlemlediği gibi Hammett “modern Amerikan kentinin yolsuzlukları ve ihanetleri arasında yalnız, dürüst bir özel dedektifin maceralarını yarattı ve 1930’larda Raymond Chandler bu türe zekâ ve edebi bir cila kattı” (Knight 2004: 110). Chandler’ın *The Simple Art of Murder* (1950) isimli eserinde yazdığı gibi, bu tarzdaki suç edebiyatı, geçmişe ve Avrupa’ya kıyasla çok daha

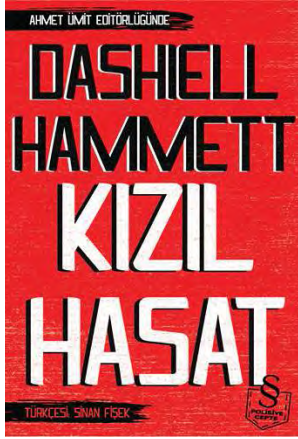
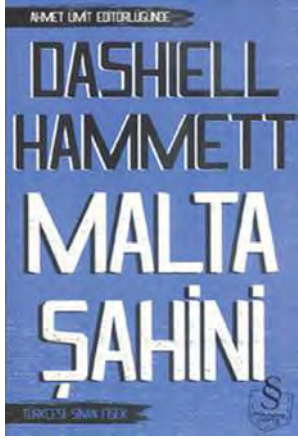
farklı bir toplumu, çok daha farklı insanları tasvir eder. Hammett kendisinden önceki yazarlardan özellikle üç nedenle büyük ölçüde ayrışır. Birincisi, kendisi konuyla ilgili ilk elden bilgi sahibidir çünkü gerçekten de bir özel dedektif olarak çalışmıştır; ikincisi gerçek insanları alır

ve onları roman sayfalarına “oldukları gibi yerleştirir, böylece her bir karakter kendi dilini konuşma fırsatı bulur. Üçüncü nedense şudur ki Hammett, cinayeti “bir Venedik vazosunun içinden çıkarıp sokağa fırlatmıştır.” Kara romanın kahramanı olan bu dedektif “her şeyiyle tam ve sıradan bir adam olmalıdır ama aynı zamanda alışılmışın dışında bir portre çizmelidir. Bu dedektif, saklı bir gerçeği açığa çıkarmak için uğraşan dürüst bir adamdır ama aynı zamanda nispeten zavallının biridir,

öteki türlü belki de hiç dedektif olamayacaktır. Sıradan bir adamdır çünkü aksi takdirde sıradan insanların arasına girmeyi başaramaz.” Burada da gördüğünüz üzere “sıradan”, bu dedektifler için anahtar kelimedir.

Rex Stout, 1930’larda başlayıp 1960’lara kadar devam ettirdiği roman serisinde, koltuk dedektifi (dedektif oturduğu koltukta analitik çözüm yeteneğiyle sonuca gider) ve kara romanın özel

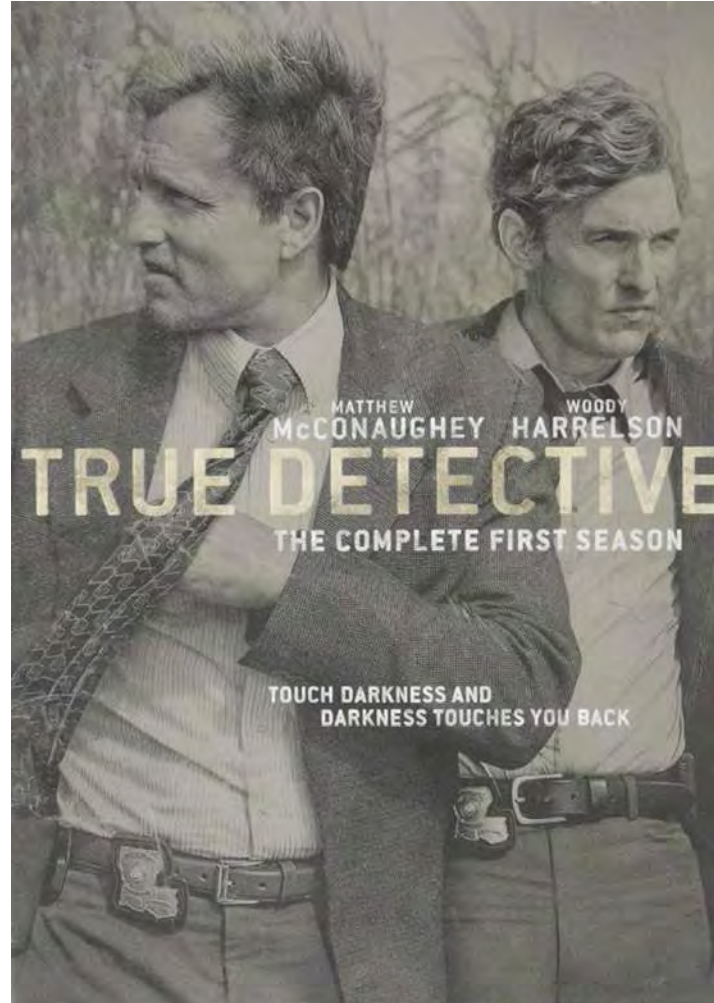

dedektifinin deneysel bir karışımı olan Nero Wolfe karakterini ve yardımcısı Archie Goodwin'i konu alır. Bu tarihlerden hemen sonra ise kara romandan oldukça doğal bir şekilde evrilen *gerçek suç* türü karşımıza çıkar. Gerçek suç türü, konusunu, karakterlerini ve temalarının çoğunu gerçek hayattan ve suç raporlarından alan eserlerden oluşur. Türün ilk örneği genellikle gazeteci ve yazar Truman Capote'nin *Soğukkanlılıkla* isimli romanına atfedilir. Capote, 1959'da Kansas eyaletinin Holcomb kasabasında cinayete kurban giden Herbert Clutter ailesiyle ilgili kişisel bir soruşturma yürütür ve romanı da bu vakayla ilgilidir. Aslına bakarsanız Capote'den çok önceleri bile gerçek suç hikâyeleri yazarların hayal dünyasını harekete geçirmiştir; Edgar Allan Poe'nun *Marie Rogêt'nin Sırrı* (1842) isimli hikâyesi, gerçek bir suçu ele alır. Aynı şekilde

Arthur Conan Doyle'un bizzat yürüttüğü soruşturmaları da unutmamak gerekir; George Edalji vakası (1907) ve Dreyfus olayı (1908) bunlara örnek olarak gösterilebilir. Capote'den sonra da gerçek suç türünde eserler çıkaran yazarları görmek mümkün; James Ellroy, *Siyah Dahlia* (1987) isimli eserinde annesinin ölümü üzerine kendi başlattığı soruşturmanın hikâyesini anlatır. Gerçek suç türünde dedektif ve yazar kimlikleri birbirinin içine geçmiştir ancak bu türün tüm örnekleri bu kadar radikal değildir.

Postmodern çağa geldiğimizde dedektifin birden fazla kişilik kazandığını görürüz. Dedektif artık *yüce* bir varlıktır (Barbolini, 1988), aynı zamanda biraz *melankoliktir* (Bertozzi, 2008). Dedektif artık *okurla bir olmayı* başarabilir (Martens, 2011) ve aynı zamanda birtakım metafiziksel özelliklere de sahiptir (Darconza, 2013). Tüm bunlar yeni, kültürlerarası ve ortamlar arası yorumlara yol açar. *True Detective* (HBO, 2014) isimli TV dizisi ya da Jonathan Lethem'in *Feral Detective'i* (2018) örnek olarak gösterilebilir. Dedektifler sadece yeni kimlikler kazanmakla yetinmez; bazıları geçmişten gelir ve yeni hayatlara sahip olur, Osvaldo Sorianos'un romanı *Triste, solitario y final*

(1973) ile karşımıza çıkan Philip Marlowe gibi ya da dedektifler tamamıyla kendi yazarlarının kopyaları olarak karşımıza çıkabilir; Paul Auster'ın *New York Üçlemesi*'nde (1987) gördüğümüz "dedektif Paul Auster" ve "yazar Paul Auster" gibi. Tüm bunların yanı sıra dedektiflerin artık geleneksel olarak beşeri bilimlerle ilgisiz alanlarda da varlık göstermeye başladığını da gözlemlemek mümkün, Mark Cohen'in *The Fractal Murders* (2004) isimli eseri bunun örneklerinden biri. Son olarak yeni A.I. (yapay zekâ) kanadını ve insan ötesi dedektif figürünü de unutmamak lazım. Aslına bakarsanız bu dedektif figürü, Soğuk Savaş zamanının distopik romanlarında karşımıza çıkmıştı; George Orwell'in *1984* (1949), Ray Bradbury'nin *Fahrenheit 451* (1953) ve Philip K. Dick'in *Azımlık Raporu* (1956) örneklerden birkaçı. Bu dedektif figürleri artık hayal gücüyle sınırlı olmak zorunda da değil, teknolojik gelişmeler ve yeni programlar sayesinde insan üstü dedektifler yaratmak gerçekten mümkün olabilir.

KADIN DEDEKTİFLERİN EVRİMİ

ingiliz yazar P.D. James'in *Kadınlara Göre Değil* (1972) adlı romanının başlığı, kadın dedektif figürünün hem kurguda hem de gerçek hayattaki varlığına dair sıklıkla dile getirilen bir görüşü tarif ediyordu. Edebiyat eleştirmenleri, dedektif edebiyatını ataerkilliği destekleyen bir tür olarak tanımlıyordu; söz konusu edebiyat eserleri bir kadının elinden çıksa bile durum böyleydi. Bazı eleştirmenler, dedektif edebiyatındaki kadın dedektif figürünü karşıt cinsin ikinci sınıf versiyonu olarak görüyordu. Dorothy L. Sayers, 1920'lerin sonunda yayımlanan romanı *Omnibus of Crime*'in (1928) önsözünde, kadın dedektiflerin edebiyatta tasvirine yönelik şikâyetlerini dile getirdi. Edebiyatta kadın dedektif figürü mevcuttu evet, ancak bu kadınlar başarılı karakterler olarak tasvir edilmiyordu. Kadın dedektifler, polisiye edebiyatın okura verdiği en büyük hazlardan biri olan "mantıksal düşünce" çemberine bir türlü yerleştirilmiyordu. Bunun yanı sıra kadın dedektifler fazla genç ya da fazla güzel olarak tasvir ediliyordu. Öte yandan suçları aydınlatmaya çalışan erkek dedektifin işine engel oluyormuş gibi gösteriliyorlardı. Bu durumun istisnaları da vardı elbette ancak Sayers yine de gerçekten parlak bir kadın dedektif figürünün henüz edebiyatta yaratılmadığını söylüyordu. Dorothy Sayers bunları söylediğinde kadınlar aslında neredeyse 60 senedir polisiye edebiyatın

içinde yer alıyordu. Edgar Allan Poe ilk dedektiflik hikâyesini yazdıktan 23 sene sonra, İngiliz yazar Andrew Forrester Jr., *The Experiences of a Lady Detective* (1864) isimli eserinde edebiyatta ilk kadın dedektif karakterini, Bayan Gladden'i konu almıştı. Gladden'in akıl yürütme yöntemleri ve suçları aydınlatma sürecine enerjik yaklaşımı ve hatta çizme izlerini ayırt edebilme gibi konulardaki uzmanlıkları Sherlock Holmes modelinin temelini oluşturuyordu. Bu eserden 16 sene sonra Harlan P. Halsey, *The Lady Detective* (1880) isimli eserinde 23 yaşında, alımlı bir New Yorklu kadın dedektif karakteri çizdi. Kate Goelet gençliği ve tecrübesizliğine rağmen akıllı, korkusuz, sabırlı ve zeki olarak tasvir edilmişti. Hatta kendi icadı silahları vardı. Elbisesinin kollarından çıkardığı 15 santim uzunluğundaki hançerler James Bond'a selam çakıyordu. Sonraları Albert W. Aiken, erken kara roman dedektifi tarzında kadın dedektif karakterleri kaleme aldı. Hilda Serene (*The Actress Detective; Or, The Invisible Hand*, 1889) fiziksel gücü, kararlılığı ve zekâsıyla öne çıkan bir karakterdi. Bir diğer kadın dedektif karakteri Mignon Lawrence (*The Female-Barber Detective; Or, Joe Phoenix in Silver City*, 1895) New York Polis Departmanı mensubuydu ve takip ettiği suç soruşturması gereğince gizli görevdeyken resmediliyordu. Bu erken dönem kadın dedektiflerin çoğu, erkek yazarların elinden çıkıyordu. Bunu değiştiren

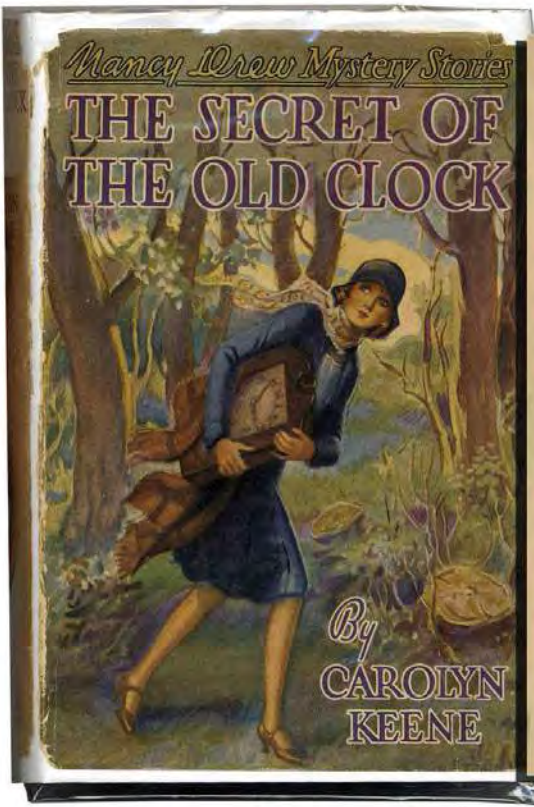
Elizabeth Cady Stanton

ilk kadın, Anna Katharine Green idi. Green, *The Leavenworth Case* (1868) isimli romanıyla bizi centilmen Dedektif Ebenezer Gryce ile tanıştırmıştı. Ancak Green'i konumuz açısından önemli kılan, 1890'lardan sonra eserlerinde kadın anlatıcıları ve kahramanları konu etmesiydi ve bunlardan ilki de Amelia Butterworth karakteriydi. Butterworth, kadınlardan ve adaletten yanaydı, iyi bir aileden geliyordu, finansal olarak stabil ve bağımsız bir karakterdi. Erkek dedektifler Butterworth'ü çoğunlukla görmezden geliyor ancak kendisi keskin gözlem yeteneği sayesinde vakaları sonuca ulaştırıyordu. Butterworth amatör kadın dedektiflerin öncüsüydü, Miss Marple'in prototipiydi ve hatta Agatha Christie bunu kendi otobiyografisinde de belirtmişti.

19. yüzyıl, kurgusal kadın dedektifler açısından ilerleme kaydediyordu ancak gerçek hayatta kadının yeri hâlâ eviydi, tek yapması gereken çocuk doğurmak ve ev işlerini başarıyla yerine getirmektir. Ne var ki Amerikan İç Savaşı döneminde köleliğin yasaklanması gibi sosyal konuların içinden kadın haklarıyla ilgili, özellikle de oy kullanma hakkıyla ilgili sesler de çıkmaya başlamıştı. 1848'de Elizabeth Cady Stanton liderliğinde Seneca Falls Kadın Hakları Konferansı düzenlendi, burası kadın hakları hareketinin doğduğu yerdi. Amerika ve Avrupa, feminist hareketin ilk dalgasıyla çalkalanıyordu ve kadınların konumu dönüşü olmayacak şekilde değiş-

meye başlayacaktı. Örneğin 1891'de Amerika'da Marie Owens, Chicago Polis Departmanı'na katılan ilk kadın polis olarak tarihe geçecekti. Ancak hâlâ kadınlar için polis ya da dedektif olarak bir kariyer çok zordu ve edebiyatta da kadın dedektiflerin yapabilecekleri, en fazla önsözlerinden yararlanmak ya da ortalıkta dolaşan dedektifleri polislere bildirmektir. Nitekim Green'in 1910'larda yarattığı bir diğer kadın dedektifi Violet Strange de böyle bir karakterdi. Strange yüksek sosyete mensup olduğu için polis çoğu zaman onun sınıfsal durumundan kaynaklanan nedenlerle edindiği bilgiye başvuruyordu. Green, Violet Strange'le birlikte özellikle 1930'larda tanışacağımız Nancy Drew gibi "girl detective" olarak adlandırılan amatör dedektiflere ilham kaynağı da olmuştu. Dolayısıyla polisiye romanın kadınlar açısından önemli bir yerinde yer alan Green, erkekler tarafından domine edilen bir türde oldukça ilerleme kaydetmişti ancak zamanın ötesinde bir kadın yazar olmasına rağmen çağdaş feminist meslektaşlarını tasvip etmiyordu ve kadınların oy kullanma hakkı için verilen mücadeleye karşıydı.

Tüm bunlara rağmen toplumda ve polisiye edebiyatta kadının imajı değişmeye devam ediyordu. M. McDonnell Bodkin'in *Dora Myrl, the Lady Detective* (1900) isimli romanındaki Dora Myrl iyi eğitim almış, gözlem yeteneği yüksek, kılık değiştirmeye yatkın ve sağlam içgüdüle-

NANCY DREW MYSTERY STORIES

THE SECRET OF THE OLD CLOCK

BY
CAROLYN KEENE

AUTHOR OF "THE HIDDEN STAIRCASE," "THE BUNGALOW MYSTERY," ETC.

ILLUSTRATED BY
RUSSELL H. TANDY

NEW YORK
GROSSET & DUNLAP
PUBLISHERS

Made in the United States of America

Nancy Drew

ri olan bir dedektif karakteriydi. Marie Connor Leighton'ın *Joan Mar, Detective* (1910) isimli romanındaki kadın dedektif Joan Mar, yeni kadın imajına çok daha yakın bir çizgideydi. İşinde başarılı olana kadar evlenme fikrini aklından çıkarmıştı. "Tüm suç dünyası Joan Mar ismini duyup korkudan titreyene kadar" mesleğine devam edecekti. Yeni kadın dedektif figürünün edebiyata yansımada Sherlock Holmes etkisini de görmek mümkündü. Hugh C. Weir'in *Miss Madelyn Mack, Detective* (1914) isimli eserindeki kadın dedektif karakterinin de tıpkı Holmes gibi, belirli bir uyarıcı madde seçimi vardı. Madelyn Mack, elinde çözmesi gereken bir vaka olmadığında sıkılır ve kafein içeren kola fındığı yerdi. Daha sağlıklı düşünmek için müziğe başvururdu ve hatta sonra kendisine bir Watson da edindi; yakın arkadaşı Nora Noraker.

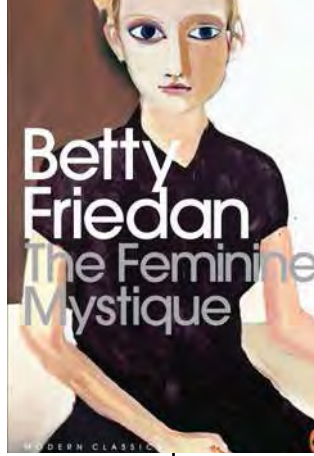
1920'lerin sonlarına geldiğimizde Poe'nun Dupin'i ya da Doyle'un Holmes'ü üzerine modellenen "tek başına dedektif" figürü ister kadın ister erkek olsun, edebiyattaki egemenliğini sürdürüyordu. Nitekim Agahta Christie'nin Miss Marple'ı da böyle bir karakterdi. Miss Marple ile 1930 yılında tanıştığımızda, Marple 65 yaşında bir kadındı ve neredeyse 50 senelik amatör dedektiflik kariyeri boyunca aynı yaşta kalacaktı. Miss Marple'in dedektiflik yöntemleri aslında Dorothy Sayers'ın kadın dedektifler konusunda yakındığı "içgüdü" meselesi etrafında şekilleniyordu. Ancak şöyle bir gerçek de vardı; Miss

Marple etrafını ve çevresindeki insanları gözlemliyor ve insan doğasının her yerde aynı olduğu kabulü üzerinden vakaları çözüme ulaştırıyordu. Bu, dedektif karakterinde dikkate değer bir özellikti.

İlginç olan şudur ki, Miss Marple ile tanıştığımız sıralarda edebiyatta bir diğer önemli kadın figür olan Nancy Drew ile de tanıştık. Mildred Wirt, Carolyn Keene mahlasını kullanarak 1930'da *The Secret of the Old Clock* isimli bir roman kaleme aldı. Romanın kahramanı Nancy Drew, 16 yaşında genç bir amatör kadın dedektifti. Nancy Drew gençliğine ve cinsiyetine rağmen saldırganını tek yumrukla yere serebiliyordu. Korkusuz ve mantıklı bir karakterdi. Doğüstü olgusuna inanmaz ve tüm vakalarını mantık yürütme yöntemiyle çözerdi. Miss Marple ve Nancy Drew karakterleri erkekler tarafından "kadınlara göre değil" diye adlandırılan işlerin peşinden koşmalarına rağmen her zaman nazik ve feminen karakterler olarak polisiye edebiyat tarihinde yerlerini aldılar.

Aslında 1970'lere kadar tasvir edilen amatör kadın dedektif karakteri çoğunlukla gerçek dedektiflerin yardımcılığını yapan, meraklı, her şeye burnunu sokan, "evde kalmış" karakterler olarak tasvir ediliyordu. Ancak birkaç kadın yazar bunu değiştirecekti. Bunlardan ilki Lillian O'Donnell'di. 1972'de Norah Mulcahaney serisiyle ilk defa mesleği polislik olan bir kadın karakter yarattı. Yine Amerika'da, 1964'te Amanda

Cross mahlasıyla yazan ve Columbia Üniversitesi'nde akademisyen olan Carolyn Gold Heilbrun, lafını esirgemeyen amatör dedektif Kate Fansler'i okurlarla buluşturdu. Fansler zeki, zengin, başarılı bir edebiyat profesöydü. Çok güzel giyinir, alkol tüketir, sigara içer, ara ara sevgilileri olurdu. Bu seri 1970, 80 ve 90'lara kadar devam etti ve üçüncü romandan sonra Fansler romanları feminist temalar barındırmaya başladı. Zaten Amanda Cross'un ilk çıkışı Amerika'da feminist akımın ikinci dalgasını başlatan Betty Friedan'ın *The Feminine Mystique*'i ile çakışıyor. Kadınların toplumdaki konumlarıyla bu eril türün kökleri de tekrar keşfedilmeye başlanacaktı. Feminizmin ikinci dalgası 60'larda baş gösteren Kadınların Özgürlük Hareketi ardından hız kazandı. 1964'te cinsiyet, din, dil, ırk ayrımını yasaklayan Sivil Haklar Yasası yürürlüğe girdi. Bu noktadan sonra kadınlar için birçok şey değişmeye başlayacaktı. 1970'li yılların sonu ve 1980'li yılların başındaysa edebiyatta kadın dedektifler konusunda tamamen farklı bir akım ortaya çıktı. Marcia Muller, Sue Grafton ve Sara Paretsky birbirlerinden bağımsız olarak kadın dedektifleri konu alan başarılı eserler kaleme aldılar ve kara roman geleneğinin devamı niteliğindeki "hard-boiled" kadın dedektiflerini yarattılar. Bu kadınlar bekâr, bağımsız, zeki, suç söz konusu olduğunda fiziksel aksiyon alan, elleri silah tutan ve gerektiğinde bu silahı ateşleyen, erkeklerin saldırılarını ve tehditlerini göğüsleyen dedektiflerdi. Romanların birinci şahıs anlatısı, ataerkil sistemin içinde yaşayan kadınların tecrübelerini etkili bir şekilde okura aktarıyordu. Marcia Muller'ın Sharon McCone'u dedektiflik işinde kadın olmanın endişelerini aktarıyor; Sara Paretsky'nin V.I. Warshawski'si kadınlığın Viktoryen ideallerine karşı

Betty Friedan

tavır sergiliyor ve Sue Grafton'ın Kinsey Millhone'u kadına karşı erkek şiddetinin üstesinden gelmeyi arzulayan feminist düşüncüyü temsil ediyordu. Bu üç kadın, polisiye romanın eril geleneğinin kopyasından çok daha derine inen karakterlere sahiptiler ve dolayısıyla modern kadın dedektif figürünün öncülüğünü üstlendiler.

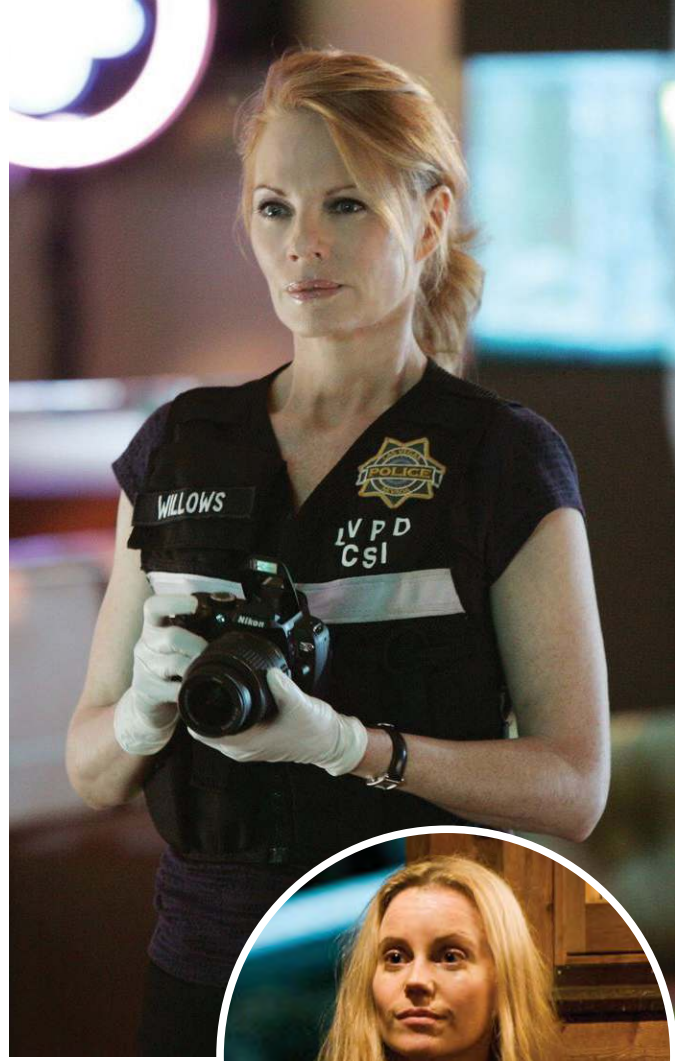
80'lerde daha da hız kazanan feminist polisiye roman, güçlü kadın dedektiflerin yer aldığı işler üretmeye devam etti. Linda Barnes'tan Karen Kijewski'ye kadar kadın yazarların hepsi feminist duyarlılığı temsil eden kadın karakterler yarattı. Bu kadınlar evliliği ellerinin tersiyle itip kadın rollerine tıkalı kalmayı reddederek aksiyonu ve macerayı seçiyorlardı. 1990'larda Edna Buchanan'dan Margaret Maron'a birçok yazar, çeşitli etnik ve cinsel sınıfa mensup kadınlar yarattılar. Bu akımla beraber "hümanist polisiye" türü adında bir alttür de gelişti; yazarlar, dedektifin psikolojisini ve sosyokültürel konuları odağına alıyordu. Aile içi şiddet, kürtaj, çocuk istismarı gibi çağdaş meselelerle ilgileniyor ve cinsel yönelim, ırk ve sınıf konularını da çoğu zaman merkeze alıyordu. Örneğin ilk eşcinsel kadın polis dedektifini Kate Delafield adlı karakteriyle Katherine V. Forrest yaratmıştır. Aynı şekilde Sandra Scoppettone'un Lauren Laurano'su ve Phyllis Knight'ın Lil

Richie'si de eşcinsel dedektiflerdi. Ancak toplumsal konuların temsilde yaşanan bu patlamaya rağmen siyahi kadın dedektiflere pek rastlanmıyordu. 90'larda bu da değişti; beyaz feministler, ırk ve sınıf konularını da işlemeye başladılar. Valerie Wilson Wesley'in profesyonel özel dedektifi Tamara Hayle siyahi bir kadındır örneğin. Aynı şekilde Barbara Neely'nin Blanche White'ı hizmetçi olarak çalışır ve amatör bir siyahi dedektiftir.

90'ların ortaları ve sonlarında politik endişelerden

uzaklaşan, eğlenceye odaklanan postfeminist bir akım da ortaya çıktı: Tart Noir. Amerika'da Charlotte Carter'ın Nan Hayes serisi bu akıma geçişte önemli bir örnektir. Postfeminist yazarların en önemli isimlerinden biri de Patricia Cornwell'dir. 90'larda yarattığı adli tabip Dr. Kay Scarpetta'yla birlikte cinayet soruşturmalarında bilimsel verileri kullanmasında bir nevi öncü olmuştur.

Günümüzde ise tüm dünyada olduğu gibi Amerikan edebiyatında da Kathy Reichs'in Temperance Brennan'ından Meg Gardiner'ın Jo Beckett'ine, Tess Gerritsen'in Jane Rizzoli'sinden Laurie R. King'in Mary Russell'ına kadar birçok karakter, kadının toplumda değişen konumuyla beraber edebiyatta daha sık yer almaya başladı. Hatta bu karakterler edebiyata sığmayıp ekranlara da sıçrayarak *Law&Order*'ın Olivia Benson'ı, *CSI* serilerinin Catherine Willows'u, *Castle*'ın Kate Beckett'ı gibi güçlü karakterler yarattı. Günümüzde ise kadın dedektif figürü özellikle TV'de ve dijital platformda yayınlanan dizilerin artmasıyla iyice sağlamlaştı ve daha da derinleşerek çeşitlendi. Saga Norén (*Bron/Broen*, 2011-2018) bu yeni kadın dedektif modelinin en önemli örneklerindendi. Stella Gibson (*The Fall*, 2013-2016) karizmatik kadın dedektif karakterinin otoritesini ispatladı. Grace Rasmussen ve Karen Duvall (*Unbelievable*, 2019) ise kadın dedektif karakterlerinin hem profesyonel hem de özel hayatlarında başarılı bir denge yakalayarak erkek meslektaşlarının önüne geçebileceklerini kanıtladı.

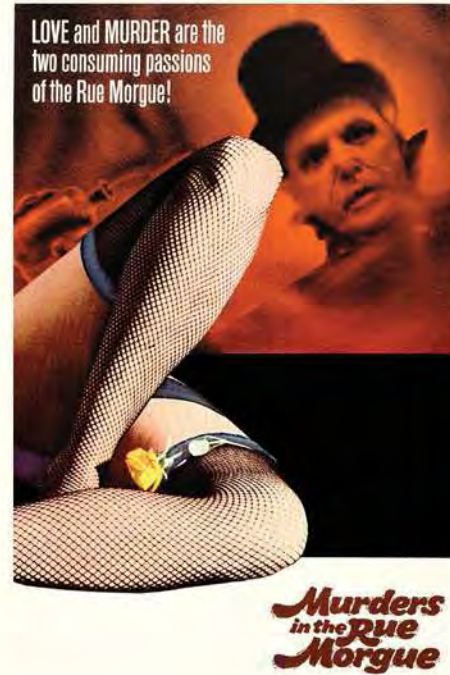

PERDEDE VE EKKRANDA DEDEKTİFİN EVRİMİ

Eğer sadece polisiye romanlar okumakla yetinmeyip sinema ve televizyondaki uyarlamaların ardına da düşünüyorsanız sizi soluk kesici bir dedektif hikâyesi bekliyor demektir. Gelin, geçen yüzyıl ile bu yüzyılın ilk yirmi yılında perde ve ekranda dedektifin evrimine kısaca göz atalım.

Günümüzde sinema ve televizyonda en fazla dikkati çeken karakterler arasında dedektiflerin önemli bir yeri vardır mutlaka. “Dedektif” derken bunu geniş anlamında kullanıyorum; özel dedektif/hafiye, amatör dedektif, avukat ve polis dedektifi elbette. Hatta casus... Sinema ve televizyonda da “dedektif” sözcüğü bütün bu şahsiyetleri temsil edebiliyor ancak uyarlayıcılar ekran ya da perdede bambaşka bir karakter de yaratabilir. Ne yapacaksınız, bu da uyarlama cilvesi.

Ancak çeşitli Sherlock Holmes canlandırmaları, polisiyenin bu en baskın karakterinin sinemada ve televizyonda çok farklı çehre, mizaç ve fizikle hayranlarını selamladığının şaşmaz bir örneğidir. Geçen yüzyıl ile bu yüzyılın ilk yirmi yılında perde ve ekranda arzı endam eden Sherlock Holmes'lara baktığımızda hafiyemizin yazarından uzaktayken uzun bir yol aştığını görüyoruz. Bu yolun başlangıcına 1900'lerin girişindeki 30 saniyelik *Sherlock Holmes Baffled*'i koyar, sonra da günümüzden gönlümüzün istediği Sherlock'u ekleyebiliriz. Guy Ritchie'nin yorumuyla Robert Downling Jr.'ın modern, dövüşken hafiyesi; Benedict Cumberbatch'ın BBC mini dizisindeki (ki artık “mini diziler” oldu) ultra modern, cep telefonlu, bilgisayarlı, sosyal medyada

gezen Sherlock; Jonny Lee Miller'ın New York'ta yaşayan, babasıyla sorunları olan polis danışmanı karakteriyle eşsiz *Elementary*. Bu sonuncusu, Sherlock'un yardımcısı sabık cerrah Miss Watson'ıyla sinema ve televizyondaki Watson'ların belki de en başına buyruk ve akli başında olanını sunuyor. Kadın olması belki önce fanatik Holmes hayranlarını itebilir ama Lucy Liu'ya bir şans tanırsanız bu işin altından alınının akıyla kalktığını görürsünüz. Ayrıca bütün Dr. Watson'ların en iyi giyineni...

THE SEVEN-PER-CENT SOLUTION

Sherlock demişken eskiye de bir göz atalım. Sherlock Holmes filmleri içinde belki de en önemlisi Nicholas Meyer'in romanından uyarlanan, Herbert Ross'un yönettiği *The Seven Per Cent Solution*'dur (1976). O vakte kadar beyazperdede Holmes'ü kartal burunlu İngiliz, Basil Rathbone oynuyordu. Bir Shakespeare aktörü edasıyla ve etkileyici fiziğiyle 1930 ve 40'larda 14 filmde dedektifi oynamıştı. Doyle'un karakterine pek benzemeyen, mantıklı, enerjik, sabırsız bir dedektifti bu. Filmlerin mizahını Nigel Bruce'un olup biteni kavrayamayan mankafa Dr. Watson'ı sağlıyordu. Sonra yazar/senarist Meyer, Holmes'ü (Nicole Williamson) dönemin bir başka sihirbazı Freud'la (Alan Arkin) bir araya getirdi. Dedektifin kokain iptilası da filmin motoru olup çıktı ve karakterler Conan Doyle köklerine döndü. Watson'ı da Robert Duvall oynuyordu. Günümüzün sorunlu Sherlocklarının temelinde bu Sherlock yatar. Başlangıçları ise 1900 ile 1903 arasında çekildiği tahmin edilen (iki ayrı yönetmenden aynı adlı ve IMDb'ye göre 1900 ve 1904 tarihli), otuz saniyelik *Sherlock Holmes Baffled*'a (Sherlock Holmes Şaşırdı) kadar uzanır.

1900 yapımının özeti bile 30 saniyeyi geçer ama kısaltmaya çalışayım. Holmes salona girdiğinde soyulduğunu görür ama hırsızın üstüne gidince hırsız kaybolur, derken geri gelir. Hafiyemiz çalıntı eşyalarla dolu çuvalı geri almaya çalışır, tabancasını çeker, hırsıza ateş eder. Hırsız gene kaybolur. Holmes mallarını geri alınca çuval elinden yok olup hırsızın eline geçer. O da hemencecik camdan kaçır. Bu noktada film bir

anda sona erer, Holmes şaşkın şaşkın bakar. Yönetmeni Arthur Marvin olan 1900 tarihli filme karşılık 1904 yapımı aynı adlı filmi Richard Bradley yönetmiş. Sherlock'u ise Steven Dewhurst oynuyor. Film aynı şekilde başlıyor ama bu sefer patlayan bir puro sözkonusu.

Polisiye edebiyatta ilk dedektif olma onuru bazen Voltaire'in Zadig'ine (1748) tanınsa da esas olarak Edgar Allen Poe'nun karakteri C. Auguste Dupin ilk dedektif olarak kabul edilir. Aslında Poe da Zadig'den etkilendiğini gizlememişti. Hatta suçluyken kriminolog olan, kanun adamı sıfatıyla edindiği başarıları kendini suçluların yerine koymasıyla elde eden, hakiki hayat hikâyesiyle Victor Hugo ve Honoré de Balzac gibi yazarları etkileyen Eugène-François Vidocq, onu da etkisine almıştı. Fransa'da "police de sûreté"i (güvenlik polisi) kuran Vidocq'u biz Gérard Dépardieu'nun çehresiyle hatırlarız. Ne var ki bu film çok daha sonra, 2001'de çekildi.

Edgar Allen Poe'nun öncü dedektif hikâyesi *Murders in the Rue Morgue* (Morg Sokağı Cinayetleri) ise 1932 yılında gösterime girdi. Hatta yapım şirketi Universal, proje üzerinde bir yıl önceden çalışmaya başlamıştı. Kod öncesi bu Amerikan korku filmi, Poe'nun karakteri C. Auguste Dupin'i de Pierre Dupin olarak sundu.

Gözdağı havası, kaygı, kötümserlik, endişe, bir şeyin yolunda gitmeyeceği kuşkusu hâkimdi Noir'a. Kahramanları (daha doğrusu antikahramanları) geçmişlerinin ya da insani zaaflarının etkisiyle eski hataları tekrarlardı. Baştan çıkaran kadınlara karşı da zayıftılar. Sigara dumanları karanlık gölgelere karışır, yağmurlu sokaklar kötümser temaların üstünde uzar giderdi. Antikahramanlarla bezeli bu filmleri tanımlayan "film noir" sözcüklerini ilk kez 1946'da bir grup Fransız eleştirmen kullanmıştı.

Genç ve amatör Pierre, bir orangutanın başrolünde olduğu cinayetleri çözüyordu. Bu, ilk dedektif Sherlock Holmes ve Hercule Poirot gibi kendinden sonraki birçok kurmaca dedektife de örnek oldu. Dupin kendini suçlunun yerine koyar, onun zihnine girer, Vidocq gibi. 1971 yapımı *Morg Sokağı Cinayetleri* uyarlamasında ise karakterlere Vidocq'un kendisi de katılır.

Poe daha sonra Dupin'i *Morg Sokağı* dışında iki kez daha kullandı ama dedektif filmi takipçileri onu sinemada ilk olarak Robert Florey'in yönettiği filmde, Leon Ames'in performansı ile izledi. Aynı üçlü hikâye grubundan (üçüncüsü *The Purloined Letter*) *Mystery of Marie Roget*, 1942'de çekildi. 1951 yapımı Fletcher Markle filmi *The Man with a Cloak*'un Dupin'ini Joseph Cotten oynamıştı. Filmin sonunda Dupin'in gerçek kimliği, Poe'nun kendisi olarak açıklanır.

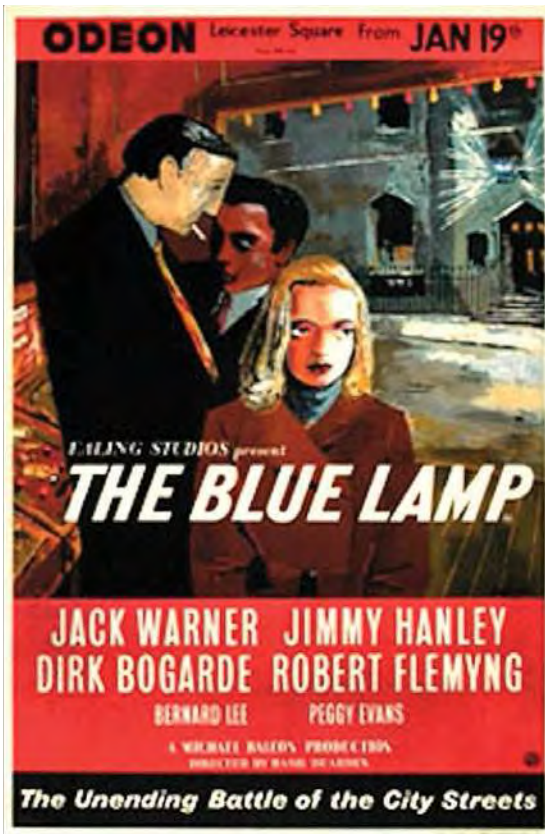
1920'li yılların sonundan itibaren başlayan ve daha çok kadın yazarların başı çektiği Altın Çağ kitaplarının ise büyük kısmı, özellikle Agatha Christie ve Dorothy L. Sayers kitapları sinemaya aktarılmıştı. O yılların ön plandaki kadın yazarları arasında amatör dedektifi Albert Campion ile nedense ihmale uğramış Margery Allingham da var. Kimine göre Christie'den daha incelikli

bir yazar olan Sayers'ın Lord Peter Wimsey'i ise esrar çözerken zekâsına, çevresine güvenir, uşağı Bunter ve Scotland Yard'dan Parker'dan destek alır. Centilmen İngiliz dedektifinin sevilen temsilcisi Lord'u filmlerde Peter Haddon ve Robert Montgomery oynamıştı. Kendisi BBC'nin iki ayrı dizisiyle televizyonda da boy göstermiştir. Devrin en meşhur erkek yazarı ise Carter Dickson adını da kullanan John Dickson Carr'dı. Dedektifleri, zengin bir TV dizisi ve mini dizisi seçkisiyle TV'de yer almıştır.

1930'lu yıllara dönersek o sıralar dedektifler üzerine kurulu olmayan polisiye/suç filmlerine daha sık rastlanıyordu. Klasik gangster filmleri dönemi bunlardan biridir. Dönem, 1930'larda sesin de gelişimiyle başladı. Yeni palazlanan bu tür pervasızca, yasak sırasında içki kaçakçılığı, St. Valentine Günü Katliamı gibi gerçek olayları ve Al Capone gibi devrin amansız gangsterlerini konu alıyordu. İzleyiciler de gazete manşetlerinden inmiş benzeyen ve beyazperdede oynayan bu hikâyelere bayılıyordu. Dönemin yıldızları ilk sırada açık arayla James Cagney ile onu izleyen Edward G. Robinson ve Paul Muni'den oluşuyordu.

Aynı yıllarda uzun dedektif filmi serileri de başlamıştı. Dedektifleri de gittikçe daha etnik bir hal alıyordu: *Charlie Chan Carries On* (1931 ve 41 devam filmi), *Think Fast, Mr. Moto* (1937 ve 7 devam filmi); *Mr. Wong, Detective*'in (1938 ve 4 devam filmi) romanları temel aldığı söyleniyor-

Sam Spade rolünde
Humphrey Bogart

du. Gene de bunların hiçbiri edebiyatın saygınlığına erişmemişti. Polisiyenin prestiji, “film noir/ kara film”in yükselişiyle arttı. Övgü ve analizler Fransız gazetecilerden gelirdi ama siyah beyaz filmleri Amerikalılar yapardı. Genellikle gözünü tutku bürümüş noir karakterlerin esrarlarını da Amerikan yapım şirketleri üstlenmişti.

Hard-boiled Amerikan romanlarını, özellikle Dashiell Hammett ve Raymond Chandler’ın kitaplarını beyazperdeye taşıyan film noir, sinemanın en büyük kimi yönetmenini kendine çekti. Orson Welles, Howard Hawks, Billy Wilder ve John Huston ile birlikte bu janrda uzmanlaşmış Robert Siodmak ile büyük kısmı II. Dünya Savaşı’nda göçmen olarak ABD’ye gelmiş Fritz Lang ve Otto Preminger gibi Avrupalılar, dışavurumcu ışıklandırmalarını da beraberlerinde getirmişlerdi. Bu arada Mickey Spillane’in çok satan ve sevilen ama noir inceliğinden yoksun Mike Hammer’larını (Peter Cheyney’in Lemmy Caution’ına da Eddie Constantine’in şahsında selam olsun!) unutmamak ama mukayese temelleri yok.

Gözdağı havası, kaygı, kötümserlik, endişe, bir şeyin yolunda gitmeyeceği kuşkusu hâkimdi Noir’a. Kahramanları (daha doğrusu antikahramanları) geçmişlerinin ya da insani zaaflarının etkisiyle eski hataları tekrarlardı. Baştan çıkaran kadınlara karşı da zayıftılar. Sigara dumanları karanlık gölgelere karışır, yağmurlu sokaklar kötümser temaların üstünde uzar giderdi. An-

tikahramanlarla bezeli bu filmleri tanımlayan “film noir” sözcüklerini ilk kez 1946’da bir grup Fransız eleştirmen kullanmıştı. Janrın unutulmaz karakterleri Dashiell Hammett’in yarattığı Sam Spade ve Raymond Chandler’in emsalsiz dedektifi Philip Marlowe’dur. Humphrey Bogart ve Robert Mitchum bu iki hard-boiled dedektifte neden star oyuncu olduklarını gösteriyorlar.

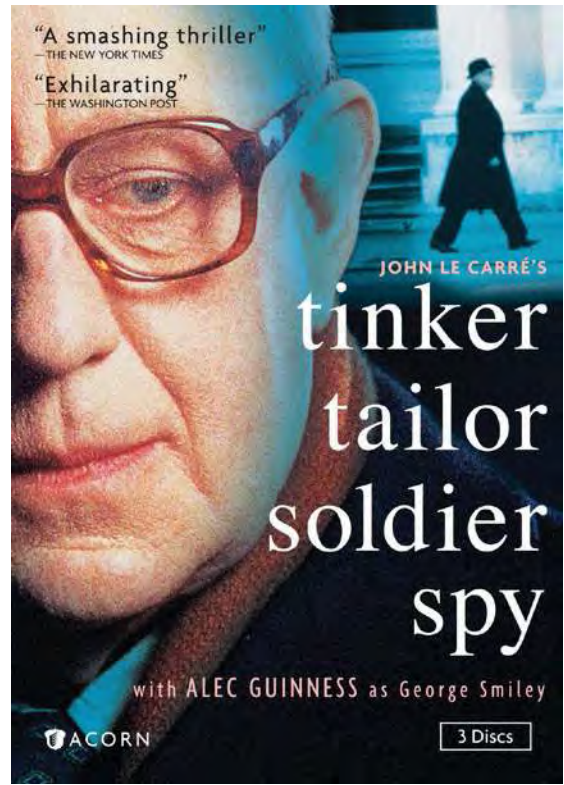
Orson Welles’in *Touch of Evil*’inin ardından Noir’ın geri çekiliş döneminde de suç komedileri yükselişe geçti. Gerçi komik polisierler yukarıda bahsi geçen *Sherlock Holmes Baffled*’dan beri vardı ama Ealing Stüdyoları’nın kaliteli komedileri kendilerine mahsus bir stile sahiptir. Robert Hamer, Charles Crichton ve Alexander Mckendrick gibi yönetmenlerin sırasıyla *Kind Hearts and Coronets* (1949), *The Ladykillers* (1955), *The Lavender Hill Mob* (1951) gibi filmleri bunca yıl sonra hâlâ popülarlığını koruyan Ealing komedileri arasındadır. İlkinde Sir Alec Guinness unutulmaz bir başarıyla sekiz ayrı karakteri canlandırır. Ancak unutulmaz bir dedektif/polis karakterine, 1950 yapımı *The Blue Lamp*’le rastlarız. George Dixon’ın tecrübeli polisini Jack Warner, suçlulardan birini de çağının en iyi aktörlerinden Dirk Bogarde oynuyor.

Madem polisierde komedi lafını açtık, sinema ile televizyonu karıştırıp bir “bunu seven onu da sever” seçimi yapalım. *Lethal Weapon* sevenler için Val Kilmer ve Robert Downey Jr.’lı dedektif komedisi *Kiss Kiss Bang Bang*; *Columbo* sevenler için Adam West’in boş vaktinde esrar çözen TV dedektifi Adam West’le *Lookwell*; *Pink Panther*’de Peter Sellers’in Müfettiş Clouseau’suna hayran olanlar için (olmayan beri gelsin) Steve Martinli *Dead Men Don’t Wear Plaid*; tam anlamıyla polisiye sayılmasa da (gene de *The Big Sleep*’e akrabadır) *The Big Lebowski*’ciler için gene Coen Biraderlerin *Burn After Reading*’i; *The X-Fi-*

les sevenler için *Kolchak: The Night Stalker*. Yersizlik nedeniyle özetleyerek şunları da yazayım: Polisiyede cıgır açan Guy Ritchie'nin yönettiği *Lock, Stock and Two Smoking Barrels* ile *Snatch*, *Fargo*, *Analyze This*, *Beverly Hills Cop*'lar ve *The Naked Gun* serisiyle Leslie Nielsen.

Avrupa'dan Amerika'ya göçen Film Noircılarından yukarıda söz etmiştik. Onların arkasından da sinemaya İngiltere'de başlayıp Amerika'ya transfer olan, belki de en büyük psikolojik gerilim ustasının, masum kurbanları sürüm sürüm süründüren Alfred Hitchcock'un filmleri gelir. Üstat bu yıl 10-21 Nisan tarihleri arasında düzenlenecek 39. Uluslararası İstanbul Film Festivali'ne renkli çekilmiş bütün filmleriyle katılıyor. "Hitchcock Renkli"deki filmler arasında *Dial M for Murder* (3D) (1954), *Arka Pencere/Rear Window* (1954), *Tehlikeli Adam/The Man Who Knew Too Much* (1956), *Ölüm Korkusu/Vertigo* (1958), *Gizli Teşkilat/North by Northwest* (1959), *Kuşlar/The Birds* (1963) dahil, 15 renkli Alfred Hitchcock filmi var. Biz de filmlerin her birinde üstadın birer kameosunu da izleyeceğiz demektir, ne mutlu! Ne var ki Film Noir şemsiyesi altına asıl girerler, onun eşsiz siyah beyaz filmleridir. 1960'lar ise Ian Fleming'in karakteri, uluslararası casus 007 James Bond'un 10 yılıydı demek yalan olmaz. 1962 yapımı *Dr. No* ve İskoç aktör

Sean Connery ile başlayan bu çok uzun film serisi halen Bond'dan emekli olacağını ilan eden İngiliz Daniel Craig ile noktalandı sayılır. Yerini kimin alacağı konusunda istek sonsuz ve rivayet muhtelif. Ama elbette casus filmlerinden söz ederken, çok şükür bugün de yazmayı sürdüren büyük bir ustanın, John Le Carré'nin Soğuk Savaş kitaplarından yapılan uyarlamaları da unutmayacağız. Herkes, Berlin Duvarı yıkılınca onun da işi bitti diye düşünürken Le Carré bir ömür boyu daha yazsa konu ve sorun sıkıntısı çekmeyeceğini kanıtladı. Son kitabı *Agent Running in the Field* (herhalde "Sahada Koşan Ajan" olsa gerek) şu sıralarda çıkan yazar, Brexit Britanya'sının işlevsizliği ve düşüşünü sergiliyor. 1970'lerde TRT'de yayınlanan Smiley diski *Köstebek/Tinker Tailor Soldier Spy*'i hiç unutmayacağız. Filmlerinde bazen küçük rollerle (parti davetlisi gibi) karşımıza çıkan Le Carré çok yaşasın! Kadınlardan bahsettik. Peki, durum değişti mi? Çok sevindiricidir ama yerli-yabancı polisiyede değişmedi. En sevdiğim dedektiflerin kimileri kadınların beyninden, kalbinden çıkma: Commissario Brunetti (Donna Leon) ve Başmüfettiş "Reg" Wexford (Reth Rendell) ilk aklıma gelenler. ITV'de 2 Ağustos 1987-11 Ekim 2000 arasında yayınlanan dizide Wexford'u George Baker, Mike Burden'i Christopher Ravenscroft oynamıştı. Tıpkı başmüfettişimiz gibi mazbut bir koca olan Brunetti ise izini en son 2019 Aralık sonuna kadar sürdüğümüz Alman dizisi *Donna Leon Brunetti's Mysteries*'te yakışıklı Alman

aktör Uwe Kockisch'in şahsında hayranlarının karşısına çıkıyor. O da mazbut bir aile babası. Ona bakarsanız, şu sıralarda BBC HD'nin "Maigret"sinde hiç ihtimal vermediğimiz kadar başarılı bir kompozisyon çizen Rowan Atkinson'ın Simenon karakteri de öyledir. BBC HD'de *Father Brown* (G.K. Chesterton) ve bende, yönetmeni de başrol oyuncusu Stephen Tompkinson da Peter Robinson'ın kitaplarını okumamış duygusu uyandıran *DCI Banks*'i izleyebilirsiniz. Tabii bunlar erkek yazarların elinden çıkma... Kadın yazarların kaleminden çıkan, okuru tuttu mu bırakmayan kitaplar ise bir ara yeni bir tür sayılarak heyecan uyandırmıştı: "grip-lit" yani "kavrayan kitaplar".

Önce Gillian Flynn'in yazdığı ve genç bir kocanın kaybolan eşini aradığı *Gone Girl/Kayıp Kız*'ı geldi. Flynn'i, *The Girl on the Train/Trendeki Kız*'ın yazarı Paula Hawkins izledi. Onların ardından ise *In A Dark Dark Wood* (Ruth Ware), *First One Missing* (Tammy Cohen), *Black Eyed Susans* (Julia Heaberlin) ve *In Bitter Chill* (Sarah Ward) geldi. Kadınların yazdığı, baştan aşağı sürprizlerle dolu, okuru diken üstünde tutan psikolojik gerilimler. İlk ikisinin uyarlamaları sinemada da çok iyi iş yaptı.

Ama sinemacılar asıl İskandinav yazarları başta-

Sinemacılar asıl İskandinav yazarları baştacı etti. Sinemacıların İskandinav polisiye yazarlarına hayranlığı bitmek bilmedi. Stieg Larsson'un Milenyum Üçlemesi, Jo Nesbo'nun Snowman'i, Henning Mankell'in Kurt Wallander'ı derken bunun geçici olmadığı anlaşıldı. İlginç karakterler, daha da ilgi çekici bir iklim, bolca sosyal bilinç ve şaşırtıcı cinayetlerin karışımı olumlu sonuç verdi.

cı etti. Sinemacıların İskandinav polisiye yazarlarına hayranlığı bitmek bilmedi. Stieg Larsson'un Milenyum Üçlemesi, Jo Nesbo'nun *Snowman*'i, Henning Mankell'in Kurt Wallander'ı derken bunun geçici olmadığı anlaşıldı. İlginç karakterler, daha da ilgi çekici bir iklim, bolca sosyal bilinç ve şaşırtıcı cinayetlerin karışımı olumlu sonuç verdi.

Onların sihrine ise ilk kez yıllar önce İsveçli gazeteci-yazar Maj Sjöwall ve Per Wahlöö'nün Martin Beck dizisiyle tanık olmuştuk. İsveç'te "toplumsal ayna" işlevi taşıyan polisliyelere öncülük eden de onlardı. İsveç televizyonu, mutsuz komiser Martin Beck'i Peter Haber'in oynadığı bir TV dizisi yaptı hemen. Aynı sosyal bilinç, haksızlıklara karşı çıkmayı, dünya ahvalini sorgulama isteğini daha sonra Henning Mankell'de de gördük, karakteri Wallander, Kenneth Branagh'ın şahsında, polisiye sevenlerin aşinasıdır. Gerçi ekrana önce kahramanını Krister Hen-

riksson'ın oynadığı İsveç yapımı bir TV dizisi olarak gelmişti. Sonra Milenyum Üçlemesi ve Lisbeth Salander karakteriyle (gene İsveçli) Stieg Larsson geldi. O da Sjöwall ve Wahlöö gibi gazeteciydi.

İskandinav yazarların roman uyarlamalarının en heyecanla bekleneni, Stieg Larsson'un Milenyum Üçlemesi'nin ilk kitabı *The Girl with the Dragon Tattoo/Ejderha Dövmeli Kız*'dan yapılan David Fincher filmi oldu. Kitap daha önce Danimarkalı yönetmen Niels Arden Oplev tarafından beyazperdeye aktarılmıştı. Dizinin sonraki iki kitabını, *The Girl Who Played with Fire/Ateşle Oynayan Kız* ile *The Girl Who Kicked the Hornet's Nest/Arı Kovanına Çomak Sokan Kız*'ı ise İsveçli yönetmen Daniel Alfredson yönetti. Fincher, yazar Gillian Flynn'in *Kayıp Kız*'ını da sinemaya uyarlayınca "Uyarlama Kralı" olduğu söylenmeye başlandı. Oysa yönetmen olarak beğendiğim Fincher bence yazarın ruhundan çok uzak. Hele punk intikam meleşği Lisbeth için İsveç yapımlarında çok başarılı olan Noomi Rapace'yi değil de Rooney Mara'ya seçmesi düpedüz hata.

Jo Nesbo da *The Snowman* ile sinemayla tanıştı. Ancak yükselen yıldız Nesbo'nun bütün kusurları ve fobileriyle sevdiğimiz, çok içten karakteri Harry Hole'un macerası *The Snowman* (2017, Tomas Alfredson) eleştirmenlerce beğenilmedi. *Headhunters* (2011, Morten Tyldum) ise olumlu puan aldı. İzlandalı yazar, sabık gazeteci Arnaldur Indriðason'un depresif dedektifi Erlendur Sveinsson da sinemanın malı oldu. Uyarlamayı yazarın yurttaşı ve İstanbul Film Festivali'nin gözdelelerinden Baltasar Kormákur yönetti (2006). *Jar City*'nin Amerikan tekrar yapımında, yönetmen David Gordon Green'in imzası var.

2011'de başlayan İsveç/Danimarka ortak TV serisi *Bron/Broen/Köprü* de unutulmaz bir İskandinav ortak yapımı. Dizi, biz dahil 100'den fazla ülkede yayınlandı, özellikle Saga karakteri çok ilgi çekti. Danimarka ile İsveç arasındaki köprüde bir ceset bulununca iki ülke dedektifleri işbirliği yapar. İsveç'in cinayet dedektifi Saga Norén'i Sofia Helin, Kopenhaglı meslektaşlarını 1 ve 2'de Kim Bodnia ve 3 ile 4'te Thure Lindhardt oynadı.

Evet, doğru hatırladınız. 2013 yapımı Britanya/Fransa polisiye dizisi *The Tunnel/Tünel* de *Köprü*'nün başarısından yola çıktı. Bu tekrar yapımda bir Fransız politikacı Manş Tüneli'nde ölü bulunur. Doğrusu, Clémence Poésy'nin Elise'i de unutulur cinsten değil.

Dame Agatha Christie'ye gelince satış alanında onu geçen tek yazar olan William Shakespeare gibi, her mecraya uyarlanmıştır. UNESCO'ya göre dünyanın en çok tercüme edilmiş yazarı. Kolay anlaşılan dili, ustaca kurulmuş olay örgüsü, insanda aşinalık hissi uyandırıp kendilerini sevdiren karakterleri, özellikle okurlarının bağrına bastığı iki unutulmaz başkarakter Hercule Poirot ile Miss Jane Marple onun şimdiki yerine gelmesini sağladı. Christie,

hayranlarına sadece kitaplarıyla değil, filmler, oyunlar ve dizilerle, radyo oyunları ve seslendirmeleriyle de ulaştı ve ulaşıyor. Bir de halen hayallerde yaşayan bir İngiliz dönemi insanları, binaları, kültürü, âdetleriyle yeniden başarıyla canlandırması, özellikle ekran ve perdede akılda kalan görüntüler yarattı.

İlk Christie uyarlaması *The Passing Of Mr. Quin*'den (1928) beri yazarın eserleri beyazperdeye aktarılıp duruyor. 1931'de *Alibi/Ölümün Sıcak Eli* isimli oyun ve *The Murder of Roger Ackroyd*'dan yapılan uyarlamada Hercule Poirot, aktör Austin Trevor'ın şahsında ilk

kez sinema seyircilerinin karşısına çıktı. Ancak aradaki onca meşhur aktöre rağmen en başarılı Poirot performanslarının sahibi, TV dizisi *Poirot*'da (1989-2013) bu işi çok ciddiye alan titiz David Suchet'dir. Bayan Jane Marple ise *4.50 from Paddington*'ın uyarlaması olan 1961 yapımı *Murder, She Said* ile ilk kez perdede yansıdı.

"Perdede, ekranda, sahnede." Meseleyi bu kadar veciz şekilde anlatan başka başlık da yok zaten. Altın Çağ'ın "Kraliçe"si Agatha Christie aslında her çağda polisiyenin kraliçesi. Ama biz yazıyı onunla değil, başka bir janrın aklımıza çöreklenmiş filmleriyle bitireceğiz. Açık uçlu polisiyeler bizi onları izlerken de daha sonra da esareti altına almıştır. Martin Scorsese'nin ustalığına şapkamızı çıkarırız (*Shutter Island*) ama bu janrın kralı, *Inception* ve *Memento* ile Christopher Nolan'dır.

TÜRK POLİSİYE EDEBİYATINDA DEDEKTİF

Cumhuriyet'in ilk yıllarında özellikle Fransa'da yayımlanıp ülkemizde de çok sevilen iki yeni polisiye kahramanın, Arsène Lupin ile Fantoma'nın etkisiyle Türk polisiyesinde antikahraman tiplerin egemen olduğunu görüyoruz.

2 21B'nin bu sayısında inceleme konusu olan polisiye romanda dedektifin rolü ve değişimi meselesini Türk polisiye edebiyatında incelersek ilginç gelişmeler saptayabiliriz. Biz bu yazımızda polisiye edebiyatımızın kuruluşundan 1960'lara kadarki dönemde dedektif tiplerini irdelemeye çalışacağız.

Telif ilk polisiye romanımız Ahmet Mithat Efendi'nin *Esrâr-ı Cinnayât*'ındaki dedektif, resmi bir görevlidir. Beyoğlu Mutasarrıflığı müstahfesi yani soruşturma görevlisidir. Osman Sabri Efendi, yazıımıza göre, "nazik olmak gibi bir kaygımız yoksa cılız sözcüğüyle tanımlayabileceğimiz; ufak tefek adeta karikatür gibi bir adamsa da; beyince ve onun sonucu olan zekaca zenginliğine, gözlemlerinden yayılan anlayış ateşleri tanıklık eder."

Görevini kararlılıkla yerine getiren, üçkâğıtçı Beyoğlu Mutasarrıfı'nın bütün önleme gayretlerine karşın olayı çözmek için uğraşan Osman Sabri dirayetli resmi görevli dedektifin tipik bir örneğidir.

Ahmet Mithat'ın diğer iki polisiye romanı *Hayret* ve *Haydut Montari* de ise dedektifler resmi görevli kişiler olmayıp olayın içinde rol olan ve dedektifliğe soyunmak zorunda olan Acem Mir-

za İsmail ve Anderya adlı iki kişidir. Özellikle Anderya, usta bir dedektif gibi zekice bir planlama yapıp ileriki yıllarda polisiye romanlarda sıkça rastlanacak yöntemlerle suçluyu tuzağa düşürmeyi başarmaktadır.

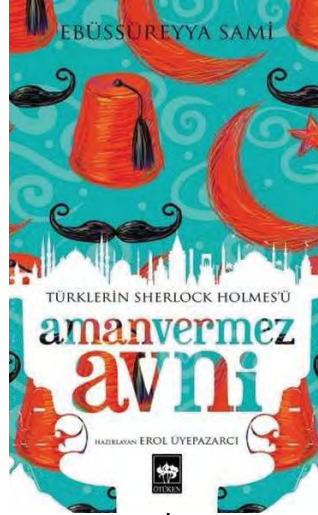
Bu dönemde Ahmet Mithat Efendi ile birlikte polisiye roman yazan tek kişi olan Fazlı Necip'in romanı *Canı mı Masum mu?*'da ise dedektife rastlanmaz ve muamma, olaydaki gelişmelerle çözülür.

II.Meşrutiyet'in ilanından sonra polisiye roman yayını büyük bir ivme kazanır. Özellikle çeviri olarak *onparalık* öykü tarzındaki polisiye romanların yüzlercesi yayımlanır. Bu, yerli yazarları da heveslendirir ve Ebüssüreyya Sami ilk dizi kahramanını yaratır: *Türklerin Sherlock Holmes'ü Amanvermez Avni*.

Avni, resmi görevli bir polisti ve yazarı kendisinin gerçek bir kişi olduğunu savunarak kahramanını

şöyle anlatıyordu:

O dönemin Zaptiye Nezareti, kötü yönetimine karşın, Avni'yi pek kıymetli bir eleman olarak başta ediyordu; resmen hakkı olan başkomiserlik maaşından başka ayda 1.500 kuruş kadar da gizli ödenekten para veriyordu. Avni bu kadar para ile işlerini çevirmeye çalışarak her zaman başarılı

oluyor, olanaksızlıklar yüzünden hiçbir zaman sızlanmıyordu.

Avni çok çalıştı, o kadar çok çalıştı ki, sonunda vücudu bu insanı tüketen tempoya dayanamayarak 42 yaşında yıprandı; saçında sakalında bir tane siyah kıl kalmamak suretiyle ebedi âleme göç etti. Ölüm döşeginde yanında bulunan dostlarına;

- Rahat döşegimde can vermekte olduğuma kendim de şaşıyorum, demişti.

İşte dizimizin kahramanı böyle bir Avni idi.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ise özellikle Fransa'da yayımlanıp ülkemizde de çok sevilen iki yeni polisiye kahramanın, Arsène Lupin ile Fantoma'nın etkisiyle Türk polisiyesinde antikahraman tiplerin egemen olduğunu görüyoruz. Bunlar geleneksel dedektifin bir türlü başedemediği suçlu tiplerdir ama aynı zamanda muamma içeren olaylarda bir dedektif gibi hareket edip muammayı çözmeyi de başarırlar.

Bunların en tanınmış Server Bedi adıyla polisiye romanlar yazan Peyami Safa'nın kahramanı Cingöz Recai'dir. Bir Arsène Lupin öykünmesidir ama yerel renklere uyarlanması başarılıdır ve bugün bile zevkle okunabilecek serüvenleriyle polisiye edebiyatımızın başat figürlerinden biridir. Üçkağıtçı zengin den çalıp fakir fukarayı sevindiren, sırf keyif almak için hırsızlık yapan çağdaş Robin Hood Cingöz Recai ile sürekli mücadele eden Başdedektif Mehmet Rıza ise olumlu çizilmiş bir tiptir. Zekidir ve birkaç kere Cingöz'ü mat etmeyi bile başaracak ama bu başarısı hiçbir zaman sürekli olmayacaktır.

Maurice Leblanc'ın Arsène Lupin ile uğraşan resmi polisleri kelimenin tam anlamıyla "ebleh" tiplerken Mehmet Rıza, Server Bedi tarafından çok daha etkili ve parlak bir dedektif olarak çizilmiştir.

Server Bedi, Cingöz Recai'nin yanında onun benzeri iki kadın kahraman Tilki Leman ve Çekirge Zehra'yı da yaratmış, bunlara gerçek

bir polisi, Kartal İhsan'ı da ilave etmiştir. Kartal İhsan eski bir polistir, maddi olanakları iyidir, resmi görevini bırakmış, kendini tatmin için dedektiflik yapan, konusuyla ilgili bilimlere aşina, kültürlü bir kişi olarak resmedilmiştir.

Server Bedi ile aynı zamanda benzer polisiye öyküler kaleme alan, bugün ismi ne yazık ki unutulmuş İskender Fahrettin Sertelli'nin Cingöz Recai'ye benzer kahramanları Eleğemez Kadri ile Şeytan Hediye'dir. Kartal İhsan'a eşdeğer kahramanı ise resmi polis Yılmaz'dır. Yılmaz gerek staj için gönderildiği Amerika'da gerek ülkesinde başarılı bir dedektif olarak ün kazanacaktır. Fantoma taklidi bir polisiye dizi olan ve Hüseyin Nadir adını kullanan bir yazarın kaleme aldığı ve neredeyse 15 yıl devam eden Fakabasmaz Zihni dizisinde ise tıpkı Fantoma dizisinde olduğu gibi bir çeteyle birlikte çalışan Fakabasmaz Zihni, polis örgütünün bütün çabasına karşın ele geçirilemeyecektir. Bu dizideki polis dedektifleri Cingöz Recai dizisindeki Mehmet Rıza'ya göre daha yeteksiz ve beceriksiz tiplerdir.

1930'larda yayımlanan Cemil Cahit Cem'in Oğuz Turgut adıyla yazdığı dizide ise çok zengin ve su katılmamış Türk bir aileden gelen Aslanogulları'nın Galatasaray Sultanisi'ni bitirdikten sonra Avrupa'da 5 yıl kalıp muhtelif mektepleri bitirip lisan öğrenmekle meşgul olan tek oğlu Cermal Doğan, olaylara tesadüfen karışacak ama tam bir dedektif zekâsına sahip olduğunu gösterecektir. Aynı yazarın bu kez Yavuz Turgut adıyla yazdığı öykülerde ise dedektif, resmi bir polis olan "Hafiyeler Başkanı Kıskeç Hamdi" dir.

Aynı yıllarda dönemin tanınmış gazetecisi Vâlâ Nurettin, Yılmaz Ali tipiyle resmi polis dedektifini konu alan bir dizi kitap yazacaktır. Yılmaz Ali daha Galatasaray Lisesi'nde öğrenciyken polisiye olaylara karışan çok zeki bir gençtir ve bu zekâsını polis örgütüne girdikten sonra da gösterecektir.

Yine o günlerin sevilen genç gazetecisi Hikmet Feridun Es'in yazdığı *İki Cinayet Gecesi* adlı polisiye romanda dedektif, daha sonra başka örneklerine rastlayacağımız gazeteci-dedektif tiplemesinin ilk örneği olan Demir Orhan'dır.

Dönemin en ilginç dedektifi ise muhakkak Ercüment Ekrem Talu'nun yarattığı palavracılığıyla ünlü Meşhedi'dir. Arkadaşı tipik İstanbul kabadayısı Torik Necmi ile bir dedektiflik bürosu açacaklar ve uçuk kaçık olaylara karışacaklardır. 1940'lı yılların okurlar katında çok tutulan bir dedektifi de "Başaraman Orhan Çakıroğlu"dur. Murat Akdoğan'ın yarattığı bu kahramanın öyküleri otuzu aşan bir külliyat olarak beş yıla yakın bir süre, meraklı okurları peşinden sürüklemiştir.

Orhan Çakıroğlu 1902 yılında Elazığ'da doğmuştur. Tanınmış zenginlerden ve o devrin beylerinden Çakıroğlu Durmuş Ağa'nın oğludur. 1920'de Ankara Lisesi'ni bitirmiş ve 1921-1922 yıllarında Ankara talimğâhından yedek yarsubay çıktıktan sonra henüz düşman elinde bulunan batisal Anadolu'da hayret verici casusluklar yapmıştır.

1923'te İtalya'ya gitmiş ve 1927'de Roma Hukuk Fakültesi'ni birincilikle bitirmiştir. Uçmanlığa karşı gür sevgisi bulunan Çakıroğlu oradan da Amerika'ya geçerek 1929 yılına kadar elektrik, motor ve tayyarecilik stajı görmüştür.

1929'da Türkiye'ye dönerek İstanbul'da avukatlığa başlamış; gür bilgisi ve uzdiliyle kendisini çabucak tanıtmıştır. Adalet önünde savunmasını aldığı adamın haklı olup olmadığını anlamak için türlü kılıklara girerek peşine düşmüş ve tanıştığı Turgut Tansü adında sivil bir polisle anlaşarak suçsuz ve kabahatsiz kimseleri cezadan kurtarmıştır. Avukatlığı kanunsak maddelerle değil, bir nevi polis hafiyeliği yani aramanlık yaparak yürütmüştür.

İki yıllık avukatlık hayatından sonra hükümete başvurarak onursal (maaşsız) aramanlık yapmak için izin istemiş ve 1931'den beri başaramanlık yaparak zeka ve cesaretiyle Türkiye'de, Yakınas-ya'da, Mısır ve bütün Balkanlarda büyük ve giz dolu işler başarmıştır. Bugün bu ülkelerde Çakıroğlu'nu bilmeyen ve hayret verici başarılarını gazetelerde takip etmeyen yoktur.

Aynı yıllarda ilginç bir diziyi okurlara sunan Ziya Çalikoğlu'nun dedektifi ise mesleğini terk etmiş bir polis olan Vefa Polat'tır. Ancak eski amiri Pertev Şimşek her başı sıkıştığında onu bulur ve göreve çağırır; o da nazlanmadan görev yapar. Görevdeyken eskiden beri yardımcılığını yapan Nuri ve Halil isimli iki yetenekli polisle

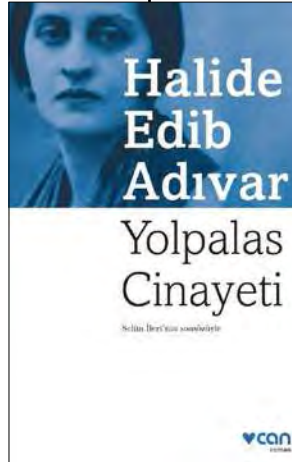
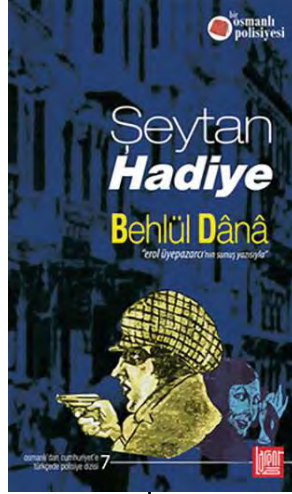
çalışır. Asıl evinden başka Galata, Kuledibi'nde kimsenin bilmediği ikinci evi vardır ve ailece zengin olduğundan araştırmaları sırasında bol para harcayabilir ve otomobili ile sürat teknesinden yararlanır.

Bu yıllarda Halide Edib Adivar'ın *Yolpalas Cinayeti* ve Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Kesikbaş Cinayeti* romanları da yayımlanır. Halide Edib'in romanında dedektif yoktur, muamma olayın gelişmesiyle çözümlenir. Hüseyin Rahmi'nin çok ilginç romanında ise dedektif yine resmi polis olan Remzi Efendi'dir. "Fransızcaya ve oldukça Rumcaya vâkıf ve biraz Ermenice anlar; polis mektebinin yetiştirdiği ezkiya (zeki kişiler) içinde temeyyüz etmiş; mesleğinin iftihar edeceği; yorulmak, üşenmek bilmez; hemen yekta müstesna bir zabıta memuru" olan dedektifimizi yazar çok başarılı resmetmiştir.

Aynı yıllarda Ziya Şakir de II. Abdülhamid döneminde yaşamış bir polisin, Gavur Mehmet'in öykülerini peş peşe başarıyla anlatacağıdır. Gazeteci Ziyad Ebüzziya'nın yazdığı polis romanlarının kahramanı ise Ali Karaefe takma adını kullanan eski emniyet amirlerinden İhsan Ateş'tir. "İhsan Ateş ne bir polis

romanı kahramanına ne de Sherlock Holmes'a benzerdi. Katiyen esrarengiz tavırlar takınmaz, sigara izmaritlerini ihtimamla saklamaz, sarışın bir saç kılını veya bir yaka düğmesini tetkik için, elinde pertavsız, yüzü koyun yerlere kapanmazdı... Takriben kırkbeş yaşlarında, atlet tavrırlı, dolgun ve kırmızı yüzlü bir adamdı... Herkesin başta bir türlü işin içinden çıkamayacağını düşündüğü bu babacan tavrırlı adam sonunda herkesi şaşırtır, onlara öyle bir oyun oynar, tıpkı bir hokkabaz gibi cebinden öyle deliller çıkarırdı ki.."

Türkçede yazılmış polisiye romanların en niteliklilerinden olan Cevat Fehmi Başkut'un *Valide Sultan'ın Gerdanlığı*'nda ise dedektif rolünü

üstlenen Rıdvan Sadullah zengin bir adamdır, polisiye olaylara meraklıdır, pek çok olayın çözümünde polise yardım ettiğinden her esrarlı olayda kendisine başvurulmaktadır yani İstanbul'un bir nevi Sherlock Holmes'üdür. Cevat Fehmi ise onun umumi vekilidir; beraber yaşarlar ve o da Doktor Watson rolünü üstlenir. Zaten olay, Cevat Fehmi'nin ağzından anlatılır.

1950'den sonra Mike Hammer furçasında önce Kemal Tahir, sonra Afif Yesari başta olmak üzere pek çok yazar sahte Mike Hammer öyküleri üretilip bu "yumruklarıyla sevişen dudaklarıyla dövüşen" kahramanın maceralarını kaleme almışlardır. 1960'lı yıllarda ise Ümit Deniz, polisiye edebiyatımızın en ilginç dedektif tiplerinden birini, gazeteci Murat Davman'ı yaratmıştır. Murat Davman'ı anasının deyimiyle rahmetli babası "adam olsun" diye Avrupalara okumaya göndermiş ama o Bâb-ı Âli' ye kapılan gazeteci olmuştur. Gazetenin idealist ve gazeteci hamurlu patronu Naci Baba, Murat Davman'ın babasının arkadaşıdır. Bu eski tanışıklık Naci Baba ile Murat Davman arasında özel bir ilişkiye neden olur; Murat Davman özel röportajlar için sık sık yurtdışına gönderilir. Kendisi babadan zengin olduğundan pek para sıkıntısı çekmez ama gazeteci arkadaşlarının para sıkıntısını iyi bilir.

Murat Davman röportajcı, Ümit Deniz'in söyleyişle "röportör"dür. Bu işini köşeyazarlığına değişmez. Savaş muhabirliği dahil meşakkatli pek çok işten biraz da şansının yardımıyla başarıyla çıkmıştır. Halkın tanıdığı ünlü bir gazetecidir.

Kuruluş ve ilk gelişme döneminde polisiye romanlarımızdaki dedektif tiplerini incelersek gerek resmi emniyet mensubu dedektifler gerek özel dedektiflerin suçlu-kurban-detektif üçgenindeki rollerini başarıyla yerine getirecek şekilde kurgulanıp öyküye başarıyla yerleştirildiklerini görürüz.

Kendi anlatımıyla 1.85 boyundadır; kilosu değişir; ilk polisiye romanlarda 85 kilodur, sonra herhalde yaratıcısı Ümit Deniz'in artan kilolarına paralel olarak 90, 95 ve son romanında 100 kilo olur ama "vücudunda bir gram yağ yoktur". Sonuç olarak kuruluş ve ilk gelişme döneminde polisiye romanlarımızdaki dedektif tiplerini incelersek gerek resmi emniyet mensubu dedektifler gerek özel dedektiflerin suçlu-kurban-detektif üçgenindeki rollerini başarıyla yerine getirecek şekilde kurgulanıp öyküye başarıyla yerleştirildiklerini görürüz. Bu anlamıyla polisiye yazarlarımız kendi dönemlerindeki dünya polisiye edebiyatındaki dedektifin üstlendiği rolü eserlerine yansıtmalarını bilmişlerdir.

1990'larda yepyeni bir ivme kazanan polisiye edebiyatımızdaki dedektiflerin çeşitliliği ve üstlendikleri rollerin geleneksel dedektif rolünün dışındaki nitelikleri ise apayrı bir yazıya konu olacak değerdedir. Bu da polisiye romanımızın geldiği aşama bakımından çok sevindiricidir.

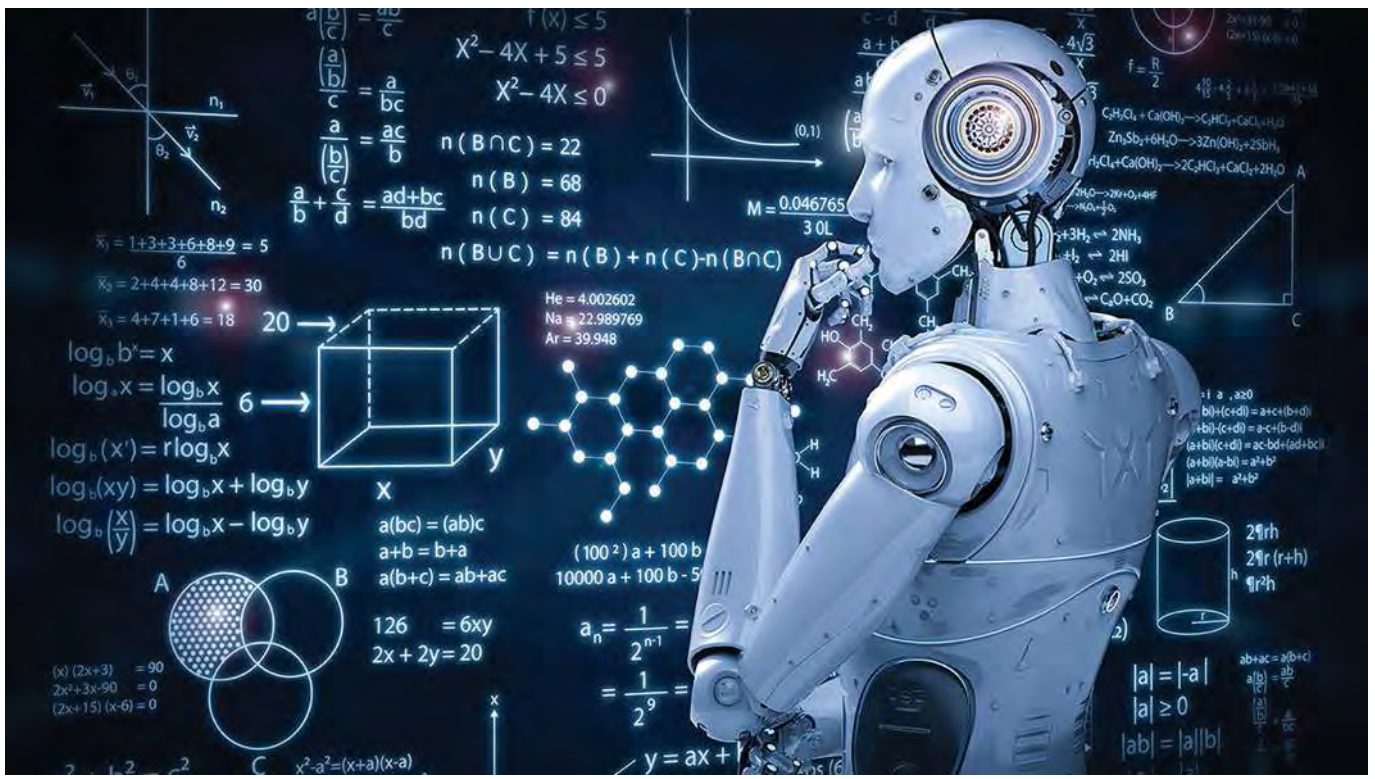
GELECEĞİN SUÇ FORMLARI VE POLİSLİK YAKLAŞIMI İLE POLİSİYEDKİ YERLERİ...

YAPAY ZEKÂ OLAY YERİ İNCELEME UZMANLARI VE DEDEKTİFLER GÖREV BAŞINDA OLACAK MI?

1970’li yılların sonlarında siyah beyaz televizyonlarda izlediğim *Komiser Columbo* ve *Komiser Baretta* dizileri en büyük heyecanlarımdandı. Bu heyecan gelecekte arzu ettiğim kariyerimin ilk başlangıç noktasıydı çünkü ne olmak istediğimden artık emindim. Bir gün cinayet masasında dedektif olacaktım ve cinayetlerin gizemlerini aydınlatıp katilleri yakalayacaktım. Öyle de oldu...1987 yılında Polis Akademisi’nden mezun olduktan sonra İstanbul Cinayet Bürosu’nda dedektif olarak çalışmaya başladım. Hayallerime kavuşmuştum ama yanlış şeyler de vardı çünkü çocukken filmlerde izlediğim gibi mistik cinayetler yoktu, olanlarsa üstünkörü araştırmalarla yani el yordamıyla çözü-lüyordu. Daha sonra, yerleşmiş bu pratiğin adını “manuel polislik” olarak adlandıracaktım. O yılların şartlarındaki teknoloji dahi çok kısıtlı kullanılıyordu. Uсталık ve tecrübe tabii ki önemliydi ama bilimi ve teknolojiyi kullanmadan devam etmek birçok ayrıntıyı da kaçırmamıza sebep oluyordu. Suç çeşitleri ve suçlular dahil her şey değişim içerisindeyken dedektiflik yöntemlerinin buna ayak uyduramaması kabul edilemezdi. O zamanki küçük teknolojileri soruşturmalarım sırasında kullanarak değişime başladım. Eminönü’ndeki Rus pazarından aldığım küçük bir fotoğraf makinesiyle gittiğim cinayetlerde olay yerlerinin fotoğraflarını çekiyordum. Bunları fo-

toğrafçıda tab ettirip olay yerindeki cesedin bana ne anlatmak istediğini değerlendiriyordum. Çünkü o yıllarda bugünkü olay yeri inceleme birimleri yoktu ve yalnızca parmak izi biriminden gelen fotoğrafçı birkaç poz çeker, kendi kayıtlarına koyardı. Cinayet Bürosu’nda kaldığım 9 yıl içerisinde gün geçtikçe teknolojik imkânlarımızı artırmaya çalıştık ve kullandığımız teknolojilerin en az manuel polislik tecrübelerimiz kadar faydalı olduğunu gördük.

DNA karşılaştırma teknolojisi dünyada ilk kez 1987 yılında İngiltere, Leicestershire’da iki cinayet olayının çözülmesinde kullanılmıştı ve mahkeme tarafından delil olarak kabul edilmişti. Aynı bölgede yaşayan 15 yaşındaki Lynda, 1983’te ve yine 15 yaşındaki Dawn ise 1986’da tecavüz edilerek öldürülmüştü. Her iki olay da çözüleliyordu. 1987 yılında tamamlanan DNA çalışmaları sonucunda her iki olayın da failinin Colin Pitchfork olduğu belirlenmiş ve hüküm giymişti. Bu olaydan tam 8 yıl sonra İstanbul, Fatih-Şehremini’de evlerinde tecavüz edilerek öldürülen iki küçük kız kardeşin katil zanlısı Tahsin Kaba’yı ilk kez DNA karşılaştırma yöntemiyle belirledik. Bu olay, cinayet soruşturmalarında bizler için bir çıkır açmıştı ve artık dedektifler hem bilimin hem de gelişen teknolojinin adalete çok şey katacağını farkına varıyorlardı. Buna paralel olarak Cinayet Bürosu’nda çalışan

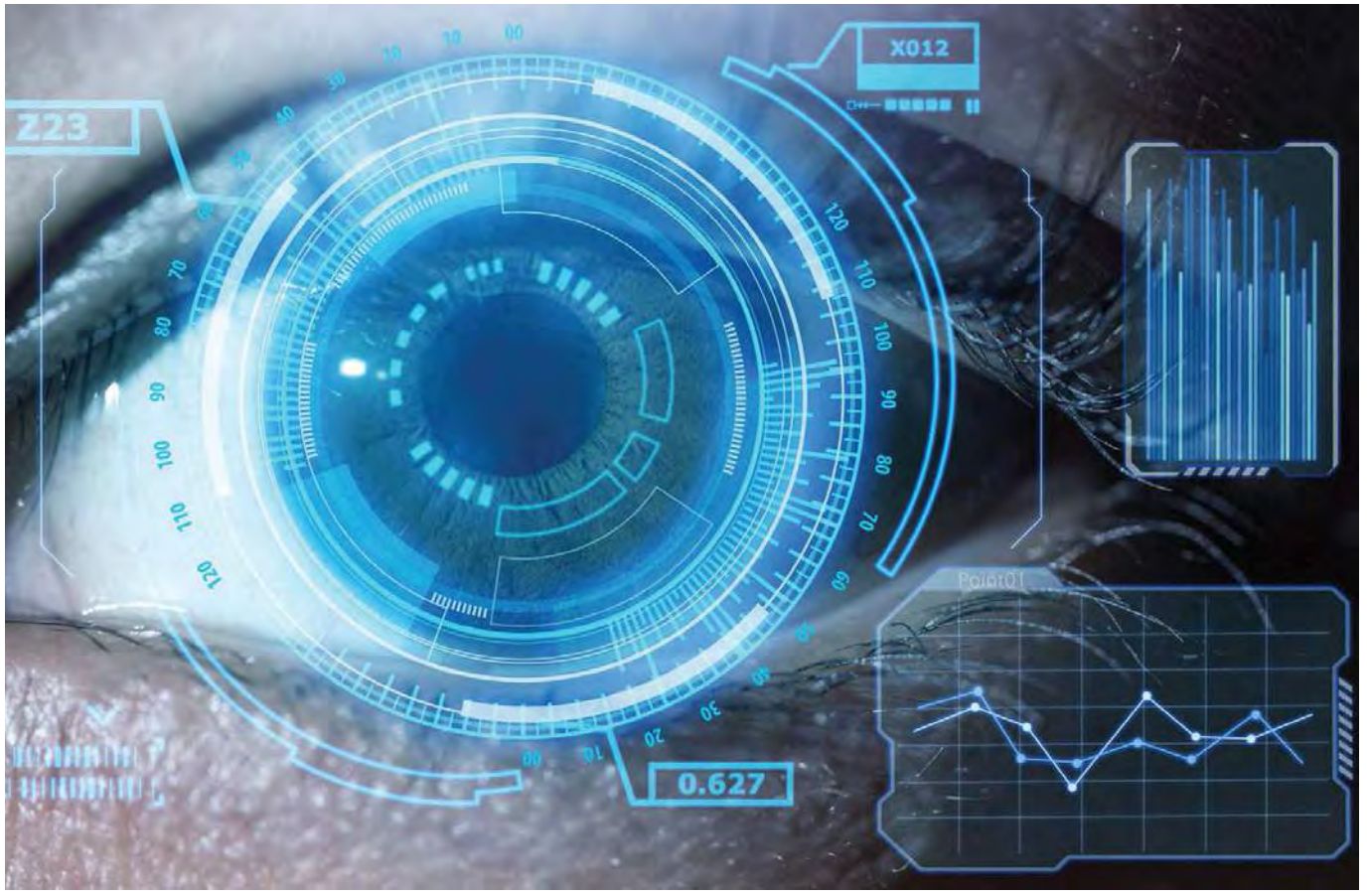

dedektiflerin profili de değişmeye başladı. Olay yerindeki cesedi çıplak elleriyle inceleyen, içtiği sigarayı olay yerine atan, izlerin bozulmasına aldırmış olmaması ve sorgunun sadece “Sen mi öldürdün?” demek olduğunu düşünen profil, zamanla yerini teknolojik gelişmelere ve hukuki değişimlere ayak uyduran bir profile bırakıyordu.

Diğer taraftan cinayet işleme şekillerinden işlenlere ve yerlere kadar birçok şey de değişiyordu ancak insanların cinayet işleme motivasyonu hiç değişmiyordu. Kabil ve Habil’den bu yana insanlar ne için öldürüyorlarsa o günlerde de sonrasında da aynı motivasyonlarla öldürüyorlardı. Son 30 yıldır bilimde, teknolojiye, ekonomik ve sosyal hayatta meydana gelen hızlı değişimler genel olarak suçun hem çevresini hem de yapılaş şekillerini radikal bir şekilde değiştirmeye başladı. 30 yıl önce silahlı banka soygunları gündemdeyken bugün hacker denilen suçlular bankaları soymak için silah yerine interneti kullanıyor. Çocuk kaçırmak fidyeye talep eden suçluların yerini internet üzerinden şirketlerin ya da kişilerin sistemlerini ele geçirip bitcoin isteyen fidyeci hackerlar aldı. Ülkeler konvansiyonel ordularının yanı sıra siber ordularını kurmaya başladılar. Sadece bölgesel değil, global olarak siber savaşlar 7/24 devam ediyor. Artık birbirlerinin kara topraklarını değil, siber topraklarını ele geçirmeye çalışıyorlar. Hatta isterseniz bu savaşları da internet sitesinden canlı olarak izleyebiliyorsunuz. James Bond tarzındaki casusların yerini devletlerin gizli dosyalarını oturdıkları yerden ele geçiren casus hackerlar aldı. Üstelik

Açgözlülük, menfaat, kin, garez, nefret, kıskançlık, tembellik, narsisizm, sosyopatlık, psikopatlık ve hırs var olduğu sürece suç hem insan hem de makineler için varlığını sürdürecektir. Bunlar da polisilerin her zaman temel dürtüsü ve konusu olmaya devam edecektir.

bunun için sürekli bilgisayar başında olmaları da gerekmiyor. Yaratıkları casus yazılımlar ve robotlar hiç yorulmadan, ekmek-su istemeden bunu yapıyor. Dolandırıcılık suçları her gün yeni bir form ile karşımıza çıkmaya başladı. Sadece geçen yıl bu dolandırıcılıkların dünyaya maliyetinin 1 trilyon ABD dolarından fazla olduğu belirtiliyor. Sosyal medya üzerinden yapılan art niyetli saldırılar, markaların ticari hayatını sonlandırıyor. İşletmeler ve kurumlar yeni formlardaki iç suistimallere karşı etkin önlemler alamıyorlar ve kan kaybediyorlar. Konvansiyonel suçlara karşı oluşturulmuş mücadele sistemleri ağırlıklı olarak fiziksel suçlarda etkisini gösterirken siber alandaki suçlara ve değişen suç formlarına karşı yetersiz kalıyor. Konvansiyonel dünyada suçluların her zaman bir adım önde olduğu söylenirken yeni suç formlarında belki 10 adım önde başlıyorlar. İnsana karşı yapılan öldürme ve yaralama gibi fiziksel suçlarda ise çok farklı değişiklikler yok. Ülkelerin sosyal, ekonomik ve siyasi durumlarına göre öldürme olayları

bazı yerlerde artıyor, bazı yerlerde ise azalıyor. Tek çarpıcı değişiklik, kadına şiddet olaylarında oransal artış olması. Bundan 30 yıl önce dünya genelinde cinayet kurbanlarının oranında kadın %15'ten azken günümüzde ise bu oran %20 seviyelerine ulaşmış durumda. Türkiye'de de durum çok benzer; 1995'te cinayet kurbanı kadınların oranı %15 iken bugün %21'lerde.

Peki, bundan sonrasında neler olacak? Suçlar aynı şekilde devam mı edecek? Polisler suçları nasıl önleyecek, nasıl ortaya çıkaracak ve suçluları nasıl yakalayacak? Bu soruların hepsine kesin olarak cevap vermek bugün için mümkün değil. Çünkü internet devri yerini ondan çok daha fazla değişimler getirecek "veri" çağına bırakıyor. Son 20 yılda biriken veri, insanlık tarihi boyunca birikmiş verinin katbekat fazlasına ulaştı. Her şey lineer değil, eksponansiyel (üstel) olarak artıyor. İnsan zekâsının ve hayallerinin sınırlarını çoktan aşmış durumda ancak bu gelişim ve değişimlerin ara istasyonlarındaki sonuçlarına göre bazı tahminler yapmak mümkün. İlk ara istasyonun 2030 ve 2040 yılları arasında olacağını düşünüyorum. Bu ara istasyon döneminde şu an için pek mümkün görünmeyen birçok farklı suç çeşidi, hukuki düzenlemeler ve yeni suçla mücadele süreçleri hayatımızda yer alacak. Aşağıda bahsedeceğim gelecek tahminleri, medyum havasıyla yaklaşığım çıkarımlar değildir. Çeşitli kaynaklardan

topladığım bilgileri ve belirli fütürist teknolojileri harmanlayarak ortaya koymaya çalıştığım tezlerin bir kısmıdır.

SAĞLIKLA İLGİLİ GELECEĞİN SUÇ TAHMİNLERİ

Biyolojik klonlama teknolojileri hayvanlarda olduğu gibi insan ve insana ait organların klonlanabilmesini mümkün kılacak ancak bu sadece yasal olarak onaylanmış durumlarda yapılabilecek. İlegal faaliyet gösteren korsan klonlama çeteleri, müşterilerinin talepleri doğrultusunda organ ve hatta insan klonlayacaklar.

İnsanların DNA'larını ve kök hücrelerini klonlamak suretiyle kanını, derisini, menisini, saç telini veya herhangi bir vücut parçasını klonlayarak olay yerlerine sahte ve manipüle edilmiş DNA örnekleri bırakılabilmesi mümkün olacak. Bu yaygınlaştığında olay yerlerinden toplanan DNA delillerinin kullanılabilirliği ve güvenilirliği ortadan kalkacak.

İnsandan alınan DNA örneklerinin genetik mühendislikle sadece o kişileri veya ırkları öldürebilecek virüsler geliştirilecek. Kiralık genetik mühendis katiller, işverenin talep ettiği kişileri öldürmek için hedefteki DNA'lara etki edecek biyolojik silahları geliştirecekler.

Çocuğunuzun DNA'sında illegal yollarla ve onay alınmaksızın yapılacak illegal ayarlamalar ve

manipülasyonlarla “süper insan” geliştirmeleri yapılabilecek.

Siber hackerlar, o dönemde hemen hemen herkesin kullandığı ve vücudunda taşıdığı giyilebilir sağlık tarama cihazlarını (belirtilen dönemde bu cihazlardaki aktif sensör sayısının toplam 50 trilyonu aşması bekleniyor) hackleyerek yaptıkları müdahalelerle onlara hasta olduklarını hissettirecekler. Hasta olmadıkları halde onları belirli ilaç ve tedavileri almaları için manipüle etmiş olacaklar.

5G teknolojisi sonrası daha da yaygınlaşacak uzaktan kumandalı robotik cerrahiler sırasında hackerlar iletişim sistemini ele geçirerek ameliyatı sabote edecek ve hatta hastanın ölümüne sebep olabilecekler.

Hastanelerin dijital operasyon merkezlerine sızan hackerlar, hedeflerindeki hastaların ilaç ve tedavi yöntemlerini manipüle ederek ölmesine sebep olabilecekler. (ABD’de benzer bir olay oldu, kiralık hacker katilin itirafıyla ortaya çıktı, yoksa ortaya çıkması mümkün değildi.)

Kredi kartı bilgileri yerine hackerlar milyonlarca insanın sağlık kurumlarındaki biyolojik ve biyometrik verilerini ele geçirecekler ve daha sonra bunları karaborsada bazı ilaç üreticilerine satacaklar.

BİLGİSAYAR BİLİMLERİ VE İNTERNETLE İLGİLİ GELECEĞİN SUÇ TAHMİNLERİ

İnsan zihni ve bilinci, dijital ortama yüklenip yedeklenmeye başlanacak. İnsanın da dijital ikizi (digital twin) oluşturulacak. İnsanın dijital ikizini hackleyen suçlular, zihnini ve bilincini çalabilecek veya yok edebilecek. Bu aynı zamanda fiziksel olarak bir insanı öldürmekle eşdeğer tutulacak.

Ülkelerin vatandaşlık verdiği robot ve yapay zekâlara karşı işlenen suçlar hukuk sistemlerinde yer almaya başlayacak. Eminim, robot ve yapay zekâ formlarına karşı fiziksel ve dijital şiddet gösterenler, kadınlara olduğu gibi büyük oranda erkekler olacaktır.

Quantum bilgisayarların hayatımızda yer almasından sonra (2030’lardan sonra olacağı tahmin

14 yıldır gösterilen Arka Sokaklar dizisinde her suça giden Rıza Baba ve ekibinin, dizi 2030’larda da devam ederse gelecekteki polislik profillerine uyum sağlaması gerekecek.

**Yazarlar bugünün ve yarının
okurlarını çekebilmek için teknolojiyi
bir teknokolik gibi takip edecekler. Aksi
halde teknolojinin bu saçma sapan hızını
yakalayabilmeleri mümkün olmayacak.**

ediliyor) günümüzde bilinen bütün şifreleme sistemleri (savunma, devlet, finans, sağlık vb.) geçerliliğini yitirecek. Günümüzün bilgisayarlarıyla 100 yıl sürebilecek bir şifre kırma süreci quantum bilgisayarlarıyla belki sadece 100 saniyede çözülecek. Block Chain yapısında oluşturulan bitcoin dünyası dahi bu gelişmeden nasibini alacak.

Akıllı şehirler, akıllı evler, akıllı arabalar gibi önüne akıllı sıfatını koyduğumuz birçok platforma bağlı evinizde, işyerinizde, arabanızda kullandığımız IoT (nesnelerin interneti) cihazları sizi dinlemek hatta öldürmek için bile kullanılabilir. Evdeki doğalgaz ve fırına yapılacak müdahaleyle evde veya işyerinde yangın çıkarılabilir. Aracınız seyir halindeyken bir anda fren yaptırarak veya hızlandırarak kaza yapmanıza neden olunabilecektir.

Şirketinize veya kişisel kullanımınıza ait yapay zekânın kötü niyetli dış faktörler tarafından yanlış kararlar verilmesi, yanlış süreçlerin çalıştırılması veya tamamen ortadan kaldırılması için manipüle edilecektir.

İnsanların günlük hayatta çeşitli amaçlarla kullandıkları AR (Augmented Reality) ve VR (Virtual Reality) gibi cihazlar ele geçirilip duydukları ve algıladıkları şeylere erişilerek manipüle edilecek.

İnsan ve yapay zekâ evlilikleri gelecek nesillerde sivil hakların tartışılan ve problem yaratacak konularından biri olacak.

İrk ayrımından çok, insanların genetik yapılarına göre ayrımcılık baş gösterecek.

Ülkelerin enerji sistemleri siber yollarla ele geçirilerek devre dışı bırakılabilecek, buna bağlı olarak enerjiye bağlı hayati fonksiyonlar kapatılarak katliam derecesinde ölümler olabilecek.

Biyometrik tanıma sistemine sahip drone saldırılarıyla sadece hedef kişilere yönelik suikastlar düzenlenebilecek.

Endüstrilerde kullanılan uçak, gemi, otomobil ve çeşitli makinelerle ait dijital ikizlere ulaşarak yapılan saldırılarla devre dışı bırakılabilecek.

Yapay zekâ üreten yapay zekâlar sahnede olacak ve kendilerini geliştiren kişilerin ya da kurumların menfaatlerine uygun olarak yapay zekâ algoritmaları geliştirecekler. Bu da makinelerin diğer

makinelere veya insanlara karşı suç işleyebileceği ihtimalini ortaya çıkaracak.

GELECEĞİN ORGANİZE SUÇ TAHMİNLERİ

Günümüzün organize suç şebekeleri konvansiyonel alanlarından yeni alanlara geçiş yapacaklar. Siber dünyadaki *black web* (kara ağ) alanları olacak. Bağlı oldukları ülkeler değil, bağlı oldukları ağ toplumunun siber topraklarında faaliyetlerini sürdürecekler.

Genetik mühendisliğin karaborsasını ellerinde tutmaya çalışacaklar. AR ve VR üzerinden cinsellik ve kimyasal uyuşturucu karaborsası oluşturacaklar.

Konvansiyonel silahlarla rakiplerini yok etmek yerine siber saldırı yöntemlerini kullanacaklar. Global seviyede hareket eden birkaç organize suç ağı dışında daha çok lokal ağlarda hareket eden gruplar olacak.

Çeşitli alanlarda olabilecek bu suç tahminlerinin bugünkü pencereden baktığımızda oldukça iç karartıcı olduğu ortada. Tabii bu riskler varken suçla mücadele ve savunma sistemleri de gelişmeye devam edecek. Peki, polislik sisteminde neler göreceğiz? Gelecekte dedektifler ne yapacak, dedektif yapay zekâlar görev başında olacak mı? Bunun gibi daha birçok soru sormak mümkün. Biraz da bu yönde tahminlerimize göz atalım.

GELECEĞİN POLİS SİSTEMİ

Günümüzde de bir süredir ilk sonuçlarını vermeye başlayan “tahmin edici ve yol gösterici suç analiz sistemleri” polisin en önemli silahı olacak. Suçluların kullandığı büyük veri ve yapay zekâ dünyasını aktif şekilde kullanacaklar. Suçlar işlenmeden yüksek oranda tahminlerde bulunup suçu önleyecekler.

Tüm şehirlerde ve yollarda akıllı ve anında görsel analizler yapabilen CCTV izleme sistemleri çok yaygınlaşacak. Bu sistemlerin sahip olduğu eş zamanlı analiz kabiliyetleriyle şüpheli insan ve robot davranışları tespit edilecek ve olay olmadan önlenecek. Bu konuda Çin, İngiltere, Hindistan ve ABD şimdiden yoğun çalışmalar yapmaktadır. En büyüğü, Çin’deki SKYNET’tir. Bu sisteme bağlı 150 milyondan fazla kamera, anlık verileri toplamaktadır ve anlık görsel analiz yapabilme kabiliyetine sahiptir. 20 milyonluk bir şehirde kaybolan bir çocuğun ya da yetişkinin en geç 15 dakikada nerede olduğunu bulabilmektedirler. 2030 yılında bu sisteme bağlı ülkedeki kamera sayısı 1 milyara yaklaşması bekleniyor.

için klasik banka veya banka soygunları artık görülmeyecek. Onun yerine polis, dijital paraya yönelik soygunlara karşı kabiliyetlerini geliştirecek. Polis araçlarının yanı sıra caddelerde polis drone devriyeleri yaygınlaşacak. Robot trafik polisleri ve drone trafik polisleri hem kara trafiğini hem de drone trafiğini düzenleyecekler. Suçların değişen formları ve suçla mücadele alanındaki gelişmeler doğal olarak polisiye romanın ve filmlerin geleceğinde de değişiklikleri karşımıza çıkaracaktır.

POLİSİYELERİN GELECEĞİNDEKİ TAHMİNLER

Polisiye roman ve filmlere ilgi devam edecek. DNA ve vücut biyometrisi; yüz tanıma, parmak izi, avuç izi, ayak izi, kulak izi, göbek izi, retina izi, ısı izi, koku izi, ses izi vb. konular polisiyelerde kullanılmaya devam edecek. Siber suç çeşitleri, siber terörizm, siber organize suç örgütleri, siber cinayetler, siber katiller, siber casusluk, siber dolandırıcılık gibi kavramlar hikâyelerde daha fazla yer alacak. Ülkeler ve ağ toplumları arasındaki siber savaşlar, II. Dünya Savaşı anlatılıyormuş gibi hikâyelerde ve belgesellerde yer alacak. Polisiyelerdeki dedektif kahramanların profilleri günümüzdekinden farklı olacak; Sherlock

Holmes ve Dr. Watson tarzında yapay zekâ algoritmaları kullanan, ekibinde hem insan hem de robot davranışlarını bilen analiz uzmanı, siber ortamları ve uygulamaları bilen siber suç uzmanı, en az 3 programlama diline sahip veri bilimci ve yapay zekâ mühendisi gibi karakterler suç araştırma ekibinde yer alacak. Ahmet Ümit'in "Başkomser Nevzat" karakteri böyle bir ekiple gelecekte çok daha karışık ve sofistike olayları çözecek. 14 yıldır gösterilen *Arka Sokaklar* dizisinde her suça giden Rıza Baba ve ekibinin, dizi 2030'larda devam ederse gelecekteki polislik profillerine uyum sağlaması gerekecek. Yazarlar bugünün ve yarının okurlarını çekebilmek için teknolojiyi bir teknokolik gibi takip edecekler. Aksi halde teknolojinin bu saçma sapan hızını yakalayabilmeleri mümkün olmayacak. Sonuç olarak teknoloji ne kadar değişirse değişsin ve suçun yeni formları ne olursa olsun, suçu oluşturan temel dürtüler, kişilik bozuklukları ve fırsatlar gelecekte de hiç eksilmeyecektir. Açgözlülük, menfaat, kin, garez, nefret, kıskançlık, tembellik, narsisizm, sosyopatlık, psikopatlık ve hırs var olduğu sürece suç hem insan hem de makineler için varlığını sürdürecektir. Bunlar da polisiyelerin her zaman temel dürtüsü ve konusu olmaya devam edecektir.

SİNEMA VE TELEVİZYONDA DEDEKTİF KARAKTERİ

Anlatıya dayalı sinemanın ilk örneklerinden biri aynı zamanda dramatik bir suç olgusunu ilk defa resmeden bir yapımdı; Edwin S. Porter'ın *The Great Train Robbery* (1903) isimli filmi, Western türünün öncülerinden olarak da görülüyordu ancak anlatıya güç veren şey, suç olgusunun kendisi ve suçlunun yakalanma süreciydi. Sonrasında İngiliz sineması, kritik ve rahatsız edici suç unsurlarının tansiyonunu düşürmek için komedi öğelerine ve rüştünü ispatlamış dedektif figürlerine yer vermeye başladı. Bu nedenle *Sherlock Holmes Baffled* (1900) isimli film, gelecek yirmi sene boyunca büyük dedektifi ve icraatlarını bir eğlence unsuruna dönüştüren trendin fitilini ateşleyen yapımlardan oldu. D.W.Griffith, 1911-1912 seneleri arasında Mack Sennett'in başrolde olduğu bir dizi Holmes komedisi daha çekti. Sherlock Holmes'ün hikâyelerinde olduğu gibi ciddi bir karakter olarak çizilmesi, William Gillette'in 1916'da, 1899 tarihli *Sherlock Holmes* isimli oyunu beyazperdeye uyarlamasıyla gerçekleşti. Sinematik suç filmi serileri Fransa'da da popülerdi ancak bu filmler ağırlıklı olarak resmi polis güçlerini alt eden usta suçluları odağına alıyordu, Louis Feuillade'nin *Fantômas* (1913-1914) ve *Les Vampires* (1915-1916) eserleri bunların örneklerindendir. Amerika'da ise durum biraz daha farklıydı. Sessiz seri filmler suçla savaşan kadın karakterleri konu alıyordu; Pearl White'ın

başrollerinde olduğu *The Perils of Pauline* (1914) ve *The Exploits of Elaine* (1914-15) gibi. Sessiz filmler, karmaşık gizemler ya da soruşturma süreçlerindense kılık değiştirme ya da aksiyon sahneleri gibi görsel öğeleri öne çıkarmayı tercih ediyordu. Bazı eleştirmenlere göre ekranda kadın karakterlerin öne çıkması, görselliğe verilen önemin uzantısıydı.

KLASİK DEDEKTİF

Klasik dedektif hikâyesinin beyazperdede asıl temsili, 1920'lerin sonunda sesli sinema dönemine geçişle başladı çünkü bu türün alametifarıkası, karmaşık bir hikâye ve ipuçlarıyla çözülmesi gereken bir gizem sunmasıydı. Dedektif karakteri tıpkı edebiyatta olduğu gibi sinemadada popülerdi çünkü bu figür, izleyicilere şunu vaat ediyordu; resmi yetkililerin çözemediği bir vaka olursa amatör ya da özel dedektif, muammayı mutlaka çözüme ulaştıracaktı. Amatör dedektif karakteri 1930'lar ve 40'lar Amerikan sinemasında oldukça popülerdi. Film stüdyolarının çoğu bünyelerinde mutlaka başarılı bir dedektif karakteri barındırıyordu. (Bulldog Drummond - Paramount, The Saint - RKO, Perry Mason - Warner Bros, The Lone Wolf - Columbia, Nick Charles - MGM ve Michael Shayne - Twentieth Century- Fox.)

1930'lu yılların sinemadaki kadın dedektifleri, kariyerlerini geleneksel evlilik ve aile kurma gibi "kadına özgü" işlerin önüne koyan bağımsız kadınlar olarak tasvir ediliyordu. Her biri suçun ve suçlunun peşinden, polis departmanını dolduran adamlara eşit bir şekilde, başarıyla koşuyordu. Suç peşinde koşan kadın karakterlerin bazıları özel dedektifti, *Private Detective* (1939) isimli filmdeki Jane Wyman karakteri gibi ya da devlet adına çalışan gizli bir ajandı *China Passage* (1937) isimli filmdeki Constance Worth gibi. Ama kadın karakterlerin çoğu, merak içgüdüsüyle harekete geçen amatör kadın hafiyeler olarak resmediliyordu. Bu, Miss Marple ekolünün devamıydı ve bu karakterler o kadar popülerdi ki kendi film serileri bile vardı. (gazeteci Torch

Blane 1937–39 seneleri arasında dokuz filmde rol aldı, genç hafiye Nancy Drew 1938–39 seneleri arasında dört filmde boy gösteri ve ilkokul öğretmeni Hildegard Withers 1932–37 yılları arasında altı filmde karşımıza çıktı).

KARA ROMAN OKULUNUN DEDEKTİFLERİ

Kara roman, bir bakıma Britanya hafiyeliğinin Amerikan kent mekânına uyarlanmasıydı. Bu karakterler resmi polislerden ziyade sokağa dair bilgisiyle suçları aydınlatan özel dedektiflerdi. Suçu tespit etme ve suçluyu yakalama sürecini amatör bir hafiye gibi kitaplardan ya da polisler gibi akademide öğrenmemişlerdi, onların okulu sokaktı. Kara roman okulu sinemada da kendini gösterdi ancak romanlarda olduğundan daha yumuşak bir çizgide ilerliyordu. O zamanlar Hollywood'un The Production Code isimli bir sansür sistemi vardı; 1930'ların başlarında öne atılmış ancak 1934 senesine kadar sıkı bir şekilde uygulanmamıştı. Aynı sansür durumu Britanya sineması için de geçerliydi. Bu sansür sistemi kara romanın belirleyici öğelerinden olan seks, şiddet ve kaba dilin beyazperdede tasvir edilmesini yasaklıyordu. Dashiell Hammett ve Raymond Chandler gibi kara roman yazarlarının sert dedektiflerinin yerini nazik hafiyeler almıştı; Philo Vance ya da Nick Charles (ikisini de William Powell canlandırmıştı) gibi kentli Amerikalı elitlerin arasında yaşayan karakterler resmediliyordu.

Kara roman dedektifinin beyazperdede gerçek anlamıyla yerini bulması II. Dünya Savaşı döneminin, Film Noir akımına denk geliyordu. *The Maltese Falcon* (1941) ve *The Big Sleep* (1946) gibi filmlerde Humphrey Bogart bu karakterlere model oluşturmuştu. Film Noir terimi ilk olarak 1946'da Fransız film eleştirmeni Nino Frank tarafından kullanıldı. Savaş zamanı Hollywood

sinemasının, savaş sonrası dönemde de suç ve gerilim türlerini etkileyecek yeni bir kolu olarak tanımlamıştı. Film Noir, savaş zamanlarının ve savaş sonrası toplumun eleştirisini sunuyor ve eski askerlerin problemlerine odaklanıyordu. Amerika'nın II. Dünya Savaşı'na girmesiyle birlikte kahramanlık ve kötülük konseptleri de yeniden tanımlanıyordu. O zamanlar Amerika'da Freud'un psikanalizle ilgili çalışmaları da popülerlik kazanıyordu. Amerikalılar suç, sosyal problemlerin sonucu ya da organize bir kötülük olarak değil, psikolojik sorunları olan bireylerin kişisel eylemleri olarak görmeye başlamıştı. Dolayısıyla beyazperdede izledikleri kahramanın kendilerine yakın ve sağlam bir karakter olmasını istiyorlardı. Örneğin *Malta Şahini* isimli filmde Cairo ve Gutman karakterleri tıpkı Hammett'in romanında olduğu gibi zengin ve eşcinsel olarak tasvir ediliyordu ama aynı zamanda belirli bir şekilde Avrupalı gibiydiler. Bu da ana dedektif karakterinin yani Sam Spade'in işçi sınıfına mensup, heteroseksüel, sert bir Amerikan kahramanı olarak tasvir edilmesini iyice göz önüne çıkarıyordu. Britanya'da ise "İngiliz işçi sınıfına mensup sert adam" prototipi, Stanley Baker'ın başrolde olduğu *Hell Drivers* (1957) isimli filmle başlayan bir dizi suç filmiyle sağlaştırdı. Bu film dizisi ABD'nin Film Noir ve Western türlerinden bazı özellikler alıp suç ve suçluya İngiliz

HELL IS A CITY. STANLEY BAKER. JOHN CROMBIE. JIMMY FARRAR. Copyright © 1960 Columbia Pictures. All rights reserved. Permission granted for Newspaper and Magazine reproduction, MADE IN U.S.A.

refah devletinin stiliyle cevap verecek şekilde yeniden şekillendirdi. Serinin diğer bir filmi, *Hell is a City* (1960) Baker'ı kuzeyli bir polis müfettişi olarak tasvir ediyordu. Savaş sonrasında cinsiyet rollerinin yeniden şekillenmesiyle Film Noir sinemasında kadın dedektifler de izledik. 1950'lerden sonra kadın dedektif karakteri sinemadan neredeyse tamamen çekildi, ta ki 1980'lere kadar. 1950'lerin ortalarında, sinema Atlantik'in iki yakasında da izleyici kaybediyordu. Çünkü televizyon gibi yeni eğlence araçları ortaya çıkmıştı ve özellikle Britanya sözkonusu olduğunda yeni kurulan konut bölgeleri, yerel halkın her hafta sinemaya gitme geleneğini kırmaya başlamıştı. Britanya televizyonlarında suçun tasviri tamamıyla sosyal problemlere odaklanıyordu. İlk BBC yapımı polis dizisi *Fabian of the Yard* (1954-56) gerçek bir polis dedektifi karakterine odaklanıyordu ve dizinin ilgi görmesinin nedeni polis teşkilatındaki dedektiflerin suçları aydınlatırken uyguladıkları yöntemlerdi. Bu yapımdan sonra İngiliz dizilerindeki ana tema, polis prosedürü olmaya devam etti. Başka bir uzun soluklu BBC dizisi *Z Cars* (1962-78) İngiltere'nin kuzeyinde geçiyordu ve hem tasvir ettiği yeni suç türleri itibarıyla hem de polis memurlarının kişisel ve profesyonel hayatlarında karşılaştıkları problemleri ele alması nedeniyle realizm akımına daha yakın bir çizgide ilerliyordu.

1970'lerde ise başka bir savaşın, Vietnam Savaşı'nın sonrasında dedektifler, Retro ve Neo Noir sinemaya gerçekleri görmüş ve hayal kırıklığına uğramış dedektifler olarak geri döndüler. Bu dönem aynı zamanda Watergate Skandalı ve Kadın Hakları Hareketine de denk geliyordu. Gölge tezatları kullanarak yapılan ışık oyunları ve siyah beyaz gece çekimlerinin olduğu eski filmlerin aksine, geçmişte, şimdide ve gelecekte geçen yeni Noir filmleri, maskülinite endişelerini gün yüzüne çıkarıyordu. (Roman Polanski-*China-*

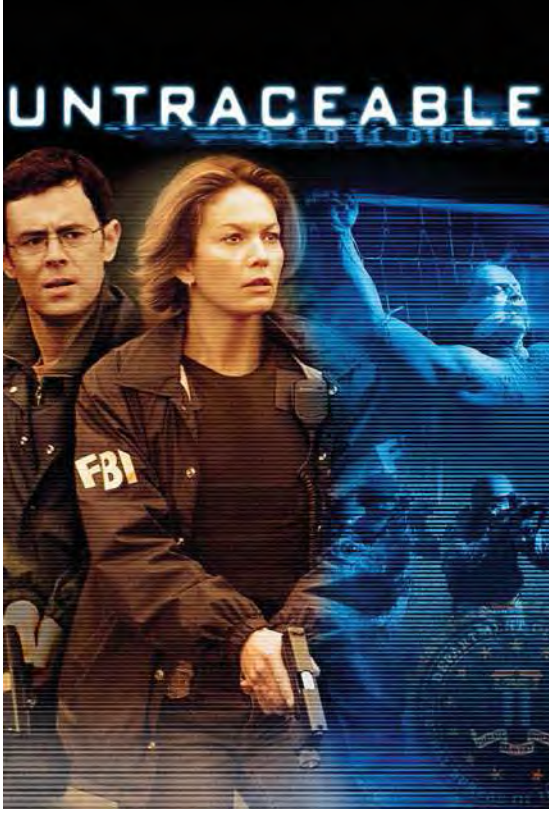
The Detective of the Century — on the Screen! **FABIAN OF THE YARD** AUTHENTIC CASES OF THE FAMOUS C.I.D. INSPECTOR BRUCE SETON SARAH CHURCHILL

The Rockford Files

town [1974], Robert Altman-*The Long Goodbye* [1973] ve Ridley Scott-*Blade Runner* [1982]). Bu filmlerle birlikte Francis Ford Coppola'nın *The Conversation* (1974) ve Arthur Penn'in *Night Moves* (1975) isimli filmleri en nihayetinde dedektif olarak başarısızlığa uğrayan ana karakterlerinin kahramanlık vasıflarını sorguluyordu. Bu dönemin temaları polistik yolsuzluk ya da aile içi yozlaşmaydı. 80'lerin ve 90'ların bazı Noir filmlerinde de (*Angel Heart* [1987] ve *Basic Instinct* [1992]) özel dedektif karakterleri ya da polisler vardı ancak buradaki karakterler dedektif figürü olarak önem kazanıp sınırlanıyordu.

Amerikan yapımı dizilerde durum şöyleydi; 70'lerde ve 80'lerde televizyon dizileriyle yeni bir dönem başlamıştı. *The Rockford Files* (1975-82) ve *Magnum PI* (1981-87) gibi diziler bunların örneklerinden. James Rockford, 1970'lerin özel dedektif karakterinin simgesel örneği haline geldi. Polisin kapattığı dosyaları ya da içinde bizzat polis parmağı olan suçları araştırıyor ve çözmeye çalışıyordu. *Magnum PI* dizisinin kahramanı Lance White ise çok daha dişli bir karakterdi. Vakaları biraz şans biraz da yeteneği sayesinde

kolaylıkla sonuca ulaştırabiliyor ve görkemli hayat tarzıyla alışılmışın dışında bir dedektif karakteri çiziyordu.

KRİMİNALİST DEDEKTİF

Neo Noir sinemasından sonra 1980'ler polisiyesi "duyarlı" ve "düşünen" erkek karakterleri merkezine aldı. Bu yeni kahraman dedektif, gücünü kaslarından değil, beyninden alıyordu. Bu zeki dedektif karakteri, işlenen suç anlatısının parçalarını mantığıyla birleştiren eğitilmiş ve profesyonel kahramanlardı. *The Silence of the Lambs* (1991) kriminalist sinemaya popülerlik kazandırdıktan on yıl sonra, onu takip eden *Murder by Numbers* (2002) ve *Blood Work* (2002) gibi filmler zeki ve ilgi çekici katil profillerini barındırsa da bu karakterler teknik olarak asla filmlerin kahramanı haline gelmediler, ana kahraman her zaman dedektif karakteriydi. Bu, bilgi ve teknolojiyle şekillenen bir dönemdi ve bu yöntemleri kullanarak suçluları adalete teslim eden dedektif karakteri izleyicilerin epey beğenisini topluyordu. Bu trend kendini sonraları da hem sinemada hem de TV'de göstermeye devam etti. *Kiss the Girls* (1997) ve *Untraceable* (2008) gibi filmlerde ya da *CSI: Crime Scene Investigation* (2000-2015) gibi dizilerde bunu gözlemlemek mümkün. Bu yeni dedektif karakteri, yeni dünya düşüncesiyle

le uyuşuyordu. Suçları tespit etme süreci artık şansla ya da güçle üstesinden gelinebilecek gibi süreç değildi ve dedektifin çözmesi gereken şey sadece bir bulmacadan ibaret değildi. Suçları aydınlatmak artık tamamen bilimle alakalıydı.

Polisiye türü sinemada ve televizyonda hem dedektif hem de suçlu karakterleri tasviri bakımından erkek egemen portre çiziyordu ancak dedektifin gücü, fiziksel güçten ziyade zekâ ve eğitime dayandırıldıktan sonra kadın dedektifler de ekranda sıklıkla karşımıza çıkmaya başladı. Özellikle *The Silence of the Lambs* filmindeki FBI ajanı karakteriyle Jodie Foster'dan sonra *Copycat* (1995) ve *Untraceable* (2008) gibi filmlerde de kadın kriminolog dedektifler boy göstermeye başladı. Televizyonda da benzer bir durum söz-konusuydu. *Crossing Jordan* (2001-2007), *Law and Order: Special Victims Unit* (1999-), *CSI* ve *Prime Suspect* (1991-2006) gibi dizilerle kadın dedektif figürü iyice pekişti.

CSI gibi dizilerin yavaş yavaş sona ermesiyle birlikte ise yeni bir dönem başladı ve izleyiciyle daha yakın ilişki kurmaya çalışan yapımlar ortaya çıktı. Kendine has bir anlatı tarzı ve karakter skalasıyla ekranlarda yer alan *True Detective* (2014-) bu yapımlardan biriydi. Matthew McConaughey'nin dedektifi Rust Cohle, *CSI*'nin fotojenik ve ışıltılı dedektiflerinden çok farklı bir portre çiziyordu. Rust Cohle, evrenin tanrısızlığı ve var olmanın beyhudeliği üzerine kafa patlatan bir karakterdi. Bu diziyle izleyiciler yeni bir sürece daha şahit oldu. Artık ekranlarda ve beyazperdede izleyicinin ilgisini çeken tek şey, soruşturma süreci değildi. Dedektifin iç dünyasına ve beyninin içine yapılan yolculuk en az soruşturma süreci kadar önem kazanmıştı.

“GÜLÜN ADI” 40 YAŞINDA:

BASKERVILLELİ WILLIAM’IN MACERASI

Romanın ana kişileri Melkli Adso ve Baskerville’li William’dır. Bu iki karakterin çıkış noktası polisiye okurları için oldukça açıktır: Sherlock Holmes ve Dr. Watson. Tüm macerayı Adso’nun gözünden izler ve onun tarafından kaleme alınmış yazılar aracılığıyla öğreniriz. Dedektif William ve yaveri olarak tanımlayabileceğimiz, tüm olayların anlatıcısı konumundaki Adso, klasik ve modern unsurları bünyesinde birleştirir.

“Çünkü bir nesneyi elde etmek için işlenen her cinayette, nesnenin yapısı, katilin yapısı hakkında, belli belirsiz de olsa bize bir fikir verir. Bir avuç altın için adam öldüren birisi açgözlü bir insandır; kitap için öldürense, o kitabın gizlerini kendine saklamak kaygısı içindedir.”

Sadece İtalyan edebiyatının değil, dünya kültür yaşantısının da en önemli figürlerinden biri olan Umberto Eco’nun kaleme aldığı ilk roman olması dolayısıyla ayrı bir yeri vardır *Il nome della rosa* adlı romanın. Ülkemizde de *Gülün Adı* başlığıyla yayımlanan bu ilk roman, bir ilk roman olmanın çok ötesinde, bir entelektüelin yıllara dayanan bilgi birikimini, akademi deneyimini, okuma tutkusunu ve her şeyden çok düşünce dünyasını yansıtmaya açısından oldukça dikkate değerdir. Umberto Eco’nun 1980’de yayımlanan *Gülün Adı* romanının bu yıl 40. yılını kutlamaktayız. Bu yıldönümü vesilesiyle de Eco’nun ilk göz ağrısı olarak nitelendirebileceğimiz dedektif figürü “Guglielmo da Baskerville”i, Türkçede bilinen şekliyle “Baskerville’li William”ı mercek altına alacağız.

Günümüzde geldiğimiz noktada Eco’nun romanlarını belli kalıplara oturtmak ve tanımlanmasını (belki de tanıtımı) kolaylaştırmak adına yapılan tüm sınırlama çalışmalarının yetersiz hatta eksik kaldığını söylemek yanlış olmaz. Bu nedenledir ki İtalyan yazarın edebi eserleri genellikle “Eco roman” ifadesiyle işaret edilir. Öyle ki Umberto Eco edebiyatını hem yakından tanıyanlar hem de sadece adını duyup hiçbir eserini okumayanlar, kısacası herkes için bir “Eco romanı” anla-

manın ilk koşulu belki de İtalyan yazarın bize sunduğu okuma kültürüne/felsefesine dair bilgi sahibi olmaktır. Bu noktada *Gülün Adı*’nda yer alan Eco’nun şu cümlelerini hatırlamak bizlere bir ipucu sunar: “‘Doğru,’ dedim, beğenerek. O zamana dek, her kitabın nesnelerden söz ettiğini sanırdım; kitapların dışında kalan insancıl ya da kutsal nesnelerden. Şimdi, kitapların oldukça sık başka kitaplardan söz ettiklerini ya da sanki kendi aralarında konuştuklarını fark ediyordum. Bu düşüncenin ışığında, kitaplık bana daha da tedirgin edici bir yer gibi göründü. Uzun, yüzyıllar süren bir murıtlı, bir parşömenle bir başka parşömen arasında görünmez bir söyleşiydi demek ki kitaplık; canlı bir nesne, bir insan zihninin yönetmeyeceği güçlerin barınağı, birçok zihinden çıkmış, onları üreten ya da iletenlerin ölümünden sonra da varlığını sürdüren bir gizler hazinesi.”

Bu değerlendirmeden de anlaşılacağı üzere kitaplar, metinlerarasılık, göstergelerarasılık gibi farklı unsurları birleştiren Eco, *Gülün Adı* romanından başlayarak polisiye türüne katkı sunar-ken edebiyatın ve kültürün özünde birbirinden ayrılması olanaksız bir zincir gibi, kenetlenmiş halkalardan oluştuğunu ve şimdi ile geleceğin, geçmişin bir ürünü olduğunu işaret eder: “Bizler cüceleriz,” diye onayladı William, “ama bu devlerin omuzlarına çıkmış cüceler. Küçüğüz, ama kimi zaman ufukta onlardan daha uzağı görebiliyoruz.” Bu ifade bize Eco’nun roman kahramanının neden bir tarih kesitini temsil ettiğini de açıklar. Zira geçmiş, şimdi ve geleceğin ilham noktasıdır.

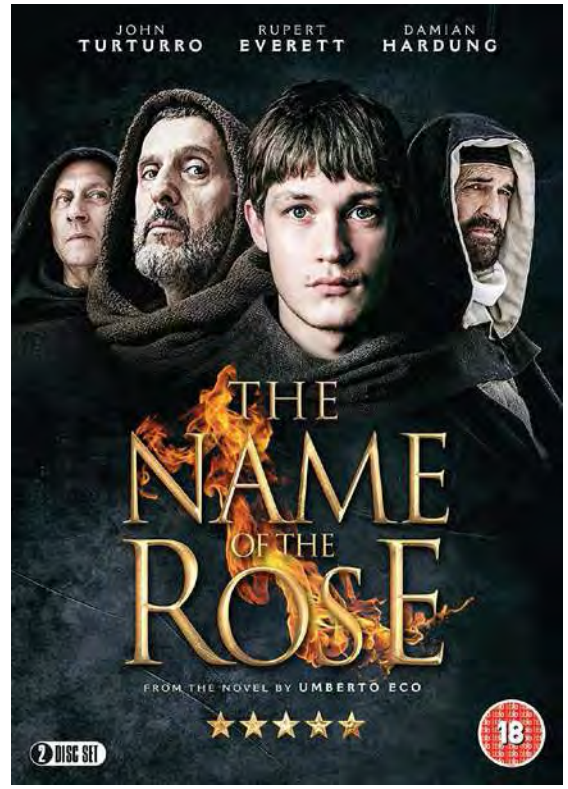

Eco'nun bu ilk romanı aslında bir tür meydan okumadır. İtalyan yazar tüm bilgi birikimiyle deyim yerindeyse edebiyat dünyasının altını üstüne getirir. Bu iddialı ifadenin çıkış noktası ise yazarın kendisinin, romanın yazılmasından üç yıl sonra, 1983'te *Alfabet* dergisinde yayımlanan "Postille" başlıklı aydınlatıcı yazısıdır. Umberto Eco hem okurların hem eleştirmenlerin hem de diğer yazarların akıllarına üşüşen soruları genel hatlarıyla cevaplar; bir anlamda *Gülün Adı* için bir kullanma ve anlama kılavuzu kaleme alır. Dolayısıyla Adelmo cinayeti/intiharı ile başlayan olaylar trajik bir seri cinayet ağına dönüşür. Edebi, felsefi ve tarihi göndermeleri çokça olan *Gülün Adı*, okurunu Eco'nun deyişiyle "görgül" yani "ampirik" olmaya zorlar. Bu nedenle sözkonusu kılavuz aslında okur için yalnızca bir ipuçları yumağıdır. Düğümü çözmek, ipuçları arasında yeni bağlantılar kurmak okurun yeteneği ve tercihi kalır.

Romanın ana kişileri Melkli Adso ve Baskerville William'dır. Bu iki karakterin çıkış noktası polisiye okurları için oldukça açıktır: Sherlock Holmes ve Dr. Watson. Tüm macerayı Adso'nun gözünden izler ve onun tarafından kaleme alınmış yazılar aracılığıyla öğreniriz. Dedektif William ve yaveri olarak tanımlayabileceğimiz, tüm olayların anlatıcısı konumundaki Adso, klasik ve modern unsurları bünyesinde birleştirir. Dedektif figürü olarak romanın ana olay örgüsünün merkezinde yer alan William'ı tanımlamak oldukça zordur; çok katmanlı bir dedektif figüründen söz etmek olasıdır. Bir din adamı, bir soruşturmacı, bir bibliyofil, bir seyyah; farklı uzmanlık alanına

ait etmenlerin birleşiminden meydana gelen bir kahraman sözkonusudur. Öyleyse William'ı bir ortaçağ bilgini olarak tanımlamak gerekir: İlgili alanı insan ve dünya olan bir bilgin. Karakterin çıkış noktaları arasında ortaçağ felsefesinin önemli isimleri Ockhamlı William, Roger Bacon ve Aquinolu Thomas vardır. Bu yönüyle dedektif figürü aynı zamanda Umberto Eco'nun uzmanlık alanlarından bazılarını da işaret eder. Bu nedenle kimi eleştirmenler Baskerville William'ı, İtalyan yazarın alter egosu olarak tanımlamaktadırlar.⁴ Ayrıca bu önemli isimlerin bir etkisi de romanın arka planını oluşturan tarihi belirlemesidir. Bilindiği üzere Umberto Eco'nun uzmanlık alanı 12. ve 13. yüzyılken roman, 14. yüzyılın başında, tam olarak 1327 yılına tarihlenmektedir. Ama neden? Eleştirmenlere ve tarihçilere göre bunun nedeni tarihsel bir olgudur: Roger Bacon, 14. yüzyılda gözlem ve araştırmaya dair yeni bir teori geliştirir.⁵ İşte bu yeni yöntemi, Umberto Eco, polisiyenin ve soruşturmacısının çıkış noktası olarak okura sunar.

Bu düşünürlerin mantık yürütme şekilleriyle gerçeği arama yöntemleri Baskerville William için birer örnek oluşturur. Lakin bu özellikler William'ı türün alışlagelmiş kuralları gereği "dokunulmaz" kılmaz çünkü William'da görünen özellikler aslında ortaçağ insanının (özellikle eğitilmiş kesiminin) genel anlamda sahip olduğu niteliklerdir. Ayrıcı unsur ise soruşturma tekniği ve akıl yürütmeyi doğru yere yöneltmesidir: "Adso," dedi William, "bir gizemi çözmek, ilk önermelerden çıkarsama yapmaya benzemez. Sonradan genel bir yasa çıkarmak için birçok özel veri

toplamakla da aynı şey değildir. Daha çok, kendini görünürde ortak hiçbir yanları olmayan bir ya da iki ya da üç özel veri karşısında bulmak ve bunların henüz bilmediğin, belki de hiçbir zaman ortaya atılmamış genel bir yasanın birçok durumu olup olmadıklarını tasarlamaya çalışmaktır.”⁶

Dolayısıyla Eco’nun toplum normlarının dışında, özel yetenekleri olan, kendisini diğer insanlardan üstün gören bir karakter yerine, döneminin bir kişisini kahraman olarak okura sunduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu yaklaşımla ilgili öne sürülebilecek iddialardan biri de şudur: Eco, hakkında pek çok eserinde küçük küçük ipuçları aktardığı Alessandro Manzoni ve ölümsüz eseri *I promessi sposi*’ye (Nişanlılar) bir anıştırma yapar. Zira İtalyan edebiyatında tarihsel romanın öncüsü olan Manzoni’nin eseri başrole halktan kişileri koyması, 17. yüzyıl İtalya’sını iki sıradan karakter -Renzo ve Lucia- aracılığıyla sunmasıyla öne çıkar. Lakin tek ortak nokta veya anıştırma bu değildir: Asıl öne çıkan *I promessi sposi*’nin de bir elyazması üzerinden yola çıkması, diğer bir deyişle Eco’nun romanı gibi bir “palimpsest” okumaya imkân sunmasıdır. Baskervilleli William’ın sözcüklerinde görüldüğü üzere: “*Kar öyle olağanüstü bir parşömandır ki sevgili Adso, insanların bedenleri onun üstünde çok açık seçik okunabilen yazılar bırakırlar. Ama bu, üstünde silinti olan, çok kötü kazanmış bir parşöman; belki de üstünde hiç ilginç bir şey okuyamayacağız.*” Baskervilleli William dedektif olarak klasik bir

soruşturma metodu tercih ederken olayları değerlendirme ve çözüme ulaşma hususunda yenilicidir. Bilindiği şekliyle polisiyede hâkim olan iki düzlemli anlatı şekli mevcuttur; hem okur hem dedektif benzer bilgilere sahiptir. Ne var ki Eco bir yazar olarak hem okuruyla hem de karakteriyle bir gizem/bulmaca oyunu oynamaktadır. (İlginç olan nokta şudur ki Eco’nun belki de polisiye ve OuLiPo ilişkisinden hareketle okurun katil olduğu bir polisiye roman da tasarladığını düşünmek yanlış olmaz.) Buna istinaden bu bilmece oyununda William’ın kafa karışıklıkları ve olaylar hakkında çıkarımları tam anlamıyla tutarlılıktan yoksundur. Bu yönüyle William bize sıradan bir ortaçağ insanı olduğunu bir kez daha kanıtlar. Diğer bir deyişle William, doğru dalga ve doğru rüzgârla güvenli kıyılara ulaşmaya çalışmaktadır.

Dedektifle ilgili klasik bir nitelik olarak söz konusu bir unsur da “ani aydınlanma” anlarıdır. Bir anda gelen çözüm vurgusu, Eco’nun klasik polisiye anlatılardan devşirdiği bir özelliktir. Eco, bu “ani aydınlanma” durumlarını Adso vasıtasıyla okuruna sunar. Adso’nun ortaya attığı kimi zaman birkaç düşünce, kimi zaman birkaç söz, William’ı çözüme götüren unsurlardır.

Tüm psikolojik ve zihinsel niteliklerin yanı sıra Baskervilleli William’ın ilk ve neredeyse tek detaylı fiziksel tanımını romanın başlarında görürüz: “*Rahip William’ın dış görünüşü, o sıralarda, en dalgın bir gözlemcinin bile dikkatini çekecek gibiydi. Boyu normal bir adamın boyundan uzun- du; öyle inceydi ki daha da uzun görünüyordu.*

Umberto Eco'nun Gülün Adı adlı polisiye romanı, İtalyan polisiye edebiyatında tarih unsurunun kullanımının yaygınlaşmasına giden yolu açmış, tarihsel roman ve polisiye roman birleşiminden melez bir türün ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu yönüyle Eco'nun bu romanı öncü bir nitelik taşımaktadır. Benzer şekilde dedektif figürü konusunda tarihten beslenen karakterler, hatta bizzat tarihi karakterlerin doğuşuna giden yolun öncüsü konumundadır.

Gözleri keskin ve içe işleyiciydi; ince ve hafif gamsı burnu yüzüne tetikte bir adam anlatımı veriyordu (ileride sözünü edeceğim durgunluk anları dışında). Çenesi güçlü bir isteği açığa vuruyordu; Hibernia ve Northumbria arasında doğmuş olanlarda sık sık gördüğüm türden çillerle kaplı uzun yüzü ara sıra kararsızlık ve aşkınlık anlatımı taşısa da. Zamanla, güvensizlik gibi görünen şeyin yalnızca merak olduğunun bilincine vardım; ama başlangıçta, daha çok doymak bilmez ruhun bir tutkusu sandığım bu erdeme ilişkin olarak çok az şey biliyordum. Akılcı ruhun böyle bir tutkuya kapılmaması, yalnızca (kanımca) en başından bildiği gerçeğe beslenmesi gerektiğine inanıyordum.⁷⁸ Eco bize William'ın doğum yerine ilişkin bilgiler aracılığıyla aslında ilhamın çıkış nokta-

sını da ortaya koyar. Bildiğimiz üzere, "Hibernia ve Northumbria arasında doğmuş" ifadesi polisiye roman okurları için Arthur Conan Doyle ve Sherlock Holmes'ün işaretçisidir.

Romanın tamamında Baskerville'li William'ın psikolojik dünyasına ilişkin pek çok farklı gözlem okuruz. Dedektifin soruşturma tarzı, olaylar karşısındaki tepkileri, insanlarla ilişkileri ve ilişkilerin niteliğine dair tanımlamalar göze çarpar. Ancak Eco, William'ın duygulanımlarına ilişkin yazdığı şu cümlelerde karşılıklı duygusunu ortaya koyar: "Duyguya karşı savaş çok çetin oldu. Bir duygu anında William'ın ağzından, Alano di Lilla'nın Natura ağıtına göre biçimlendirilmiş güzel bir dua yazmıştım; sonra ikimizin de duygulanacağımızı anladım; ben yazar olarak, o roman kişisi olarak. Sanatsal nedenlerle, ben yazar olarak duygulanmamalıyım. O da roman kişisi olarak duygulanamazdı, çünkü mayası başkaydı; duyguları tümüyle zihinsel, daha doğrusu bastırılmıştı."

Dedektif figürü olarak karşımıza çıkan William, o zamana değin hem İtalyan hem de dünya edebiyatında karşılaştığımız dedektif/soruşturmacı figürlerinden oldukça farklıdır. William'ın gizemi çözme sürecinde kullandığı yöntemleri anlayabilmek için ortaçağ düşüncesine dair okurun temel bilgilere sahip olması gerekmektedir. Zira ortaçağ insanının hayat anlayışı ve suça/suçluya yaklaşımı da günümüzden oldukça farklıdır. Suç (genel-

likle günah düşüncesi) ve kutsal arasında derin bir bağ vardır. Suçlu, bireysel ve tutku temelli değil, kutsal temelli hareket eder ve davranışlarını bir adalet duygusunun temsili olarak düşünür.

William'ın çalışma yöntemini tanımlayan sözcük "kuşku"dur; dedektifi harekete geçiren, bir fikirden diğer bir fikre yol almasını sağlayan itke "kuşku" duygusudur. Bu basit bir duygu veya yalnızca bir sorgulama yahut merak düşüncesi değildir. Tüm bir döneme hatta çağa, inanca dair duyulan "şüphe"nin yansımasıdır. Eco, kısa ancak oldukça açık bir cümleyle ifade eder: *"Ama kimi zaman kuşkulanmak doğrudur."*¹⁰ Ve cümleler şöyle devam eder: *"Size katılmıyorum, saygıdeğer Jorge. Tanrı bizden, Kutsal Kitabın bizi karar vermekte özgür bıraktığı birçok karanlık şeye aklımızı uygulamamızı istiyor. Birisi sizden bir görüşe inanmanızı isterse, önce bunun kabul edilebilir olup olmadığını incelemelisiniz, çünkü aklımızı Tanrı yaratmıştır; bu nedenle de, bizim aklımıza hoş gelen, tanrısal akla da hoş gelir; öte yandan, tanrısal akli ancak benzetim yoluyla, çoğu kez de yadsıma yoluyla, aklımızın süreçlerinden çıkamadıklarımızla bilebiliriz. (...)"*¹¹

Bu noktadan hareketle Eco bize, William'ın bir başka belirgin karakter özelliğini anlatır, bir başka ifadeyle bilime verdiği yadsınamaz önemi gözler önüne serer; *"Çünkü bilim, yalnızca insanın yapması gerekeni ya da yapabileceğini bilmesinden ibaret değildir; yapabileceğini, ama belki*

*de yapmaması gerekenin bilinmesini de içerir. Bugün cam ustasına, bir bilginin ortaya çıkardığı gizleri şu ya da bu biçimde başkalarının onları kötüye kullanmamaları için saklaması gerektiğini, ama onları mutlaka ortaya çıkarmak gerektiğini söylememin nedeni buydu; bana öyle geliyor ki bu kitaplık da gizlerin örtülü kaldığı bir yer."*¹²

Umberto Eco, dedektif olgusuna farklı bir şekilde yaklaşır; bir anlamda polisiyenin kurallarını tersyüz ettiğini söylemek abartı olmaz. William'ın psikolojik dünyası romanda aktarıldığı şekliyle daha önce yazılan tüm polisiyelerden biraz daha farklıdır; oldukça belirgin bir psikolojik tasvir mevcuttur. Diğer bir deyişle Eco'nun William'ı bizim için felsefesinin ve iç dünyasının derinliklerine inebildiğimiz, hatta düşüncelerini adım adım takip edebildiğimiz bir karakterdir. William'ın bilinç akışını yakalamamız şaşırtıcı olmasa gerektir, zira Umberto Eco'nun James Joyce hayranlığı ve Ulysess hakkındaki bilgileri şüphesiz İtalyan yazar için karakter yaratım sürecinde önemli bir etkiye sahiptir. Öyleyse karşımızda bulduğumuz dedektif yalnızca analiz ve sentez açısından kuvvetli değil, aynı zamanda psikoloji ve birey-toplum ilişkileri çerçevesinde sosyoloji açısından da bilgi sahibi bir karakterdir. Bu yönleriyle Baskervilleli William, İtalyan polisiye edebiyatı için bir mihenk taşı hatta bir dönüm noktasıdır. Baskervilleli William'ın öne çıkan bir diğer özelliği de inandırıcılığıdır. Bu-

nun sonucu olarak da okur ilk andan itibaren başkahramanı benimser. Sözkonusu benimsemenin büyüğü ise Eco'nun romanına çizdiği çerçedir: Anlatılan sadece bir polisiye olay değildir, Eco bir elyazması öyküsüyle tarihsel inandırıcılığı artırır ve William'ı adeta gerçek bir tarihî kişilik olarak sunar.

Bunun yanı sıra Umberto Eco'nun *Gülün Adı* adlı polisiye romanı, İtalyan polisiye edebiyatında tarih unsurunun kullanımının yaygınlaşmasına giden yolu açmış, tarihsel roman ve polisiye roman birleşiminden melez bir türün ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu yönüyle Eco'nun bu romanı öncü bir nitelik taşımaktadır. Benzer şekilde dedektif figürü konusunda tarihten beslenen karakterler hatta bizzat tarihi karakterlerin doğuşuna giden yolun öncüsü konumundadır. Nihayetinde Eco'nun deneysel eseri *Gülün Adı*, bir polisiye roman olarak okuru oldukça tatmin etmektedir. Yalnızca suç-gizem-soruşturma-çözümle düzleminde ilerleyen bir roman olmanın çok ötesindedir; farklı katmanlara sahip bir roman olarak farklı okur tiplerini talep eden, hatta kendi okur tipini yaratan bir yapıdadır. Eco'nun ifadesiyle bu özellik "açık bir yapıt" olmasından ileri gelir. Ne var ki Eco'nun arzuladığı ve planladığı üzere William ve Adso'nun esasen tüm romanın keşfedilmeyi bekleyen pek çok farklı yönü daha mevcuttur. İtalyan yazarın belirttiği gibi, roman anlamlar üreten bir makinedir ve bu makine çalışmaya asla ara vermez.

KAYNAKÇA

- Eco, Umberto, *Gülün Adı*, çeviren Şadan Karadeniz, Can Yayınları, İstanbul, 1985.
- Sarah Dillon, *Palimpsest: Edebiyat, Eleştiri, Kuram*, çeviren Ferit Burak Aydar, Koç Üniversitesi, İstanbul, 2017.
- Todorov, Tzvetan. "Polisiye Romanın Tipolojisi" içinde *Notos*. Haziran-Temmuz 2014, Sayı 46. S. 36-42. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, 2014.
- Eco, Umberto, *Genç Bir Romanın İtirafı*, çeviren İlknur Özdemir, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2011.
- Petronio, Giuseppe, *Il punto su il romanzo poliziesco*, Laterza, Roma-Bari, 1985.
- Adele J. Haft, Jane G. White, Robert J. White, *The Key to The Name of the Rose: Including Translations of All Non-English Passages*, University of Michigan Press, 1999.
- Prandi, Stefano. "DELLE TIPOLOGIE INTERTESTUALI NEL 'NOME DELLA ROSA E DI UNA LORO POSSIBILE STORICIZZAZIONE.'" *Italianistica: Rivista Di Letteratura Italiana*, vol. 42, no. 3, 2013, pp. 153-164.

NOTLAR

- 1 Eco, Umberto, *Gülün Adı*, Çeviren Şadan Karadeniz, Can Yayınları, İstanbul, 1985, s. 403.
- 2 Eco, Umberto, *Gülün Adı*, Çeviren Şadan Karadeniz, Can Yayınları, İstanbul, 1985, s. 404.
- 3 Eco, Umberto, *Gülün Adı*, Çeviren Şadan Karadeniz, Can Yayınları, İstanbul, 1985, s. 133.
- 4 Adele J. Haft, Jane G. White, Robert J. White, *The Key to The Name of the Rose: Including Translations of All Non-English Passages*, University of Michigan Press, 1999, s. 22.
- 5 Adele J. Haft, Jane G. White, Robert J. White, *The Key to The Name of the Rose: Including Translations of All Non-English Passages*, University of Michigan Press, 1999, s. 172.
- 6 Eco, Umberto, *Gülün Adı*, Çeviren Şadan Karadeniz, Can Yayınları, İstanbul, 1985, s. 428.
- 7 Eco, Umberto, *Gülün Adı*, çeviren Şadan Karadeniz, Can Yayınları, İstanbul, 1985, s.157.
- 8 Eco, Umberto, *Gülün Adı*, çeviren Şadan Karadeniz, Can Yayınları, İstanbul, 1985, s.35-36
- 9 Eco, Umberto, *Gülün Adı*, çeviren Şadan Karadeniz, Can Yayınları, İstanbul, 1985, s. 714.
- 10 Eco, Umberto, *Gülün Adı*, çeviren Şadan Karadeniz, Can Yayınları, İstanbul, 1985, s. 194-195
- 11 Eco, Umberto, *Gülün Adı*, çeviren Şadan Karadeniz, Can Yayınları, İstanbul, 1985, s. 194-195
- 12 Eco, Umberto, *Gülün Adı*, çeviren Şadan Karadeniz, Can Yayınları, İstanbul, 1985, s. 148.

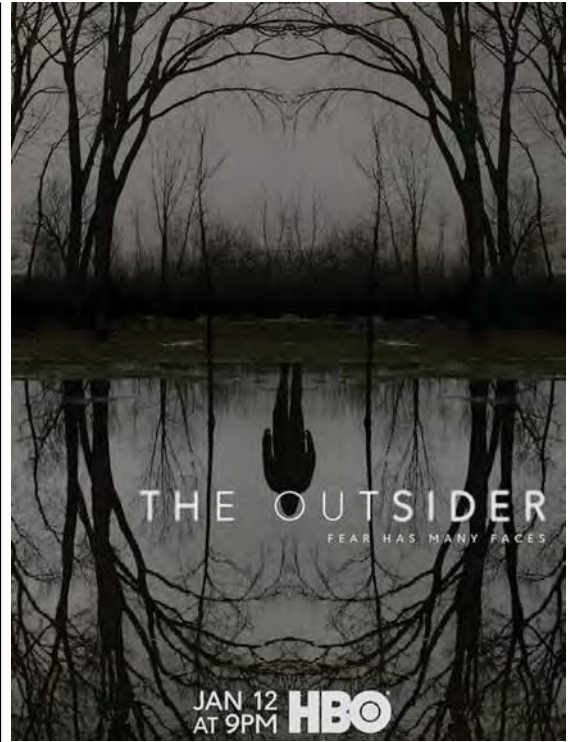
KESİNLİĞİN GETİRDİĞİ ŞÜPHE: THE OUTSIDER

Dizi sektöründe sinemasal anlatımlara başvurma konusunda polisiye türünde kendine has bir kimlik inşa eden HBO, bu kimliğinin yansıması olacak bir işle karşımızda. “Yazılan sahnelerde pek hesaba katılmayan mizansenleri ya da ilk anda akla gelmeyen ritimleri ön plana çıkararak hikâye anlatma” olarak özetleyebileceğimiz yönetmenlik tarzıyla birlikteyiz yeniden.

Her yeni sayıda ne yazacağıma karar verirken bazen izlediğim dizileri genel yayın yönetmenimize sunuyorum ve hangi dizi olacağına beraber karar veriyoruz, bazen de genel yayın yönetmenimiz denk geldiği dizileri bana tavsiye ediyor, ben de oturup izliyorum ve notlar alıyorum. Bu yazının konusu olan, HBO yapımı *The Outsider* bana kendisinden tavsiye... Stephen King'den köşe bucak kaçtığım bunca seneyi hesaba katınca aynı adlı Stephen King romanından uyarlama *The Outsider*'a bir şans verip hiç aralamadığım bir kapıyı aralamanın vakti geldi diye düşündüm.

Stephen King gibi kült bir isimden kaçmamın sebebi, popüler olana düşmanlığım falan değil. Tamamen korku, gerilim türünün beni iliklerime kadar girmesinden... Bugüne kadar ne zaman bu tarz bir eser okumaya ya da izlemeye cesaret etsem bir iki hafta boyunca etkisinden kurtulamadığımı ve asabımın bozulduğunu fark ettim. Ee, hal böyle olunca King'in tüyleri diken diken ettiğini bildiğim hayal dünyasına bir türlü değme, dokunma yürekliliğini gösteremedim.

Bir kulaktan kulağa efsanesi olan Stephen King'in adını neredeyse bilmeyen yok. Türkiye özelinde konuşursak eserlerinin bilinirliğinden çok, adının söylenişıyla ün yapmış bir yazar. Tam olarak ne iş yaptığını bilmeyenler olsa da Stephen King ismini duyan, “Kimdi o ya? Filmci miydi yazar mıydı, neydi?” diyor. Benim için durum tam anlamıyla böyle olmasa da King hakkında şimdiye kadar doğru düzgün bilgi edindiğim söylenemez.

İşte bu yüzden Google arama çubuğuna “Stephen King kimdir?” yazıp çıkan sonuçları teker teker okudum. Türkçe kaynakların hepsi neredeyse birbirinin aynısı. Kopyala yapıştır yöntemi çok verimli kullanılmış. *Ekşisözlük*'teki yazarlar sağ olsun, yazarla ilgili spesifik ve enteresan bilgiler girmişler. Orası epey aydınlatıcı oldu benim için. Ama King'i daha içeriden anlayabileceğim vurucu, spesifik ve daha canlı bir şeyler arıyordum ki

The Outsider kitabını yazdığı 2018 yılında, kitabını konuşmak için çıktığı "The Late Night Show with Stephen Colbert" adlı televizyon programının videosuna denk geldim.

Anlaşılan, o dönem yeni kitabından çok, ABD Başkanı Donald Trump'ın onu Twitter'da bloklamasıyla gündemdeymiş. Kendisi bu konuyu epey esprili bir şekilde anlatırken çok sert bir karşılık vererek Donald Trump'ı blokladığını herkese söylediğinde ben de seyirciyle birlikte güldüm. Gergin hikâyeleri ve enteresan yüz hatları nedeniyle ben de her zaman çekinme hissiyatı yaratan bu adam, Trump'la ilgili şakalarından sonra dönüp sunucu masasında duran *The Outsider* kitabının kapağıyla dalga geçmeye de başlayınca sanırım ona karşı -kendisinin var olduğundan asla haberinin olmadığı- gerginliğim epey kırıldı.

Ama üzerimdeki bu pozitif hava, HBO'nun iyi çekilmiş bölümleriyle başlayan *The Outsider* uyarlamasını birkaç bölüm izleyince hemen kırıldı. Her ne kadar espri anlayışının iyi olduğunu ve Trump'ın blok listesinde yerini aldığını bilmem, gözümde kendisine bir insancılık katsa da hayal gücünün ne kadar ürkütücü olduğunu deneyimlemiş ve sağlamasını yapmış oldum. İzlerken tam da tahmin ettiğim gibi çok gerildiğim bu hikâyeyi, ekran dedektifi olarak sizlerle paylaşmak boynumun borcu. Çünkü ne kadar ürkersem ürkeyim "Katil kim şimdi? Allahım n'oluyor burada?!" dedirten başarılı bir gizem-polisiyeyi karşı karşıya olduğumuz bir gerçek.

Amerika'nın küçük yerleşim birimlerinden Georgia'daki ormanlık alanda, hunharca öldürülmüş 11 yaşındaki bir erkek çocuğu bulunur. Herkesin birbirini tanıdığı bu yerde, bu cinayet soruşturmasını yürüten Dedektif Ralph Anderson'ın topladığı ipuçları ve görgü şahitlerinin ifadeleri tek bir kişiyi işaret etmektedir. Yıllardan beri Küçükler Beyzbol Ligi'nin antrenörlüğünü yapan Terry Maitland'ı...

Terry Maitland adına ulaştığında şaşkınlıktan ne yapacağını bilemeyen Ralph Anderson, fiziki kanıtların gereğini yapmak zorundadır. Tam bir aile adamı olarak bilinen, iki kız çocuğu babası, sevecen, saygın bir insan olarak tanınan Terry'yi tutuklamak için birden çok yol varken Ralph, agresif bir yöntem tercih eder. Kanıtların da etkisiyle tutuklama emrini hevesle imzalayan, yaklaşan seçimlerde aday olmak için hazırlık yapan, adaylık yolunda da halkın puanına ihtiyacı olan genç savcının da etkisiyle

10 bölüm tasarlanan dizinin ilk bölümleri, beklenmedik kırılma ve dönüm noktaları, karakterlerin geçmişlerine dair şaşırtan ayrıntılarıyla seyirciyi gerçekten de yakalamışa benziyor. Stephen King tarzına aşina olanlar, hikâyeye dair birçok şeyi klişe bulsalar da benim gibi konuya yeni dahil olanlar için ürkütücü ve merak uyandıran bir deneyim sunuyor kesinlikle.

Terry'yi, çocukların beyzbol maçında herkesin önünde tutuklar.

Aslında yapması gereken, Terry'yi maçıtan sonra sorguya alıp onun hikâyesini dinlemek ve bu hikâyenin doğruluğunu sorgulamaktır. Ama bir süre önce ölmüş oğlu Derek'in de bir zamanlar Terry ile beyzbol çalıştığını bilmek ve Terry'nin oğluna da zarar vermiş olma ihtimali Ralph'i agresif bir karar almaya itmiştir.

Terry sorgusunda, cinayetin işlendiği gün, yer ve zamanla ilgili bambaşka bir hikâye anlatır. Anlattığına göre o gün, o saatlerde başka bir yerdeki eğitim konferansına katılmıştır. Bunu doğrulayacak öğretmen arkadaşlarının da olduğunu söyler. Ayrıca konferansın gerçekleştiği otel de bu hikâyeyi doğrulayacak bilgileri verecektir. Ellerindeki fiziki kanıtlar düşünüldüğünde Terry'nin hikâyesi uydurma gelmiştir ancak hikâyenin doğruluğunu kontrol etmek zorundadırlar. Terry'nin avukatı ve Ralph'in iki koldan yaptığı soruşturma, anlatılan hikâyenin doğruluğunu kaçınılmaz bir kesinlikle yani videoyla kanıtlamaktadır. Ortada anlaşılabilir bir durum olduğu hakikattir çünkü parmak izleri, bazı mekânların güvenlik kamerası kayıtları, ifadeler aynı anda Terry'nin cinayet işlediğini göstermektedir.

Bir insanın aynı anda iki farklı yerde olmasına imkân var mıdır? Bu işte açıklanamayan bir tuhaflığın olduğu muhakkaktır.

Bunun kararını ancak mahkeme heyeti ve jürinin verebileceği söylenir. Herkes ikiye bölünmüş durumdadır. Halkın bir kısmı Terry'nin suçsuz olduğuna inanırken diğer kısmı ise azılı bir çocuk katili olduğuna inanmaktadır. Mahkeme günü salonun önünde ikiye bölünmüş kalabalık, bu davayı yakından takip etmek için gelmiştir. Basının yoğun ilgisi de cabasıdır.

Bütün delillerin serileceği bir mahkeme sahnesi izleyeceğimizi zannederken patlayan bir silahla hikâyenin bütün seyri değişir.

Dizi sektöründe sinemasal anlatımlara başvurma konusunda polisiye türünde kendine has bir kimlik inşa eden HBO, bu kimliğin yansıması olacak bir işle karşımızda. “Yazılan sahnelerde pek hesaba katılmayan mizansenleri ya da ilk anda akla gelmeyen ritimleri ön plana çıkararak hikâye anlatma” olarak özetleyebileceğimiz yönetmenlik tarzıyla birlikteyiz yeniden.

Okuduğum yorumlarda HBO’nun kült polisiyeleri *True Detective* ve *The Night Of* dizileriyle karşılaştırılan *The Outsider*’ın belki temposu bakımından bu yapımlara benzediği söylenebilir ancak yönetmenlik ve senaryo bakımından epey farklı işler olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Tercih edilen oyunculuk tarzı yine bahsi geçen işlerden uzakta kalıyor.

The Outsider’ın yönetmenlik koltuğunda iki kişi var. Biri tecrübeli bir TV yönetmeni Andrew Bernstein, diğeri ise *Ozark*’ın başrollerinden Jason Bateman. Ayrıca Jason Bateman, dizide cina yetle suçlanan Terry Maitland rolünde karşımıza çıkıyor.

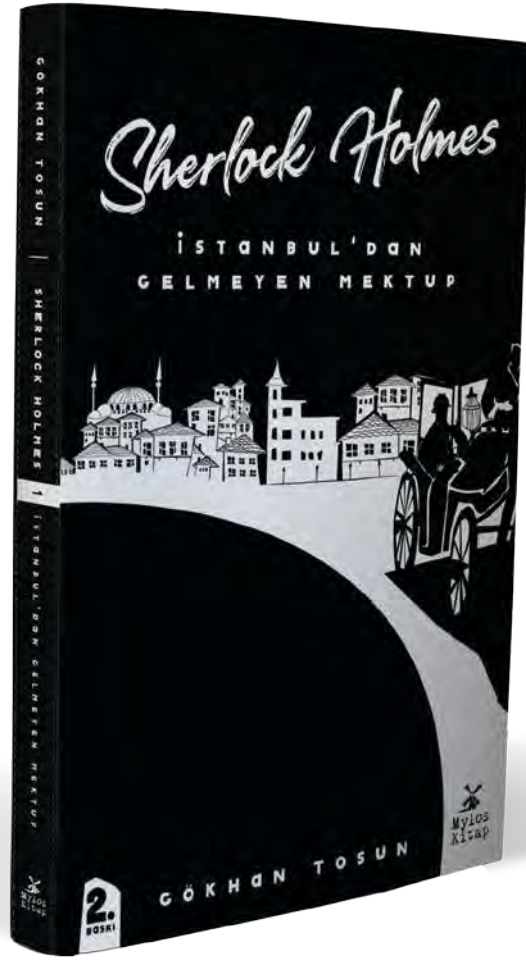
Senaryo koltuğunda ise romanı dizi için uyarlayıp projelendiren Richard Price ve senaristliği neredeyse roman yazarlığı kadar seven Stephen King var. Her ne kadar senaryoda Stephen King’in varlığı gözlerde pırıltıya neden olsa da

Kanıtlanabilirliğin ve açıklanabilirliğin sanatı sayılabilecek polisiye türünün merkezine açıklanamaz olayların konmasını ve bundan doğan gerilimin akışkan bir şekilde işlenmesini çekici bulan, merak eden her seyirci için *The Outsider* görmezden gelinmeyecek bir macera.

diziye asıl anlatım üslubunu görüntü yönetmenliği ve yönetmenliğin verdiği söylemek abartı olmaz.

10 bölüm tasarlanan dizinin ilk bölümleri, beklenmedik kırılma ve dönüm noktaları, karakterlerin geçmişlerine dair şaşırtan ayrıntılarıyla seyirciyi gerçekten de yakalamışa benziyor. Stephen King tarzına aşına olanlar, hikâyeye dair birçok şeyi klişe bulsalar da benim gibi konuya yeni dahil olanlar için ürkütücü ve merak uyandıran bir deneyim sunuyor kesinlikle.

Kanıtlanabilirliğin ve açıklanabilirliğin sanatı sayılabilecek polisiye türünün merkezine açıklanamaz olayların konmasını ve bundan doğan gerilimin akışkan bir şekilde işlenmesini çekici bulan, merak eden her seyirci için *The Outsider* görmezden gelinmeyecek bir macera.

Sherlock Holmes

İSTANBUL'DAN
GELMEYEN MEKTUP

GÖKHAN TOSUN

2.
BASKI

Mylos
Kitap

ÖLMEK İSTEMİYORUM DOKTOR

Kinnel'e göre, birden fazla hastanın doktor tedavisi altındayken öldürülmesi anlamına gelen "klinik cinayet" teriminin arkasındaki nedensel faktör "Büyük Adam Sendromu" olarak da adlandırılan "Tanrı Kompleksi"dir.

Bilimkurgu edebiyatın büyük ustası Herbert George Wells'in 1896'da yayımlanan *Dr. Moreau'nun Adası* adlı kült romanı, tıp alanında çalışan biliminsanlarının insanlara hükmetme ihtirası ve kibirli hekimlerin kendini Tanrı konumunda görme tutkusunun ilk dışavurumlarından biridir. *Dr. Moreau'nun Adası* sinemaya da uyarlanmış-tır. Başarılı bir genetik tıp uzmanı olan Dr. Moreau, kendine ait adasında yardımcısı Montgomery ile birlikte gizli deneyler yapmaktadır. Hayvan ve insan genlerini birleştirerek yarı hayvan yarı insan ucubeler ortaya çıkartırken insanların türlü acılar çeken tuhaf yaratıklara dönüşmelerine -kimi zaman böcek gibi ölmelerine- aldırış bile etmeksizin, yarattığı kölelerin Tanrısı gibi davranmayı kendine hak görmektedir.

Bu durumu öğrenen Müfettiş Edward Douglas onun hastalıklı eylemlerine karşı çıkar ancak Dr. Moreau, Douglas'ı kendi yöntemleriyle durdurmaya çalışır. Mücadele sürdükçe Doktor'daki psikopatlığın daha farklı, daha karanlık taraflarıyla karşı karşıya kalırız.

Evet, romanlara ve filmlere esin kaynağı olan hastalıklı doktor figürü yalnızca kurgusal bir ürün değildir. Ruhunda ikinci bir kişilik, canavar bir katil barındıran Dr. Jekyll'dan başlayarak ölmüş kişileri yeniden canlandırıp köleleştirme peşinde koşan Dr. Frankenstein'a ve oradan da Chianti şarabının yanında insan ciğeri yiyen psikiyatr Hannibal Lecter'a varıncaya kadar türlü çeşitli psikopat doktor karakterinin popüler kültür evreninde sıklıkla kullanılması, gerçek hayattaki yaygınlığının bir kanıtı olarak kabul

edilmelidir.

İngiliz Psikiyatr Herbert Kinnell tüm meslekler içinde en korkunç katillerin doktorlar arasından çıktığını, tıp alanının "yaşam ve ölüm" üzerinde iktidar sahibi olmak isteyenleri, statü ve zenginlik peşindekileri her zaman cezbediğini söyler. Üstelik tıp doktorları cinayet işledikten sonra yakayı sıyırma konusunda avantajlı konumdadırlar. Kimse onları gözlemez, kimse onlardan şüphelenmez ve hastanın resmi ölüm nedeni yalnızca onların yorumuna, insafına kalmıştır. Ölüm belgelerine "doğal nedenlerle" yazıp imzalaması, suçunu kolayca örtbas etmek ve gizli kalma durumunu sonsuza dek sürdürmek için fazlasıyla yeterlidir.

Kinnel'e göre, birden fazla hastanın doktor tedavisi altındayken öldürülmesi anlamına gelen "klinik cinayet" teriminin arkasındaki nedensel faktör "Büyük Adam Sendromu" olarak da adlandırılan "Tanrı Kompleksi"dir. Katil doktorlar cinayet işlerken kendilerini kibrin zirvesine, Tanrı katına çıkartırlar. Bütün bu psikopatolojinin ötesinde, tehlikeli ilaçlara ve zehirlere ulaşma konusundaki rahatlıkları ve bu türden kimyasalların ölümcül etkileri hakkındaki bilgileri sayesinde güçlü silahlarla donatılmışlardır.

Fransız ordusundayken zehirli gaza maruz kalıp rahatsızlanan ve kendisine "akıl hastası" teşhisi konan Dr. Marcel Petiot, II. Dünya Savaşı sırasında işgal altındaki Fransa'dan kaçmaya çalışan zengin Yahudilere kendini bir direnişçi olarak tanıtmış ve -para karşılığında Arjantin'e kaçmalarına yardım bahanesiyle- evine götürdüğü kurbanlarına tıfús aşısı diyerek siyanür enjekte

ettikten sonra onların can çekişerek ölmelerini izlemiştir.

1900'lerin başında, iki yüzden fazla kurbanla Fransa suç tarihinin en korkunç seri katili olarak ülkenin cinayet rekorunu elinde bulunduran Marcel Petiot, öldürme eylemlerinden sadistçe zevk almanın yanı sıra bu yolla büyük bir servete kavuşmuş ve 49 yaşında giyotinle idam edilene kadar hayatını ihtişamlı bir zenginlik içinde geçirmiştir.

Britanyalı Dr. Thomas Neil Cream ve ABD'li Dr. Herman Mudget, eğitimleri ve hekimlik anlayışları bakımından üstün yetenekli kişilerdi, ne var ki gözlerini dahi kırpmadan pek çok cinayet işlemişlerdi. 1980'lerin ortasında en az dokuz kadını öldüren İsveçli Dr. Teet Härm bir adli tıp uzmanıydı ve kurbanlarının otopsisini bizzat yaparak, birlikte çalıştığı Stockholm polisini yıllar boyunca yanıltmıştı.

Dr. Teet Härm, 1988'de Stockholm'de yargılanmış ancak suçlu bulunup müebbet hapis cezası almasına rağmen jürinin usule uygun davranmaması -yargılama sürerken basına röportaj vermeleri- gerekçesiyle başlatılan yeniden yargılama sonucunda bütün suçlarından beraat etmiştir.

Gelmiş geçmiş en bereketli seri katillerden Harold Shipman, 1975-1998 yılları arasında ilgilendiği hastaların birçoğunu büyük bir soğukkanlılıkla öldürmüştür. Shipman, 15 cinayetten yargılansa da meslek hayatı boyunca en az 250 kişinin ölümüne neden olduğu düşünülmektedir. Alt-orta sınıf bir ailenin dört çocuğundan ikincisi olarak Nottingham'da dünyaya gelen Harold

Shipman'ın babası bir kamyon şoförü, annesiyse dindar ve otoriter bir ev kadınıydı. Annesi, küçük Harold'ın farklı yetenekleri olduğunu düşünüyor, onu arkadaşlarından ve kardeşlerinden üstün görüyor ve onunla özel olarak ilgileniyordu. Haris denebilecek kadar azimli Shipman'ın narsistik kişilik bozukluğunun çocukluk döneminde başladığı tahmin edilmektedir.

Harold on yedi yaşındayken annesine akciğer kanseri teşhisi konulmuş, hastalığının ileri safhasında eve getirilmişti. Ölümü evinde bekliyor, büyük acılar çekiyordu. Aile hekimleri, annesinin acılarını hafifletmek için ona morfin veriyordu. Bu işlemler Harold için ciddi travmaların başlangıcı olmuştur.

Harold Shipman, 1963 yılında annesini kaybetti ve onun ölümünden sonra tıp okumaya karar verdi. 1970'te Leeds Tıp Fakültesi'nden mezun olup annesinin öldüğü hastanede stajyer doktor olarak tıp hayatına başladı. On dokuz yaşında, henüz bir tıp öğrencisi olmaya hazırlanırken müstakbel eşiyle tanıştı ve evlendiler. Çiftin dört çocuğu oldu.

Harold Shipman, 1974 yılında bir hastaneye pratisyen doktor olarak atanıp aile hekimliği icra etmeye başladı. Ağrı kesiciler ve morfinden daha az etkili petidin denilen kimyasalla yaptığı, -şefleri tarafından onaylanmamış- rehabilitasyon uygulaması sonucunda sahtecilikten tutuklanmış ve sonrasında büyük bir pervasızlıkla insanların canını almaya başlamıştır.

Shipman, kurbanlarını genelde kırk yaş üzeri kadınlardan seçiyordu. Hastalarına yüksek dozda morfin enjekte ediyor, daha sonra ölüm rapor-

larını değiştiriyordu. Dört çocuk babası müşfik bir hekimden hiç kimse şüphelenmiyor ve açılan soruşturmalar kanıt yetersizliğinden bir bir kapanıyordu.

Harold Shipman, 81 yaşında zengin bir kadın olan Kathleen Grundy'yi aynı şekilde morfin vererek öldürdü ve kadının vasiyetnamesinde sahtecilik -evrakta madde eklemesi- yaparak mirasından kendine pay ayırdı. Kathleen Grundy'nin başarılı bir avukat olan kızının çabasıyla başlatılan soruşturmada ölüm raporu ve vasiyetnamenin Dr. Shipman tarafından kendi lehine değiştirildiği ortaya çıktı ve devamında davalar birbirini izledi.

Mahkemeye sunulan kanıtlara göre Harold Shipman, hekimliği süresince çevresindekilerin güvenini kazanmayı iyi bilen bir aile doktoruydu ancak güven ve sadakati, psikopat bir yalancı oluşuyla sağlamaktaydı. Kurbanlarının acılarını dindirmek için onlara morfin verdiğini ve tüm suçun ilaca direnç gösteremeyen hastalarda olduğunu söyleyebiliyor ve küstah bir alaycılıkla ölümcül eylemlerin sorumluluğunu başkalarının üzerine atabiliyordu.

Şubat 2000'de on beş kez ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı, hakkındaki suçlamaları kabul etmemeyi cezaevinde de sürdürdü, kurbanların yakınlarını şöhret meraklısı olmakla suçladı. Harold Shipman, Ocak 2004'te, doğum gününden bir gün önce, kendisini hücrelerinde asarak intihar etti.

Aynı dönemde Shipman'ın ABD'li muadili, gelecek vaat eden beyin cerrahı Michael Swango

-namı diğer Ölüm Doktoru- hasta yataklarında iyileşmekte olan hastalarına şefkatle yaklaşıyor, onlara yüksek dozda ölümcül ilaçlar veriyor ve bunu yaparken duyduğu zevk doruklarını ve kendinden geçme halinin izlenimlerini güncesi-ne kaydediyordu.

Washington doğumlu Michael Swango (D: 1954) Vietnam Savaşı'nda alkolizmin pençesine düşerek girdiği bunalım sonucunda ailesini terk eden bir subayın oğluydu. İlk gençlik döneminde babasını çok seyrek görebilmiş, bu durum onu anesine yaklaştırmış ve babasının savaşta olduğu yıllarda psikolojisi iyice bozulmuştu.

Southern Illinois Üniversitesi'nde tıp okurken çok başarılı bir öğrenci olarak biliniyordu ancak fakültenin son iki yılında ders çalışmaya odaklanmak yerine bir ambulans servisinde gönüllü refakatçi olarak çalışmaya başladı ve burada ölmek üzere olan insanlarla ilgili notlar tuttu, acımasız davranışları belirgin hale geldi.

Uzmanlar, genç Swango'nun ölmekte olan insanların çektiği ıstıraptan büyük zevk duyduğunu keşfettiği daha sonraki dönemde -nöroşirurji ihtisası sırasında- bu durumun iyice pekiştiği ve hastalarını zehirleyerek öldürürken can çekişmelerini izlemenin onun için vazgeçilmez bir tutku haline geldiği yorumunu yapmışlardır.

Hastaları öldürmek için yoğun bir enerjiyle çalışan ve inanılmaz serüvenlerle dolu hızlı bir hayat süren Swango'yu -adını Daniel J. Adams olarak değiştirip ABD'nin çeşitli eyaletlerinden Zimbabve'ye kadar birçok yerde cinayet işlemeyi sürdürmüştür- psikopat meslektaşları Petiot

Michael Swango

Doktor Marcel Petiot

ve Shipman'dan ayıran en önemli özelliği, işlediği cinayetlerden maddi çıkar sağlama peşinde olmamasıdır. Ancak dürtü yine aynı dürtüdür: Tanrı Kompleksi...

Dr. Swango en az altmış hastasını damarlarına zehirli kimyasallar enjekte ederek öldürmekle suçlanmış, bunların büyük bölümünden delil yetersizliği nedeniyle beraat etse de paçayı kurtarmamış ve 2000 yılında üç kez ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır. Ölüm Doktoru Swango halen Colorado'daki Florence hapishanesinde yatmaktadır.

Bir diğer saygın hekim, Brezilyalı Virginia Helena de Souza, 320'den fazla hastasını -1988'den beri çalıştığı Curitiba Evangelica Hastanesi'ndeki yatakları boşaltmak amacıyla- boğmak suretiyle öldürerek dünyanın en üretken seri katilleri listesine girmiştir.

Brezilya milli sağlık sistemine göre ücretsiz bakılması gereken hastaların yatakları işgal etmesine fena halde içerleyen De Souza, icraatını ölümcül dozda ilaç vererek ya da yoğun bakım ünitesindekilerin oksijenini keserek yapmaktaydı.

Psikiyatri uzmanlarının mahkemeye Tanrı Kompleksi'nden muzdarip olduğu hakkında rapor verdikleri Virginia de Souza, kendisinden şüphelenen başhekimin hasta odalarını gizli kamerayla videoya kaydettirmesi sonucu yakalanmış, bağırsak kanserinden ölen kocasının ilk kurbanı olduğunu itiraf etmiş ve buna rağmen yargılandığı mahkemede işlediği cinayetlerin

Doktorlarla ilgili polis soruşturmaları çoğu kez gerektiği gibi hızlı yürütülememekte, yargılamalar etkin şekilde sonuçlanamamaktadır. Kanıtların kolayca yok edilmesi, tanık bırakılmaması, cesetlerin pek çoğunun -otopsiye mahal olmadığı gerekçesiyle- alelacele yakılması veya defnedilmesi tahkikatlarda ortaya çıkan genel sorunlar olarak belirlenmiştir.

yalnızca yirmisinden sorumlu tutulabilmiştir. Doktorlarla ilgili polis soruşturmaları çoğu kez gerektiği gibi hızlı yürütülememekte, yargılamalar etkin şekilde sonuçlanamamaktadır. Kanıtların kolayca yok edilmesi, tanık bırakılmaması, cesetlerin pek çoğunun -otopsiye mahal olmadığı gerekçesiyle- alelacele yakılması veya defnedilmesi tahkikatlarda ortaya çıkan genel sorunlar olarak belirlenmiştir.

Seri katil doktorlarla ilgili çözümsüz sorunlar listesi uzayıp gitmektedir. Söylentilere kulak asıp kendinizi doktorlarımızın müşfik kollarına bırakırken iki kez düşünmenizi tavsiye ederim. Doktorunuzu yeterince tanımaya, onunla güzel ilişkiler kurmaya ve dediklerine kulak vermeye özen gösterin. İyi hekimler hakkında teşekkür ilan ve yazıları, kötü kalplilerin performans kayıtlarında ise çok sayıda "ölüm belgesi" vardır.

MISTER NO

ANTİKAHRAMANLIK SINIRLARINDA DOLAŞAN HÜMANİST BİR KAHRAMAN

1970'lerin toplumcu romantizmi, İtalyan çizgi romanında Mister No ve hemen ardından Ken Parker'ın yaratılmasına neden olmuştur. Bu kahramanları, antikahraman olarak nitelemek aslında doğru değildir; hümanist kahramanlar olarak tanımlamak daha doğrudur. Bu kahramanlar ideolojik duruşları olan, antikapitalist ve antimilitarist karakterlerdir. Kesinlikle apolitik değildirler.

*Ne tragedya oyuncusu bir kahraman, ne de bir fa-
hişesin sen!*

Marcus Aurelius

1970'LER; ANTİKAHRAMANLARIN ALTIN ÇAĞI...

Muhafazakârlığın sorgulandığı, gelenekçi toplumsal değerlerin yargılandığı, 68 kuşağının tüm dünyayı etkisine aldığı yıllar. Sinemada ve edebiyatta antikahramanların cirit attığı bu çalkantılı dönemden çizgi roman sanatının da etkilenmemesi mümkün değildi. Bu dönemde konformist çizgi romanların karşısına bir rakip çıkması kaçınılmazdı. İşte Mister No böyle bir zamanda doğdu.

İtalya'da ilk sayısı 1975 yılının Haziran ayında çıkan *Mister No*, Nolitta mahlasıyla tanınan Sergio Bonelli ve yakın dostu çizir Galiano Ferri tarafından yaratılmıştır. Ferri sadece ilk sayıyı çizmekle yetinmiş, asıl yükü Roberto Diso ve Franco Bignotti sırtlamıştır. İlk sayı İtalya'da büyük ilgi görmüş, 300 bin satış rakamını geçmiştir.

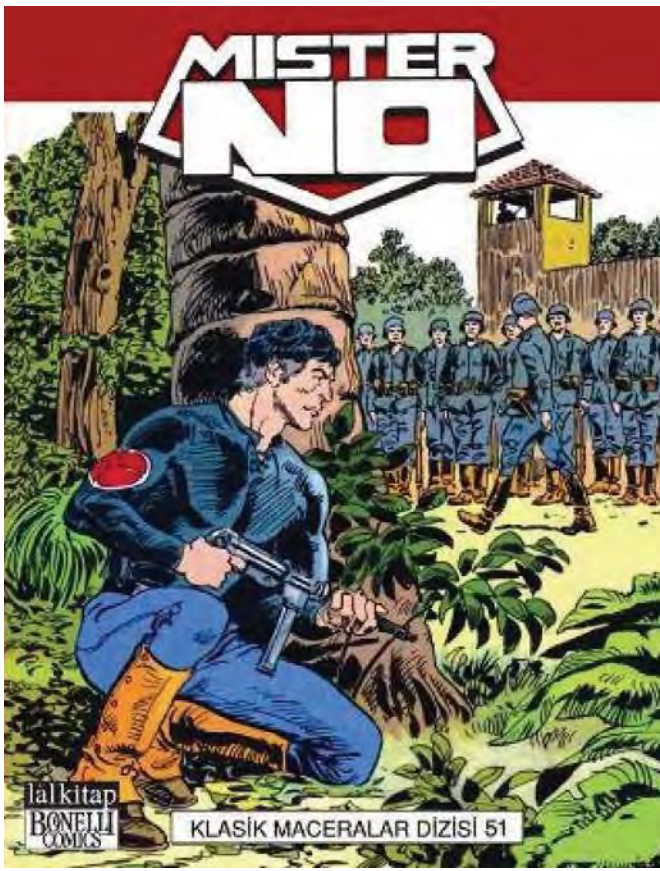
YARATIM SÜRECİ

Bir gezi ve serüven tutkunu olan Sergio Bonelli (Nolitta), Amazon'u ilk kez 1968 yılında görme şansını bulmuştu. Mister No'nun yaşadığı mekân olarak Amazon'u seçmesini bir söyleşide şöyle açıklamıştı:

*O dönemde bile Amazon ormanları, geze-
nimizde sıkı bir serüven yaşanacak en son
yerler olarak kabul ediliyordu. Büyük bölü-
müne insan ayağı basmamış vahşi toprak-
lar, beyazların uygarlığıyla hiç tanışmamış*

*ya da kıyısından köşesinden ancak tanık
olmuş yerli kabilelerin yaşadığı heyecan
verici düşler ülkesiydi burası... Kabile sa-
vaşları hâlâ sürüyordu, bölgeye giden araş-
tırma ekipleri kayboluyordu. Antik uygar-
lıklara ait hazineler ya da yapılar bulmak
hâlâ olasıydı. Hâlâ ok ve yay kullanan yerli
kabileler yaşıyordu. İlaç olmadığı için teda-
vi edilemeyen insanlar, sinekler gibi düşüp
ölüyordu, yolculuk etmek çok güçtü. 50 bey-
girlik motorla günler süren yolculuklar ya-
pılıyordu. Peki, niye Mister No maceraları
için bu yılları değil de daha geriye giderek
1950'li yılları seçtim? Bir geçiş dönemi seç-
mek bana daha mantıklı geldi. Yerlilerden
beyaz yerleşimcilere, ormandan uygarlığa,
geçmişten şimdiye geçişin yaşandığı bir dö-
nem daha uygun olacaktı. Bana göre 50'li
yılların Amazon bölgesi 19. yüzyılın Vahşi
Batı'sına denk düşüyordu. Ayrıca bu yılları
seçerek dönemin müziğini, filmlerini ve dil-
lere destan zarafetiyle efsanevi güzellikteki
kadınlarını da serüvenlere ekleme olanağı
buldum. Aslında Mister No'nun çok tutaca-
ğına emin değildim. Çünkü ilk tasarladığım
hali bugünküne göre daha vagabond bir tip
idi. Tam bir serseri ve antikahraman olacaktı.
Ama zamanla çok uç noktalarda dolaş-
mamam gerektiğini düşündüm. Değerlerine
önem veren bir hergele olup çıktı sonunda.*

Nolitta'nın Mister No'nun yaşamasına karar
verdiği yer, Amazonya havzası olmasına rağmen
karakteri oluştururken Meksika, Yukatan'da ya-
şayan başka birinden esinlenmiştir. Bu kişi, ken-
disine rehberlik eden Kaptan Vega adlı gözü pek

bir gençti. Her zaman dolu bir tabancayla dolaşan, tek motorlu uçağı (Piper) ile Yukatan bölgesindeki çiftliklere yiyecek, araç gereç taşıyan, kimi zaman turistlere rehberlik eden, pilot ceke-ti giyen bu sempatik genç adamı çok sevmişti. Nolitta, Kaptan Vega'dan esinlenmesini şöyle anlatır: *Meksika'da tanıştığım o genç pilottan esinlenerek yarattığım kahramanı alıp buraya, Amazon'un ortasına getirdim. Ancak onu biraz daha neşeli bir karaktere dönüştürdüm. Bana ben-zemesini istiyordum. O zamanlar ben de neşeli, delidolu bir insandım.*

SERÜVENLERİN GEÇTİĞİ MEKÂN

Manaus, 50'li yıllar! Amazon'un ortasında yer alan bu şehir, endüstriden tamamen yoksun, il-kel düzeyde ticaretle hayatta kalabilen ölü bir şehirdir. Halkın çoğunluğu aşırı sıcak ve nem yüzünden uyuşuk uyuşuk zaman geçirirken buranın gerçek sahibi Amazon yerlilerinin (İn-diolar) bir kısmı doğal yaşamlarını ormanın derinliklerinde sürdürür, bir bölümü de bu se-filliği paylaşırdı. Halkın çoğu nehir kenarındaki yüzer evlerden oluşmuş ucube ve pislik içinde bir mekânda yaşıyordu. 20. yüzyılın başlarında yerli halkın bir köle gibi kullanıldığı kauçuk ticareti sayesinde zengin ve gelişmiş bir şehir olan Manaus, bu ticaretin bitmesiyle trajik bir biçimde sönmüştü. Sokakların az ötesinde vahşi Amazon ormanları başlıyordu. Büyük nehrin iki

yakasına bağlanan kollar, Amazonya adı verilen bütün havzayı örümcek ağları gibi sarıyordu. Cangılın içine gitmek büyük cesaret istiyordu çünkü bu yeşil cehennemin içinde keşfedilme-miş bir dünya yaşıyordu. Bu dünyanın sakinleri, vahşi hayvanlar ve kimsenin köylerine girmeye cesaret edemediği farklı İndio kabileleriydi. Bu yerliler, bölgelerini ilkel ama etkili silahlarla ko-ruyorlardı. Bu silahların başında gelen, insanı felç eden kürar adlı maddeden yapılan çok etkili bir zehirdi. Tüm bunlardan dolayı Amozonya bir serüven kahramanı için ideal bir mekândı.

MISTER NO'NUN KİŞİLİĞİ

Eleştirmen Galletti, "Mister No; Serüvenin Oto-biyografisi" adlı makalesinde Mister No'nun ay-kırı ve sıradışı özelliklerinden bahseder.

Yazar, Nolitta ve Ferri gibi iki "bildik" sanatçının işbirliğiyle ortaya çıkan kahramanın da alışıldık biri olacağını düşünenlerin büyük bir yanılgıya düşeceklerini iddia eder. Gerçekten daha ilk se-rüvenden itibaren kahramanın kişiliği, davranış biçimi, huyları okuru şaşırtmıştır.

O döneme dek ortalıkta *erdem, doğruluk abide-si olarak dolaşan klasik kahramanlar* içkiyle ve kadınlarla hiç bu kadar sıkı fıkı olmamıştır. İçki içseler bile beyefendi gibi içmişler, hanımefendi-lere nezakette kusur etmemişlerdir. Hele sarhoş olmak mı? Asla! Ama bu yeni kahraman, eski jenerasyondan çok farklıdır. Şimdi okurların

karşısında, genelde beş parasız dolaşan, barmenlere sürekli içki borcu olan, sokaklarda şarkılar söyleyip yalpalayarak gezen, sevimli, ayyaş bir serseri vardır. Galletti'ye göre, dostumuzun çok farklı bir yönü daha vardır: Zayıfların koruyucusu, ezilenlerin kurtarıcısı olmak gibi bir derdi yoktur. Tek derdi, kafa dengi bir dostla sohbet etmek ve sakın sakın demlenmektir ya da Manauslu sevimli bir kadınla ki "genellikle hayat kadınlarıyla" gönül eğlendirmektir. Galletti'ye göre Mister No'nun kadınları bir kahramanın ona kol kanat germesine muhtaç, narin, zarif kadınlar değil, feleğin çemberinden geçmiş, güçlü, maceraperest kadınlardır.

Dostumuz kafayı bulduğu zaman genelde hep aynı şarkıyı mırıldanır: "Hayat ne kadar güzel hoş, haydi durma sevgiline koş" sözleriyle başlayan bu şarkı, Mister No'nun alametifarikalarından biridir. Şarkının orijinalinin Louis Armstrong'dan dinlemeye alışkın olduğumuz "When the Saints go marching in" olduğunu belirtmek gerekirken ancak usta çevirmen Ay Barka bu sözleri Türk okuruna daha uygun bulmuştur.

KAHRAMAN KAVRAMININ EVRİMLEŞMESİ

Selefleri klasik kahramanlar "ulvi görevlerinin" üzerine uçarcasına atlarken şiddetin her türünden nefret eden Mister No'nun maçoşluk gösterileri sergilemek, kendini topluma kabul ettirmek gibi bir derdi yoktur. Rahat bırakılmak,

unutmak, unutulmak ister ama şiddet, bu yorun savaş gazisini yine bulacaktır.

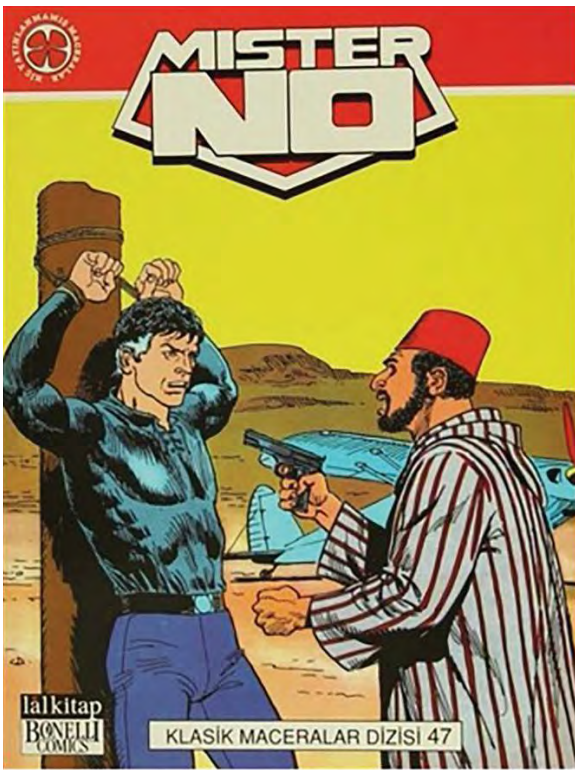
Mister No'yu selefi konformist kahramanlardan ayıran başka bir özelliği de ölümlere verdiği tepkidir. Başta arkadaşları olmak üzere, ölümler karşısında derin bir acı ve üzüntü duymaktadır. Hatta aynı duyguyu hayvanların ölümü üzerine de duymaktadır. Çevreci ve antikapitalist bir duruşu vardır. Çoğu kez Amazon ormanlarına zarar veren çokuluslu büyük şirketlerle başı derde girer.

Eski ve yeni konformist kahramanlarda önemli olan, kahramanın misyonudur. Bedel ne olursa olsun görev başarılmaz, önemli olan budur. Mister No ise olaylara böyle bakmaz, görev uğruna dostlarının yaşamını ve doğal çevreyi riske atmaz. Vazgeçmeyi bilir.

Bu noktada çizgi roman kahramanını tanımlama sıkıntısı baş gösteriyor. Görevi kötülere cezalandırmak, zayıfları korumak olan, düşük şiddetli yenilgiler bile yaşamayan, özgüveni hiç sarsılmayan, etten kemikten ama insan ötesi bir varlık mı tanınıyoruz?! Öyleyse bu kahraman kaçınılmaz olarak iki boyutlu karton bir karakter olmaktan kurtulamayacaktır. Kuşkusuz Mister No böyle bir kahraman değildir.

Savaşın iğrenç yüzünü en yakından gören, beden ve ruhen derin yaralarla ülkesine dönen bir gazinin, çocukluğunu ve gençliğini yaşadığı topluma uyum sağlayamaması sonunda Güney Amerika'nın yoksul bir bölgesine kaçması, olayların çok farklı yönde gitmesine neden olabilirdi. Her

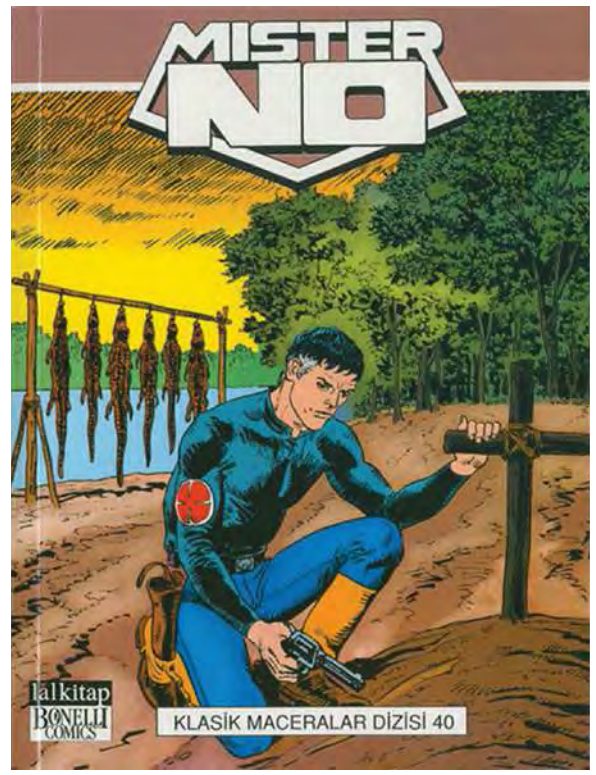

türlü yasadışı pis işin kolayca yapılabilceği, nüfusun çoğunluğunun cahil, fakir köylülerin oluşturduğu, geniş bir bölgeye yayılan topraklarının büyük bölümünü balta girmemiş Amazon ormanlarının kapladığı bir ülkede psikolojik dengesinin bozulmasını bahane ederek ya da savaş yaralarının intikamını almaya karar vererek oradaki pisliklere bulaşması işten bile değilken Mister No her şeye rağmen temiz kalmayı ve çocuksu masumiyetini korumayı başarmıştır. Bu da okurların onu çok sevmesini sağlamıştır. Ayrıca bu durum, kişiliğinin üzerine yapıştırılan antikahraman etiketini koparıp atmaktadır. O; güçleri sınırlı, hümanist bir kahramandır.

SERÜVENLERİN YAPISI

Çizgi roman araştırmacısı Albertto Getta'ya göre Humphery Bogartvari bir antikahraman olan Mister No'nun köklerini savaş sonrası dönemin edebi eserlerinde, özellikle Hemingway'in romanlarında aramak gerekir. Bu, doğru bir gözlemdir. Savaş sırasında yaşanan travmalar dünya edebiyatını çok etkilemiştir. Bununla birlikte Mister No maceralarında Kipling, London gibi büyük yazarların etkisini de görürüz. Nolitta, Amazon ormanlarının egzotik havasından ustaca yararlanmıştır. Maceralar kimi zaman avantür, kimi zaman polisiye tadındadır. Dostumuz sıklıkla Amazon'u sömürmek isteyen acımasız işadamları, altın peşine düşen haydutlar, yozlaşmış polisler, uyuşturucu ve silah tüccarları, bölgede Amerika'nın kirli düzenini sürdürmek isteyen CIA ajanları gibi düşmanlarla karşı karşıya gelir. Zaman zaman Bre-

zilya'nın dışına çıkarak Güney Amerika'nın diğer "muz cumhuriyetlerinde de" maceralar yaşar, hatta bir süre Afrika'ya bile gider.

SON SÖZ

1970'lerin toplumcu romantizmi, İtalyan çizgi romanında Mister No ve hemen ardından Ken Parker'in yaratılmasına neden olmuştur. Bu kahramanları, antikahraman olarak nitelemek aslında doğru değildir; hümanist kahramanlar olarak tanımlamak daha doğrudur. Bu kahramanlar ideolojik duruşları olan, antikapitalist ve antimilitarist karakterlerdir. Kesinlikle apolitik değildirler.

Ancak 1990'lardan başlayan neoliberalizm ve küreselleşme rüzgârının etkisiyle romantik ve idealist kahramanlar düşüşe geçti. Küreselleşme; edebiyat, sinema ve çizgi romanda apolitik, antisosyal ve nevrotik kahramanlar yarattı. Okur kitlesi hızla değişti, günümüz genç okurunu hedefleyen, büyük çoğunluğu çok kolay üretilip tüketilen Japon çizgi romanı manga, piyasanın yüzde yetmişini ele geçirdi. Manganın başarısını giderek yalnızlaşan ve bireyselleşen, apolitik, antisosyal insan değişiminde aramak gerekir. Satışları düşen Avrupa çizgi romanı da bu moda kapılarak kendi mangalarını yarattı. Köklerine bağlı klasik Avrupa çizgi romanının "özellikle İtalyan ve Frankofon ekollerinin" bu dalgaya dayanıp dayanamayacağını bilemiyoruz.

Mister No'ya gelince; eminim o, dostları ve içki şişeleriyle birlikte bir yerlerde demleniyor ve materyalist bu yeni dünyaya kıs kıs gülüyordur...

YERLİ MİLLİ SOKAK SİLAHI

METİN ÇAKIR'IN "KOBRA"SI FALÇATA

Yazımızda yerli polisiye edebiyatında falçatayla özdeşleşen en önemli karakteri, Sayın Bay Metin Çakır'ı inceleyeceğiz. Daha da ötesi, köşemizde bir ilki gerçekleştirerek karakterimizin yaratıcısı Sayın Bay Armağan Tunaboylu'yu minik bir röportaj için misafir edeceğiz. Buyurunuz, geleneksel yerli-milli sokak silahı falçataya.

Değerli okurlarım, köşemizin önceki iki yazısında, ateşli silahları bir süreliğine kılıfına kaldırıp kesici-delici bir silahı kınından çektiğimizi hatırlayacaksınız. Ama ne silah! Tüm kesici-delici silahların en büyük ve en heybetlilerinden biri olan geleneksel Japon Samuray kılıcı "Katana"yı iki elimizle zor kaldırmış, sahne ışıkları altında uzun uzun seyretmiştik. Bugün ise "önemli olan büyüklük değil, işlevdir" diyor ve kesici-delici silahların küçük ama etkili bir örneği olan falçatayı konu ediyoruz.

Yazımızda yerli polisiye edebiyatında falçatayla özdeşleşen en önemli karakteri, Sayın Bay Metin Çakır'ı inceleyeceğiz. Daha da ötesi, köşemizde bir ilki gerçekleştirerek karakterimizin yaratıcısı Sayın Bay Armağan Tunaboylu'yu minik bir röportaj için misafir edeceğiz.

Buyurunuz, geleneksel yerli-milli sokak silahı falçataya.

ARMAĞAN TUNABOYLU KİMDİR?

Muhtelif kaynaklarda iddia olunduğu üzere; geçen yüzyıl içinde Eskişehir'de doğan Armağan Tunaboylu, Galatasaray Lisesi'nde, üniversiteyi Dokuz Eylül'de okumuş. Kendisiyle tanıştım. O kadar da yaşlı görünmüyor. Ama görüntü yanıltıcı olabilir; Eflak Voyvodası Vlad ile tanışan Jonathan Harker da, "Ne kadar genç bir beyefendi!" diye düşünmüştü...

Efendim, Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema ve Televizyon Bölümü'nden mezun olduktan sonra İzmir'den İstanbul'a dönen Armağan Bey bir süre gazetecilik yapmış. Daha sonra çeşitli tele-

vizyon kanallarında ve dizilerde çalışmış. Sporu, Fenerbahçe'yi ve sinemayı seviyor; bazı insanları seviyor, bazılarını sevmiyor. Röportaj teklifimi kabul ettiğine göre beni sevdiğini düşünüyorum. Fakat yukarıdaki Drakula esprisinden sonra tekrar sormam gerekecek. Neyse, iyisi mi ben ona eğlenceli sorular sorayım.

Armağan, yukarıda biyografine yer verdik. Ama seni kendi ağzından tanımak için farklı bir yol deneyeceğim. Müsaaden var mıdır? Şöyle ki, sana alakasız ve sabun köpüğü 5 soru soracağım. İlk sorum geliyor: Okumak, yazmak dışında bir ilgi alanın var mı? Fotoğrafçılık yaptığın rivayet olunuyor?

Okuma yazma dışında pek bir uğraşım yok, emekliliğin tadını çıkarıyorum. Zamanımın çoğu, gerçekleştirdiğim eğitim ve atölye çalışmalarına hazırlanmakla geçiyor. Biraz hiperaktif olduğum için odaklanma sorunları yaşıyorum, bu yüzden herkesin bir haftada yaptığı işi üç beş ayda yapıyorum. Fotoğrafçılığı seviyorum ama bizatihi yapmıyorum. Kendimi Instagramcı olarak görüyorum. Telefonla çektiğim fotoğrafları paylaşıp duruyorum. Binlerce fotoğraf çekip paylaşmama rağmen hâlâ bir stilim yok. Canımın istediğini çekip hoşuma giden bir şekilde editliyorum. Ertesi sene dönüp baktığımda kendimden nefret ediyorum, bu ne kötü kadraj, bunlar ne kötü renkler diye. Ama şunu belirtiyim ki sinema televizyon eğitimi alırken fotoğraf derslerine de girdim.

Ben beğeniyorum fotoğraflarını. Beğenmekle

Armağan Tunaboğlu'nun kendi telefonuyla çekilmiş bir otoportresi...

kalmayıp "like"lıyorum da. Peki, seni en son ağlatan film, kitap ya da şarkı hangisiydi? Neden? Ota boka ağlarım ben, ağlamasam da gözlerim yaşarır. Zaten sulugözün tekiydin, yaşlanınca beter oldum.

Yok yok, hâlâ genceciksın.

Cüneyt Arkın'ın kör olduğu filmde içim dışıma çıkmıştı; geçenlerde *Aynı Yıldızın Altında* adlı filmi seyredirken nerede kalmıştık dedim...

Senin ödünü ne patlatır?

İstanbul'da yaşayan biri olarak korkusuz olduğumu düşünürüm ama ödümü patlatan tek şey düdüklü tenceredir. İnsanlar nasıl kullanıyor onu, anlamıyorum. Asla evime sokmam!

Hiç böyle düşünmemiştim. Bir sonraki silahlar köşemde düdüklü tencereyi inceleyeyim. Neyse... Ölü ya da yaşayan herhangi bir kişiyle tanışabilecek olsaydın kim olurdu?

Fellini ve Chaplin ile tanışmak, setlerine dahil olmak isterdim. Eduardo Mendoza'yı, Lawrence Block'u, Oğuz Atay'ı, Marquez'i yakından tanımak, onlarla arkadaş olmak isterdim. Rodin, Van Gogh'un atölyelerine girmek, Postacı Ferdinand ile kırlarda yürüyüş yapmak isterdim. Bill Gates ile tanışıp onu ortak olmaya ikna etmek isterdim.

Seninle arkadaş olmak isteyen birisi hangi can sıkıcı huyuna tahammül etmek zorunda kalır?

Düşünüyorum, düşünüyorum da bulamıyorum. Aslına bakarsan ben de kendimdeki mükemmelliğe şaşıyorum. Ama yakın çevreden bazı

Henüz Metin Çakır ile tanışmamış okurlarımız, serinin hangi kitabından başlayacaklarını merak edebilirler. Bizce herhangi birinden başlayabilirler. Okuma zevkinden hiçbir şey kaybetmeyecekleri gibi, "öncekini okumadığım için burayı anlamadım" gibi bir tatsızlık da yaşamayacaklar. Kefiliz. İlaveten yer yer yüksek sesle kahkaha atmaktan da geri duramayacaklar.

bozguncular inatçı ya da huysuz olduğumu söylerler. Kesinlikle böyle düşünceleri hatadır. Yalnızca beni ikna etmeleri gerekir. İkna olursam yani doğru bildiğimin yanlış olduğu kanıtlanırsa hemen düşüncemi ve kararlarımı değiştirebilecek olgunluğa sahibim. Gerçi bu zamana kadar yanıldığım da olmadı ya, neyse...

Evet, ben de bir zamanlar biraz kibirliydim ama artık muhteşemim. Hayata karşı en takdir ettiğim duruş budur. Seni tebrik ediyor ve yazarlığın 5N1K'sına geçiyorum. Armağan, neden yazıyorsun?

Aziz Nesin büyük adam, büyük laf etmiş: "Bu memlekette her üç kişiden dördü şairdir." Herkes yazıyor. Ben de başta kendimi eğlendirmek için yazıyordum. Sonra küçük bir grup olduk. Gizli bir tarikat gibiyiz. Herkes Metin Çakır'ı seviyor, bekliyor. Onları yarı yolda bırakamazmışım gibi geliyor. Bir de ben yıllarca polisiye roman okudum, o kadar kötü yazar, o kadar kötü kitap vardı ki, ben bunlardan iyisini çok rahat yazarım dedim. Bence birçoğundan da iyi yazdım. En azından bu konuda bir tarzım var.

Agatha Christie de okuduklarından iyisini yazacağını iddia ederek polisiye yazmaya başlamıştı. Yazdı da. Peki, sen nerede yazıyorsun? Biraz betimlesene; şöyle maundan masif bir masa, yeşil kütüphane abajurları, bordo kadife berjer, antika daktilo mu yoksa minimalist ve fütürist bir oda mı? Beyazötesi lake mobilyalar, ince uzun cam vazo, duvarda postmodern yağlıboya tablo, elması neon mavi ışıklı bir Mac?

Evimde yazıyorum, yemek masası işgalim altında. Lenovo dizüstü bilgisayarım yanı sıra masam kitaplar, çeşitli kâğıtlar, gazeteler, dosyalar, ilaçlar, tuzluk, karabiberlikle tıklım tıklım. Renkini unuttum. Geçen gün kuruyemiş kavanozunun arkasında küçük bir çocuk gördüm. Takip edince bir de ne göreyim? Dört kişilik bir aile gizlice benim masama yerleşip gecekondurmuşlar! Kalmalarına izin verdim, arkadaş olduk. Hafta sonları mangal yapıyorlar, beni çağırıyorlar. Evim bir otel odası soğukluğunda, tek renk. En büyük ukalalığım duvarda asılı *Radikal Kitap* ve *Vatan Kitap* dergilerinin kapaklarında yer alan çerçeveli fotoğraflarım. En çok beş tekerlekli eski sandalyemi seviyorum. Tek kolçağımı kaybetmesine rağmen o çolak haliyle mutlu mesut yaşıyoruz birlikte.

Ne zaman yazıyorsun? Birdenbire ilham mı geliyor yoksa disiplinli çalışma düzenin var mı? Odaklanma ve organize olma sorunu yüzünden esin beklemek zorundayım. Aslında esin kolay geliyor ama iki satır yazıp yarım saat Spider Solitaire oynamasam kitap sayım yirmi beş olurdu. Akıl fikir gani ama yazacak hal yok. Disiplin malesef hiçbir zaman yanıma uğramadı. Her gün belirli saat çalışıp şu kadar sayfa yazacağım deyip yazanlara hayranım.

Nasıl yazıyorsun? Sen de kalemi eline almadan önce tüm kurguyu kafasında oluşturanlardan mısın yoksa Allah ne verdiyse birinci bölümden başlayıp yüreğinin götürdüğü yere mi gidiyorsun?

Sinema eğitimi aldığımdan ve sinemayı çok sevdiğimden bir sahneyle başlarım. Sahne gözümün önünde canlanır, onu anlatmaya başlarken devamı gelir. Çoğu zaman sonunu bilmem. O yüzden kitap bittikten sonra birkaç defa daha baştan yazılır. Bir de şunu söylemek isterim, -yine sinema yüzünden- senaryo yazar gibi sahne sahne giderim. Mekânlar bende bölümlerdir. Şimdi de mesela kafamda ne zamandır gezdirdiğim, başını ve sonunu bildiğim ama ortasında nelerin olacağını bilmediğim bir novella var.

Neyi ve kimi yazıyorsun? Evet, bu sorunun cevabını biliyoruz: Metin Çakır. Ama neden aynı karakterin maceralarını yazıyorsun?

Metin'i çok seviyorum ve Metin'i seven o gizli tarikat için yazıyorum.

Seri karakter yaratmanın avantajları, dezavantajları nedir?

Aynı kahramanı kullanmanın yararları sanılanın aksine hiç yok. İlk romanda yarattığınız adamı gerçeklik ölçüsünde değiştirebiliyorsunuz. Çirkin bir adamsa kadınların hoşlandığı yakışıklı bir kahraman haline getiremiyorsunuz. İlk romandaki kalıpların, labirentin içinde sıkışıp kalıyorsunuz. Sizin zihinsel yeteneklerinizi de kısıtlıyor, hep aynı şekilde düşünmek zorunda kalıyorsunuz. İlk bakışta aynı adamı, mekânları yazmak kolay gibi gözükse de sizi sınırlayıp sıkıştırıyor aslında.

Değerli okurlar, bu noktada araya giriyor ve henüz "Metin Çakır'ı Sevme ve Yaşatma Tarikatı" üyesi olmamış okurlarımız için (köşemizin de âdeti olduğu üzere) Metin Çakır'ı tanıttırma oturumunu açıyorum.

METİN ÇAKIR KİMDİR?

Metin Çakır, Armağan Tunaboylu'nun yarattığı sıradışı polisiye kahramanı. İstanbul'un ismi açık edilmeyen, Beyoğlu ilçesinde bir yerlerde olduğunu tahmin ettiğimiz "mahalle"sinde yaşıyor. Ekmek teknesini burada yüzdürüyor. Bazen parklarda, bazen de "kendi evi"nde... O bir ticaret erbabı. Ne mi satıyor? Evet, Metin Çakır bir kadın satıcısı. Ancak kendisi mesleğinin benim ifade ettiğim şekilde nazikçe nitelenmesinden hoşlanmıyor, diğer genel kabul görmüş tabirleri tercih ediyor. Aile ve yuva özlemiyle mesleğinden emekli olmuşken başladığı ilk macerasında dedektifliğe soyunmak zorunda kaldı. O gün bugündür de ne kadın pazarlamayı ne dedektifliği bırakabili.

Metin Çakır yalancı, sahtekâr, korkak, maço ve küfürbaz bir roman karakteri. Ama bir o kadar da sempatik! Armağan Tunaboylu'nun en büyük başarısı, okurun yaşamının çok dışında olması gereken bir karakter için içimizde "içimizden biri" hissi uyandırması. Çünkü Metin Çakır da pek çoğumuz gibi zorda kalınca güçlü olana yal-taklanıyor, korktuğunda ve heyecanlandığında altına kaçırıyor, kendisine ilgi gösterildiğinde veya yardım gördüğünde duygusallaşıveriyor. Çalıştırdığı kızlara -artık ne kadar olabilirse- iyi davranıyor. Yer yer ağlamaktan çekinmiyor. Onun maceralarını okurken eğlenmemek mümkün değil çünkü o aynı zamanda çok enerjik ve komik.

MACERADAN MACERAYA METİN ÇAKIR

Metin Çakır'ın bu yazının yazıldığı tarihe kadar beş macerası yayımlandı. Bir gün bir cinayet üze-

rine kalınca gerçek suçluyu bulup kendisini temize çıkarmak isteyen Metin, dedektifliğe zoraki başladı. Sonra her romanda başı benzer şekilde derde girdi, Metin gerçek katili arayıp durdu. Bu örüntünün Armağan Tunaboğlu romanlarının temel şeması olduğunu söylersek hata etmeyiz. Zira her macerada Metin Çakır'ı çözülmesi olanaksız görünen cinayetler ve aleyhine gözüken kanıtlar arasında sıkışmış buluyor ve onun düğümün içinden çıkmaya çalışırken yaşadıklarını, kendi argolu ve eğlenceli dilinden okuyoruz. Seri boyunca tekrarlanan bu şemanın yarattığı “tanıdıklık hissi” okurların teker teker “Metin Çakırcılar” tarikatına katılmalarına sebep oluyor. Henüz Metin Çakır ile tanışmamış okurlarımız, serinin hangi kitabından başlayacaklarını merak edebilirler. Bizce herhangi birinden başlayabilirler. Okuma zevkinden hiçbir şey kaybetmeyecekleri gibi, “öncekini okumadığım için burayı anlamadım” gibi bir tatsızlık da yaşamayacaklar. Kefiliz. İlaveten yer yer yüksek sesle kahkaha atmaktan da geri duramayacaklar.

Yine de biz sırayı gözetmek isteyebilecek okurlarımız için silsileyi özetleyelim:

Serinin ilk kitabı *Yıldız Cinayetleri*'nde başkarakter Metin Çakır, mutlu bir aile özlemiyle emekli olmuş, çalıştırdığı kızları tehditlerinden korktuğu Kürdo'ya devretmiştir. Ancak kızlar öldürülür ve parçalanmış cesetleri yıldız biçiminde yerleştirilerek bırakılır. Hem Kürdo hem de mahallenin başkomiseri Asım, şüpheli olarak Metin'in peşine düşünce macera başlar... *Yıldız Cinayetleri*, “Şeytan Tüyü” adıyla sinemaya da uyarlandı.

İkinci macera *Resim Cinayetleri*'nde bir resim galerisi, ortadan kaybolan bir ressam ve cinayete kurban gitmiş bir galerici var. Metin Çakır'ın gittiği yerlerde, o ayrıldıktan sonra cinayetler işlenir. Üstüne üstlük Metin birtakım gizemli,

takım elbiseli adamlar hatta federaller (!) tarafından takip edilmektedir. Derken Metin'den galerici kadının katilini ve resimleri bulması istenir. Böylece Metin profesyonel özel dedektifliğe terfi eder.

Serinin üçüncü kitabı *Konsey Cinayetleri*'ndeki “konsey”in ne olduğunu Metin'den dinleyelim:

Konseyin en genç ve gariban üyesi bendim. Toplam beş kişiydik. Kendimize puştlar konseyi diyorduk. ... Konsey yerleşik düzene geçmiş, ek-mek parasını sahibi oldukları evlerden kazanan pezevenklerden oluşuyordu. Mahallede ancak beş eve yer olduğundan, konseydeki pezevenk sayısı da beş kişiden ibaretti.

Konsey toplantılarının yapıldığı kahvehane, Metin çıktıktan az sonra taranınca cinayetler yine Metin'in üzerine kalır. Metin bir seri katil olarak aranmaktadır.

Dördüncü macera *Karakol Cinayetleri*'nde Metin, polislerle birlikte başka bir polise yardım etmek zorunda kalır. Hem de karakolda! Çünkü bu kez cinayetler mahallenin başkomiseri Asım'ın üzerine kalmıştır ve -Allahın işine bak- ona yardım edebilecek tek kişi Metin'dir... *Karakol Cinayetleri*, 2016 yılında Dünya Kitap tarafından “Yılın Telif Polisiye Kitabı” ödülüne layık görüldü. Serinin beşinci ve son kitabı *Park Cinayetleri*'nde tatilden dönen Metin, kendini Gezi Parkı olaylarının ortasında bulur. Ne olup bittiğini anlamaya vakit bulamamışken olaylar sırasında onun “evi”ne sığınan gencin parkta öldürülmesiyle işler sarp sarar. Gence parka kadar eşlik eden son kişi Metin olduğundan yine aranmaya başlamıştır... *Park Cinayetleri*, Türkiye Polisiye Yazarlar Birliği'nin “2019 Kristal Kelepeç Yılın Yerli Polisiye Romanı” ödülüne adaydı ve en beğenilen ilk beş kitap arasında yer aldı.

Sırasıyla Metin Çakır'ın beş macerası *Yıldız Cinayetleri*, *Resim Cinayetleri*, *Konsey Cinayetleri*, *Karakol Cinayetleri* ve *Park Cinayetleri*.

Metin, maceralarında türlü talihsizliğin içinde kalsa da, kaçıp kovalansa da, ağlayıp sızlansa da sonunda tüm cinayetleri çözmeyi başardı. Komikliğinden hiçbir şey kaybetmedi ve dedektifliği gittikçe gelişti. Çizgisini hiç bozmadı; mor gömleklerinden, rugan ayakkabılarından, esprilerinden, argo ve falçatasından ödün vermedi. (Son ikisine detaylı değineceğiz.) Metin bizi sadece kendisine değil, “mahalle”ye ve “mahalle”deki diğer karakterlere de bağladı. Kıdemli kabadayı Kürdo, uzatmalı manita Neşe ve ne zaman başı sıkışsa Metin’in yardımına koşan dostu, jigolo Dursun... Ve nihayet, Metin’in en çok korktuğu ama hafifçe hayranlık duyduğu başkomiser Asım Ağbi... Asım Ağbi’yi Metin’den dinleyelim:

İnsan, Asım Ağbi’nin karşısında asla gülemez. Gülmemelidir de.

...
“Hele, hele.”

Hah! Şimdi sıçmıştım işte, Asım Ağbi, “Hele, hele” dedi mi oturup yarım saat düşüneceksin.

...
“Gel oğlum Metin, teslim ol, karakola kadar gelmene de gerek yok, neredeysen söyle, ben bir ekip arabası yollayayım, aldırayım seni...”

Bunun anlamı, “Bu sıcak yaz günlerinde delildi, kanıttı, araştırmaydı, laboratuvarı, uğraşamam. Bir adam öldü, bir cinayet varsa bir de katil var demektir. O katili kim bulacak şimdi? O yüzden seni seçtim, şunun şurasında yirmi otuz sene yatar çıkarsın...”

POLİSİYE PARODİSİ

Metin Çakır, maceralarını kendi raconunca yaşasa da dedektiflik stilinde inceden bir klasik polisiye tarzı hissediliyor. Başkalarının göremediği ama kendisinin fark ettiği bazı delilleri olay akışı sırasında bize açık ediyor ama bunu konuyu geçiştirerek yapıyor. Romanın sonunda vakaya karışan herkesi bir araya topluyor, olay örgüsünü açıkladığı bir anlatıya başlıyor. Tüm delilleri tek tek izah ediyor ve suçluyu ilan ediyor. Sonuçta aile içi bir hadise çıkabiliyor karşımıza. Altın Çağ romanı şemalarına, misal bir Agatha Christie macerasına dair pek çok benzerlik bulabilirsiniz, dikkatli okursanız.

Metin Çakır’ın bir antikahraman, maceralarının da polisiye parodisi olduğunu değerlendiren pek çok inceleme var. Fakat Metin bir ceviz ağacı Gülhane Parkı’nda, ne kendisi bunun farkında ne de polis farkında. Ancak ben Armağan Tuna-

boyu’nun bu durumu bildiğinden şüpheleniyorum. Kendisine soralım:

Tüm okurlar, eleştirmenler Metin ile ilgili bir şeyler anlatıyor. Bak, ben de yukarıda bir araba laf ettim. Hepimiz Metin’in davranışlarını analiz etme derdine düştük. Bize Metin’i anlatır mısın?

Metin aykırılıkları, yaptıkları ve yapmadıklarıyla benim aynadaki yansımam. Yüz seksen yıllık polisiye tarihine başkaldırıyım.

Gerek yerli, gerek yabancı polisiyelerde muhtelif meslek ve sosyal profillerde dedektifler var: Gazeteciler, kitapçılar, ev kadınları, emekli teyzeler, anneanneler... Din adamı dedektifler de gördük, travesti dedektifler de. Çocuk dedektifler hatta kedi dedektifler bile var. Metin’i yazar-ken bu dedektifleri okudun mu?

Elbette diğer kahramanların birçoğunu okudum. Zaten benim farkım, onların kahramanlarının parodisini yapmak. Bilgisayarı hackerlardan, Uzakdoğu dövüşünü Bruce Lee’den, yemeyi içmeyi Vedat Milor’dan, ekonomi, politika ve sanatı ustalarından iyi bilen kahramanlardan bana gına gelmişti. Eğer size hâlâ gına gelmiyorsa başka dünyaların insanlarıyız demektir.

Peki, Metin’in farkı nedir? O nasıl bir karakter? Metin bildiğimiz, her gün sokakta rastladığımız bir insan tipi. Irkçı, maço, faşist, sert, kimi zaman iyi yürekli, kimi zaman değil. Dönemin ruhuna uygun bir tavır var yani kendinden büyüklere yaltaklanan, kendinden küçükleri ezen, sefil biri. Dışarıda kendi yaşamından başka bir dünya olduğunu biliyor, reddetmiyor ve bunu istemeyecek kabul ediyor.

Metin maceradan maceraya nasıl evrildi?

Metin ilk romandan bu yana karakter olarak pek değişmedi. Biraz daha akıllandı, deneyim sahibi oldu. İnsan ilişkilerinde daha hoşgörülü oldu, kendine güveni arttı. Tipi, giyim kuşamı ve yaşı neredeyse hiç değişmedi. Maddi durumu bir nebze düzeldi. Parkta, soğukta it gibi titreyerek satış yaptığı günlerden sobalı, on odalı bir eve geçti. Asım Ağbi onu biraz rahat bırakır oldu. Başa dönersek Metin benim gözümde hep Yılmaz Güney bedeninde bir adam. Rugan ayakkabı, parlak renkli gömlekler ve illaki kumaş pantolon giyiyor. Kışın kaban, parka giymek çok saygı duyduğu mesleğine bir ihanet, racona ters. En fazla bir ceket giyiyor. Yanlış hatırlamıyorsam bir macerasında aftosu Neşe ona zorla bir palto almıştı.

Bak şimdi, “afto”su deyince aklıma geldi: Metin Çakır romanlarının hepsinde kapsamlı bir argo sözlüğü var. Nedir bu argo meselesi, biraz da ona bakalım.

ARGO MESELESİ

Metin Çakır’a “küfürbaz” deyince bu argo meselesini hafife almış oluyoruz. Zira Metin’in argosu, anlatı boyunca özgün bir dil oluşturacak kadar kapsamlı. Bir kadın satıcısının faunasında geliştirdiğini varsayacağımız bu dil aslında çoğumuz için belki şaşırtıcı, yer yer yabancı... Hayatınızda hiç duymadığınız sözcükleri bağlamında kullanılırken işitmeye hazır olun.

Aşağıda özellikle beğendiklerimizden oluşan ufak bir seçki sunuyoruz:

- Agır → Tabanca
- Bülbül → Maymuncuk
- Dalgametre → Erkeklik organı, penis
- Dızoluk → Hırsızlık
- Ejderha Kovalayan → Etkili bir tür uyuşturucu
- Garmircur → Şarap
- Polim → 1. Yalan söz, yalan haber. 2. Gösteriş
- Zarbo/zarbik → Polis memuru

“Metin Çakır Argo Sözlüğü” kaynakçalarında TDK’nin ve Büyük Argo Sözlüğü’nün yanı sıra Armağan Tunaboylu’nun ismini de görüyoruz. Karakterine ilave sözcük kazandıran ve bunu romanlarıyla yazılı-kalıcı hale getiren yazarın çabası bizce Türk dili için katkıdır. (“Sen kimsin?” diye haklı bir sorgulama yapacak okurlarım için parantez açayım: Evet, uzmanı değilim ama Türk Dili ve Edebiyatı lisans mezunuyum iyi kötü...)

FALÇATA NEDİR?

Hani neredeymiş falçatam, çıkarıp göstereymişim. Yok deve! Falçatamı bu zamana kadar kimseye göstermemiştim, görenler bir anlığına suratlarına çakan bir flaş olarak görebilirlerdi onu. Oyuncak mıydı ulan bu?

Armağan bize falçatanın hikâyesini anlatır mısın? Metin’i yaratmaya niyet ettiğinden beri aklında falçata var mıydı?

Metin Çakır’ın elinde bir nükleer silah dehşetine dönüşen falçatanın başta sesine vurulmuşum. Falçata... Falçata... Fonetige bakar mısınız? İtalyancanın güzelliği...

Ama gözümün önündeki resim, ağaç saplı, kıvrık budama bıçağıymış. Bir anda dünyam yıkıldı. Sonra sesi görüntüye tercih ettim. Yalnız bu “kretuar” denilen maket bıçağı akla gelmesin;

falçata, üretimi ve kullanımı azalan, yok olmak üzere olan kundura tamir bıçağı. 2-3 cm eninde, 25-30 cm uzunluğunda, sürekli bilelendiğinden çok keskin, kabzası olmayan bir demir parçası aslında. Tamirciler bununla kösele keserler, ayakkabınızı tamirden almak için beklerken izlediyseniz bilirsiniz.

Çıkarın kâğıtları sınav yapacağım! Neymiş falçata? Ne o, kafanız mı karıştı?

Üzülmeyin. “Falçata nedir?” diye 20 kişiye sorduk. Hepsi farklı bir şey anlattı. Birisi “maket bıçağıdır” dedi, diğeri “kretuar”. Birisi “bağda bahçede kullanılır” dedi, öbürü “ayakkabıcılar...” diye başladı anlatmaya. “Kelebek” ve “sustalı” ile karıştıranlar oldu, onlara da yok artık dedik.

Şimdi vatana hizmet için falçata üzerindeki karışıklığa son veriyoruz!

Türk Dil Kurumu, falçata sözcüğünün kökeninin İtalyanca “falcetto” olduğunu doğrular ve onu “eğri kunduracı bıçağı” olarak tanımlar. Hulki Aktunç’un Büyük Argo Sözlüğü ise “sustalı” ve “kasatura” dahil her tür kesici bıçağın argoda “falçata” olarak adlandırılabilirdiğini anlatır. Falçatanın ne olduğu konusunda kafaların sokaklarda da karışık olduğunun göstergesidir bu. Fakat falçata aslında kelebek, sustalı veya kasatura değildir. Bunların ne olduklarını da başka yazılarda inceleriz kısmetse...

FALÇATANIN EVRİMİ

TARIM EMEKÇİSİNİN BUDAMA

BİÇAĞI “FALCETTO”DAN KAPİTALİST

EKONOMİNİN “KULLAN-AT” OYUNCAĞI

“MAKET BİÇAĞI”NA...

Taşlardan yapılan silahların yüksek teknoloji kabul edildiği beş yüz bin yıl öncesinde, atalarımız falçatanın atası olan ilk sabit bıçaklı el aletini ürettiler. Bu aletle tahtalar kesildi, koparıldı, şekillendirildi. Deriler yüzüldü, av etleri kopartıldı. Yıllar boyunca bu şekilde kullanılan sabit bıçaklı el aleti zaman içinde demir başta olmak üzere çeşitli madenlerden dökülerek üretildi. Bıçak kısmı kullanım amacına göre büyüyüp küçülüyor, kıvrıklık açısı farklılaşabiliyordu. Bu bıçak zaman zaman ahşap bir sapa sabitlendi. Derken 19. yüzyılda çeliğin gelişimiyle “sabit bıçak” çelikten üretilmeye başlandı.

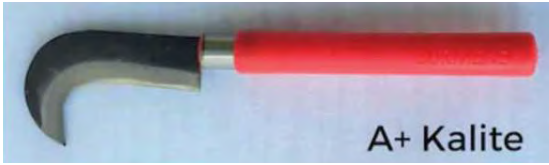
Eski Roma dönemlerinden beri, özellikle bağlarda asma budamak için ucu orak biçimli sabit bıçaklı el aletleri kullanılıyordu. Bu budama bıçaklarına muhtelif Latin dillerinde “falcetto” denmekteydi. Bugün İtalyanca “falcetto” dediğinizde size halen budama bıçağı veriyorlar. Bu

bakımdan aslında Armağan'ın yola çıktığı nokta doğrudu.

Orak şekilli budama bıçaklarına İtalyancada "falcetto" deniyor. Hangi bitkiyi budadığınıza bağlı olarak oranın kıvrıklık acısı artabiliyor, azalabiliyor. Sırasıyla "Falcetto No 8" (solda) ve "Falcetto No 10" (sağda).

Armağan şu bakımdan da haklıydı: Türkçede budama bıçaklarına falçata denmiyor. Herhangi bir dile giren pek çok yabancı kökenli sözcük gibi, falçata da zaman içinde orijinal anlamından saparak farklı işlevdeki nesneleri ifade eder hale geldi. Çünkü biz de tarım toplumu olduğumuz için orak şeklinde bıçaklı el aleti kullanıyorduk ve halihazırda bu alet için dilde yerleşmiş bir sözcüğümüz vardı. Bu budama bıçaklarına biz "tahra" diyoruz.

Çok daha büyük olabilen "tahra"nın elde kullanılan küçük bir modeli.

Zaman yolculuğuna devam edelim: Dünyada şehirleşmenin artmasıyla tarım işçiliğinden zanaata terfi eden falçata, dericilikte kullanılmaya başlandı ancak deri ince bir malzemeydi ve ince işçilik gerektiriyordu. Hassasiyeti artırmak için ince metal saplar kullanılmaya başlandı; kaymayı engellemek için bu sapların üzerine tırtıklı dokular yapıldı. Deri kesmek ve şekillendirmekte kullanılan bıçaklar gittikçe düzleşti, küçüldü, bir o kadar da sivrildi ve keskinleşti.

Halı ve ham deri gibi kaba malzemeler üzerinde kesme-kopartma yapılırken nispeten orak şekilli ve güce daha dayanıklı (kırılması daha zor) olan soldaki bıçak kullanılırken işlenmiş derilerdeki ince işçiliklerde daha küçük ama keskin olan sağdaki falçata kullanılıyor.

Bildiğiniz üzere tüm bıçaklar kullanıldıkça körelir ve zaman içinde bilenmeleri gerekir. Bıçakların daha keskin ve daha sivri olması gerektiğinde

bıçaklar sürekli bileniyordu. Bilene bilene küçülen bıçakların zaman içinde değiştirilmesi icap ediyordu. Kunduracılar bu duruma sapsız falçata kullanarak çözüm buldular. Uç kısmı bileyleyerek inceltilmiş metal bir çubuk şeklindeki falçata, uçtan bileylendikçe kurşunkalem gibi açılıyor, uzun ömürlü oluyordu.

Klasik kunduracı falçatası. Bıçak kısmı bileyleyerek inceltilmiş metal bir çubuk. Ergonomik olmasa da oldukça pratik ve uzun ömürlü.

Sanayileşme ve refah seviyesinin artışıyla falçata bir aşama daha terfi ederek zanaatkâr elinden sanatkâr eline geçti. Deri, kösele ve kauçuk kesmek, rötuşlamak için kullanılan kunduracı falçatası artık kâğıt, karton, tuval ve maket malzemeleri şekillendirmeye başladı. Bir zamanların tarım emekçisinin kaba ahşap sapı, yerini kalem inceliğindeki zarif ve şık metal saplara bırakmıştı. Maket yapımı ve elişinde kullanılan bu bıçaklara "kretuar" da deniyor.

Kretuar çok ince malzemeler üzerinde hassas bir iş icra ettiği için ucundaki bıçağın daha keskin ve daha sivri olması gerekiyordu. Böylece uçtaki bıçaklar gittikçe küçüldü ve incelirdi fakat kunduracı falçatasının aksine kretuarın ucundaki bıçak o kadar inceydi ki bilenmesi mümkün olmuyordu. Daha da ötesi kullanırken uygulanan basınçla çıtırtı diye kırılıbiliyordu! Bu soruna yedek ve değiştirilebilir bıçaklarla çözüm üretildi. Bugün kretuar satın aldığınızda yanında yedek bıçaklarını da alabiliyorsunuz.

Kretuar ve yedek bıçakları.

Efendim, yüzyıllar içindeki sosyoekonomik yolculuğumuz tüketim ekonomisiyle sona geliyor: Maket yapımı ve elişinde kullanılan bıçaklı el aleti seri üretime girdi ve alabildiğine ucuzladı.

Süslü metal sap, renkli plastik saplarla değişti, uçtaki sabit bıçağın yerine kullan-at jiletler geldi. Yedekler bir geri çekme mekanizmasıyla sapın içine yerleştirildi. Ve hanımlar, beyler, işte huzurlarınızda “maket bıçağı”!

Karşıda gördüğüm bıçak bileycisine, “Falçata var mı?” diye sordum. Ancak kırtasiyede bulabileceğimi söyledi. Şaşkın bir hâlde kırtasiyeye girdim. Yaşlı bir adam bana bir kutu cicili bicili rengârenk bir şeyler çıkardı. “Artık bunlara kretuar diyorlar... İstedğin rengi seç diye kutuyu çıkardım.”

Gözlerim yaşardı, yılların efsanesi falçatayı, artık talebe bebeler kullanıyordu. O canım alet, plastikten sarı, kırmızı, mavi renklere bürünmüş, kelimenin tam anlamıyla göt oğlanı olmuştu. İçim acıyarak siyahını aldım. Aklım mavide kalmıştı ama delikanlıyı bozardı.

...
Elimdeki zamazingoya her dakika sinirleniyordum. Şu karşıdaki bankta oturan gençleri bununla korkutabiliyordum ama mahalledeki arkadaşlar götleriyle gülerlerdi bana. Gülmelerini iştirir gibi oldum.

*“Vay Metin, oğlan olmuşsun sen be.”
“Ruj da sürüyor musun ulan?”*

Bugün maket bıçağı, kâğıt, kartonun yanı sıra plastik şerit, silikon ve kumaş gibi pek çok ince ve yumuşak materyal üzerinde hassasiyet ve kontrol gerektiren kesme-şekillendirme işlerinde kullanılıyor. Bu nedenledir ki İngilizcede ismine *utility knife* (her işe yarayan bıçak) denmekte.

BİR SİLAH OLARAK FALÇATA

Sonunda falçatayı farkı etti, “Vay meşhur kobra...”

Falçatanın (veya kretuarın/maket bıçağının) küçük olması, plastik olması, kırtasiyede satılması sizi yanıltmasın. Ne demiştik; silahlarda görüntüye aldanmayalım, işlev önemlidir!

Plastik sapının içindeki geri çekme mekanizmasıyla kullan-at yedeklerini muhafaza eden “maket bıçağı”.

Falçatanın bir silah olarak etkinliği hakkında ne düşünüyorsun Armağan?

Falçata adam öldürmekten çok yaralamaya yarayan, çok eski zamanlarda da kullanılmış bir araç. Saplama değil, kesmeye yarıyor. Metin’in de birkaç leşi var lakin o bir falçata katili değil. Son olarak şunu da ekleyeyim; eski kabadayılar, özellikle şiş kullananlar sivri uçlarını bir şişe mantarına saplayıp öyle ceplerine koyarlarmış ki pantolonları delinmesin.

İster kunduracı falçatası, ister heykeltıraş kretuarı, ister maket bıçağı olsun; bahsettiğimiz aletler diğer tüm kesici-delici silahlar kadar tehlikelidirler. Bu tehlikenin önemli bir kısmı küçük ve kamufle edilebilir olmalarından, cepte gizlenebilmelerinden kaynaklanır. Sırtınızda devasa bir katanayla ne şehirde gezmeniz ne de niyetinizi gizlemeniz mümkünken falçatayla sürpriz avantajı sizdedir.

Tehlikenin diğer kısmı, tehlikesiz zannedilmesinden doğar. “Maket” lafı duyulunca üfürükten bir bıçak olduğu sanılır fakat asla şakaya gelmez. Maket bıçağı, jilet kadar keskindir fakat jiletten büyüktür. Jiletin aksine bir yuvaya sabitlenmemiştir, açıktadır. Üstüne üstlük jiletin sahip olmadığı sipsivri bir uca sahiptir.

Maket bıçağı o kadar ince ve kusursuz keser ki, kesildiğinizi ancak üzerinize şıp şıp damlayan kanın sıcaklığını hissedince fark edersiniz. Et bıçağıyla yaralandığınızda turnike yaparsanız kan durabilir ama maket bıçağıyla açılan gerçek kesikler dikiş garantilidir! Maket bıçağı ve falçata yaraları çok kötü iz bırakır, bu izlerin estetik operasyonlarla düzeltilmesi imkânsıza yakındır. Bu nedenle maket bıçaklarının plastik gövdeleri çoğunlukla turuncu/sarı gibi parlak renklerde üretilir ki, durdukları yerde görülebilsinler.

Ben falçatayı çıkarıp ona buna göstererek hava mı basıyordum? Ayrıca falçatayla adam öldürmek çok zordur. Adamın arkasında geçtikten sonra zapt edip boğazını kesersen olur ancak. Yoksa kendi başına ancak caydırıcı bir güçtür. Çizmeye yarar. Kimse de bozuk bir façayla dolaşmak istemez.

...

Benim imzam küçük bir eğriydi, ucu kıvrıktı. Yıllarca çalışmıştım o imzayı bulana kadar. Her delikanlı atamazdı. Kolayı düz bir çizgiydi. Eğri atmak zordu, ucunu kıvrırmak imkânsızdı, işte ben falçatayı böyle ustalıkla kullanırdım. Falçatam olsun,

bir ordu delikanlının üzerine korkmadan daldım.

Her silah öldürmek için değildir. Falçata da böyledir. Metin'in de anlattığı gibi, falçatayla cinayet işlemek zordur. Fakat falçata/kretuar/maket bıçağının silah olarak kullanıldığı vakaların, kabadayılardan faça bozmasından veya tinercilerin eşkıyalık yapmasından ibaret olduğunu sanmayın. Soygun, gasp, adam kaçırmaya, tehdit ve yaralama suçlarında tüm dünyada "weapon of choice"¹ statüsündedir. Misal İngiltere'de maket bıçağı satın alma yaşı 2007 yılında 16'dan 18'e yükseltilmiştir.

Maket bıçağıyla işlenen gerçek suçlar tahmin edeceğinizden çok daha fazla ve çeşitli. Yerimiz dar; iki örnek verip gerisini "google"lama işini siz değerli okurlara bırakıyorum:

1. İstanbul'un Kartal ilçesindeki Anadolu Adalet Sarayı'nda bir sergi düzenlendi. 2019 yılı boyunca adliye girişindeki X-ışınli tarama cihazıyla tespit edilen, üst ve araba aramalarında ele geçirilen 8.500'ün üzerinde suç eşyası sergilendi. Bunlar arasında kelebek, balta ve keser gibi çeşitli boyalarda kesici-delici silahlar da yer aldı. Samuray katanası ve hatta motorlu testere gibi iddialı seçimlerin yanında makas ve maket bıçağı gibi daha akılcı tercihler dikkat çekti.
2. Malumunuz, 11 Eylül 2001 günü El-Kaide terör örgütü tarafından ABD'de gerçekleştirilen saldırılara 11 Eylül saldırıları deniyor. 11 Eylül saldırılarını araştıran komisyonun raporuna göre; kaçırılan uçaktaki yolcular, cep telefonu konuşmalarında teröristlerin maket bıçağı taşıdığını söylemişlerdi. Bıçağın maket bıçağı olup olmadığından emin olunması mümkün değil. Fakat Khalid al-Mihdhar, Majed Moqed, Nawaf al-Hazmi ve Salem al-Hazmi isimli dört terörist, havaalanındaki metal dedektöründen geçerken dedektörün ötmesine sebep olmuşlardı. Güvenlik kamerası görüntüleri, teröristlerin cebinde maket bıçağına benzer bir nesne olduğunu gösteriyordu. Olay günü, el tarama cihazıyla şahısların üstleri aranmasına rağmen geçmelerine izin verilmişti. Zira o dönemde maket bıçağı ve benzeri bıçakların uçağa sokulması yasaldı. Bu silahlar kullanılarak kaçırılan uçakların Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon binala-

rına çarptırılması neticesinde üç bine yakın kişi öldü, altı binden fazla kişi yaralandı.

BEYAZ EKRAN VE BUNDAN SONRASI

Neyse sevimsiz konuları bırakıp sempatik karakterimiz Metin Çakır'a dönelim.

Metin Çakır'ın ilk macerası *Yıldız Cinayetleri*'nin "Şeytan Tüyü" adıyla filme uyarlandığını söylemiştik. Bunu sormak istiyorum Armağan'a.

Armağan, ikimiz de Türkiye Polisiye Yazarları Birliği üyesiyiz. Birliğin üye sayısı 100'ü aştı fakat aramızda romanı televizyona, filme uyarlananlar bir elin parmaklarını geçmez. Hepimiz film projesi olanlara imreniyoruz. Gerçekten imrenilecek bir şey mi bu? Nasıl gelişti film projesi? Film işinin zorlukları neler? Sonuç istediğin gibi oldu mu?

Film projesi için bir gün kapımı iki genç yapımcı çaldı. Biri *Yıldız Cinayetleri*'ni okumuş, bundan film olur, demiş. Elimden gelen yardımı yaparım, dedim. Onlar da gidip para koyacak bir yapımcı buldular. Senaryo yazıldı. Metin Çakır, maceralarında yalnızdır hep, baştan sona olayları kafa sesiyle anlatır. Sürekli kendi kendine konuşan bir adam, sinemada iş yapmazdı. Bu yüzden roman çok değiştirildi. Çok iyi bir cast yapıldı, rol alanlara bakar mısınız Allah aşkına: Mustafa Üstündağ, Güven Kıraç, Haldun Dormen, Şükran Ovalı, Erdal Tosun, Selen Uçer, Beyti Engin... Açıkçası gurur duydum.

Darısı başımıza. Peki, bundan sonrası... 2020 projelerin neler? Yeni bir Metin macerası geliyor mu? Bir TV projesi var mı?

Kısa hikâyeler var kafamda; korku, polisiye, fantastik her türden ama sonu sürprizli. Sonra az evvel bahsettiğim novella var. Bilmem 2020'de biterler mi? Televizyon ya da sinema için yeniden keşfedilmeyi bekliyorum. Kısa hikâyeler için bir nebze olsun daha umutluyum, *The Twilight Zone* tadında bir dizi olabilir sanki. Novella da oldukça sinematografik olacak. İşte hep ...cak, ...cek. Olmuş bitmiş bir şey yok. Metin Çakır sanırım birkaç sene daha bekleyecek.

Aa! Hiç oldu mu şimdi? Armağan Tunaboğlu, kısa ve sonu sürprizli hikâyeleri ve novellayı dört gözle bekliyoruz. Fakat Metin Çakır sevenler tavrı da hizmet bekler! Kendisine iyilik yapmadığının farkında olmakla birlikte, "Şu Metin'in üzerine bir cinayet daha yıkılsa da yeniden bir maceraya koşursa!" diye düşündüğümü saklamayacağım.

¹ Weapon of Choice: İngilizcede "kişinin tercih ettiği, en iyi kullanabildiği silah" anlamındaki kalıp.

HEMEN ABONE OL!

ABONELİK AVANTAJLARI

- HER SAYI ÇIKTIĞINDA ADRESİNE GÖNDERİLİR
- KARGO ÜCRETİ ÖDEMEZSİN
- YIL İÇİNDE İKİ POLİSİYE ROMAN, DERGİNLE BİRLİKTE HEDİYE EDİLİR

abone olmak için: dukkani.mylosyayingrubu.com/abonelik

ÇAYLAK KİTAP DEDEKTİFLERİ İLE

ÖLÜMÜN KİMYASI,
POLİSİYENİN MATEMATİĞİ

Şenay: Önce yazarla başlayayım. Simon Beckett, 1960, İngiltere doğumlu. Üniversitede biyokimya okumak istemiş ama biyoloji ve kimyadan kalınca İngiliz Filolojisi okumaya karar vermiş. Onun üzerine yüksek lisansını tamamlayıp İngilizce öğretmeni olarak İspanya'ya gitmiş. İspanya'dan döndükten sonra da İngiltere'de serbest gazetecilik yapmaya başlamış. Serbest gazetecilik yaptığı zaman en büyük fobisi yazdıklarının yanlış bilgi içermesiymiş, o yüzden sürekli insanları arayıp teyit istemiş. *Ölümün Kimyası*'nı yazarken de bir

kişiyi arayıp saçma sapan sorular sordum, demiş. **Saliha:** Zaten çok inandırıcı her şey, özellikle ceset tasvirleri. Demek bu yüzden. Yazar o kadar detay veriyor ki uydursa bile çok inandırıcı diye düşünmüştüm.

Arzu: Bunların doğruluğunu teyit eden bir araştırma yapamayacağımıza göre...

Şenay: Yazmak her zaman ilgisini çekmiş ve bunun kendisi için bir kariyer olabileceğini İspanya'ya öğretmenlik için gittiğinde düşünmüş. Sonra bir kitap yazmış. Sayısız kez reddedilişten altı

İllüstrasyon: Güneş Toprak

2016 yılı Kasım ayında 221B Dergi ve Bilgi Üniversitesi işbirliği ile düzenlenen "Dünyanın Polisiye Haritası" adlı atölyede tanıştık. Farklı mesleklerden dokuz kadındık. Bir ortak noktamız vardı: Polisiye roman! Yıllarca polisiden izinden gidenimiz, polisiyeyle henüz tanışanımız, roman teorisine dalınca polisiyeyi keşfedenimiz, çocukluğundaki polisilerin nostaljisini yaşıyanımız, yeni çıkan tek bir polisiyeyi bile kaçırmama hevesinde olanımız... Ayrılmadık birbirimizden. Her altı haftada bir toplanıp önceden belirlediğimiz bir polisiye romanı masaya yatırıyoruz ve kıran kırana tartışıyoruz. Aynı düşünmüyoruz ama aynı heyecanı paylaşıyoruz. İşte sizlerle paylaşmak istediğimiz de bu heyecan!

* Arzu Sabancı, Cansu Akdeniz, Çınla Akdere, Gözde Kömeçoğlu, Mine Şen, Pınar Demirbilek, Saliha Aslan, Şenay Dündar, Verda Toprak.

yıl sonra ilk kitabı kabul edilmiş. “48 saat içinde hem bir ajansım hem de bir kitap anlaşılmam olmuştur,” diyor bir röportajında. İlk kitabı 1994’te yayımlanmış: *Fine Lines*. Bizde çevirisi yok.

Gözde: Henüz Türkçeye çevrilmeyen kitapları da var o halde.

Şenay: Evet. Şimdilik altı tane David Hunter macerası var. Türkçeye dördü çevrilmiş. İnşallah kalan ikisi de çevrilir. Beş tane de bağımsız gerilim kitabı var, David Hunter serisi olmayan.

Gözde: Bir tanesi *Kapan* ismiyle çevrildi.

Mine: O, işte David Hunter macerası değil. Seri dışı bir kitap.

Şenay: Yazar, 2002’de gazetede bir makale yazısı için Tennessee’deki Ulusal Adli Tıp Akademisi’ne gidiyor.

Mine: Evet, Ceset Çiftliği’ne. O zamanlar insan bedenindeki çürümeyi gerçek kadvralar üzerinde inceleyen tek araştırma merkezi orası. Yazar, cinayet mahallini nasıl araştıracaklarını öğrenen bir grup polisle sıcak ve uçuşan sineklerin altında birkaç gün geçiriyor.

Şenay: Ve orada *Ölümün Kimyası*’nı yazma fikri doğuyor, sonra David Hunter serisi bir fenomen oluyor. Yirmi dokuz dile çevrilmiş. Özellikle Almanya’da çok popüler oluyor.

Mine: Hatta Leipzig’de havaalanında uçağa binerken arkasından biri koşarak adını bağırdığında önce biletinde bir problem olduğunu düşünüyor. Oysa sadece onu tanıyan bir havalimanı çalışanı koşu koşu kitapçıya gidip hemen o anda kitabını almış ve imzalatmak için yazarı tam uçağa binerken yakalamış.

Şenay: David Hunter’ı yazarken, “Başlangıçta karakter özellikleri olarak ne yazmayacağımı çok iyi biliyordum,” demiş Beckett. “Yeteri kadar alkolik ve sert adam karakteri suç romanlarında vardı. Daha insancıl bir karakter oluşturmak istedim. Karaktere ait tüm özellikleri birden vermekten her kitapta ilerlemesini tercih ediyordum.”

Mine: “Karakterimin biraz kusurlu olmasını, içedönük ve hatta bazı açılardan hassas olmasını istedim. Hunter öncelikle bir insan. Sürekli kendinden şüphe ediyor. Yine de içinde inatçı bir taraf var. Doğruyla yanlış anlayışı oldukça kuvvetli ve asla doğru bildiği yoldan sapmıyor,” demiş.

Şenay: Favori yazarı Raymond Chandler’mış ve *Büyük Uyku*’nun hâlâ çok önemli bir klasik olduğunu düşünüyor.

Mine: Gazetecilikten gelen tecrübeyle Simon

Beckett, romanlarını yazarken gerçekten aşırı titiz. Gerçek antropologlara ve uzmanlara danışmaktan çekinmiyor, romanlarının geçtiği mekânlara gidiyor, sadece ortamdaki o ruhu yakalamak ve hissetmek için. Zaten yazdığı romanlarda da bunu hissetmek mümkün. Yazarı bu kadar başarılı yapan da bu. Cesetlerdeki çürümeyi ne kadar ustaca tasvir etmiş.

Pınar: Ve bu detaylar insanı rahatsız etmiyor aslında. Orada bir çürümeden, beden yok olmasından bahsediyor ama hiç rahatsız olmuyorsun okurken. Çünkü gerçekleri yazıyor, bilimsel bir yazı gibi. Çok iyi kotarmış.

Arzu: Evet, değil mi? İnsanın gözüne soka soka da yapmamış.

Gözde: Çok detaylı anlatmış ama insanın midesini bulandırmıyor.

Salih: Ben, yazarın doktor olduğuna inanmıştım. Demek ki içinde kalmış bir konuymuş.

Şenay: Ben de uzun zamandan beri çok sıkıcı kitaplar okuyordum. Bunu okuyunca fark ettim. (Gülüşmeler)

Şenay: Bu kitabı tesadüfen okudum. O kadar çabuk ilerledi ki! İşyerinde okuyorum, serviste okuyorum, evde okuyorum. Ne olacak, ne olacak diye yutuyorum kitabı neredeyse. Kitabın kapağını kapatır kapatmaz da hemen gruba önerdim zaten.

Arzu: Ben de çok keyif aldım. En çok insan tasvirlerine bayıldım. Çok güzel anlatmış. Yer ve mekân tasvirleri de güzel ama kişileri daha iyi analiz etmiş. Öğretmen kızın saçını kesmesini, tüylerinin uçuşmasını anlatırken gözümde direkt canlandı.

Gözde: Aynı şeyi düşündüm okurken, mekân ve karakterler insanın gözünde canlanıyor. Romanın içinde gibisin. Tam film ya da dizisi yapılacak kitap!

Mine: Köydeki insan profillerini de çok güzel işlemiş.

Gözde: Kapalı toplumların özellikleri iyi işlenmiş. Yabancıları kolayca kabullenememe, herhangi bir suç işlendiğinde bunu yabancıya yüklemesi... Yıllar geçtikten sonra bile yabancı hep yeni gelendir, kabullenilmeyendir.

Mine: İngiliz polisiyesinde klişedir zaten. Taşrada cinayet işlendiği zaman halk önce yabancından şüphelenir ama katil hep aralarından biri çıkar.

Salih: Dünyası küçük olan insanların yabancıları kabullenememesi, buna karşılık şehirden gelenlerin halkı basit köylü olarak görmesi de çok iyi anlatılmış. İşler karışınca ortamın cadı kaza-

Simon Beckett

nına dönmesi, herkesin birbirinden ama özellikle de yeni gelenden ve yerli de olsa düşman gördüğünden şüphelenmesi çok gerçekçiydi.

Şenay: Daha önce okuduğumuz Joel Dicker'in *Harry Q. Davasının Ardındaki Gerçek* ile benzerliği hissettiniz mi? Ortam olarak mesela...

Mine: Evet, küçük kasaba ortamı.

Saliha: Bağnaz rahip figürü önemliydi. Bu çağda İngiltere'de beklemediğim ama çağımızın gidişatını düşününce de fazla iyimser olduğumu bana hatırlatan bir karakterdi. Harry Q. ile bir diğer benzerlik de Henry ile David'in yaşadığı "baba-oğul" ilişkisiydi. İsim benzerliğine de dikkat çekerim.

Şenay: Tolstoy'un bir sözü geldi aklıma. "Tüm muhteşem hikâyeler iki şekilde başlar. Ya bir insan yolculuğa çıkar ya da şehre bir yabancı gelir." Eh, burada da kasabaya David Hunter geliyor.

Arzu: Metropolda yaşayanların başına muhteşem hikâyeler gelmiyor yani. (Gülüşmeler)

Çınla: İşte onların başına da yolculuğa çıktıklarında geliyor demek istemiş!

(Gülüşmeler)

Gözde: Yazar, ana karakterinde klasik özelliklerin olmasını istemediğini belirtmiş ancak şehirde çok büyük bir travma yaşayıp sonrasında kendisini hiç tanımayan insanların bulunduğu küçük bir köye yerleşmesi klişe değil mi sizce de?

Mine: Mekân kullanımı klasik ancak David Hunter klişe bir karakter değil.

Gözde: İşte bana o da çok klasik geldi! Eşini ve çocuğunu aynı anda kaybetmiş. Bu olaylardan sonra da ilk yaptığı, yaşadığı yerden uzaklaşıp tamamen farklı bir hayata başlamak olmuş.

Mine: Ama özgüveni yok, soruşturmaya doğrudan katılmıyor, polise kim olduğunu söylemiyor.

Şenay: İçki ve kahve içmiyor.

Saliha: Ne yer, ne içer bilgisi burada boş. Eşi ve çocukları dışında aile bilgisi de yok. Belki de yetim bir çocuktu ve bu, travmasını güçlendiriyordu.

Pınar: Bence David Hunter'ı bu kadar sevmemizin nedeni kadınsal özelliklerimizde yatıyor. Bir erkek var. Büyük bir travma yaşıyor. Eşini, çocuğunu kaybediyor ve kadın psikolojisiyle şefkatle yaklaşıyoruz kendisine, seviyoruz adamı. Tipi falan hiç önemli değil.

Saliha: Adamın tipiyle ilgili de fikrimiz yok.

Gözde: Kadınlar beğeniyor. Bence bir fikrimiz

olmalı.

Saliha: Çok iddialı olmasa da karizmatik biridir bence. Ama kitap birinci ağızdan anlatılıyor. Herhalde çok havalıym, dese o kadar sevemedik David'i.

Arzu: Adamın yarası var ya, o bizi çekiyor.

Pınar: Zaten okurken kafamızda canlanan, düzgün bir karakter.

Arzu: Ailesi var, işi var.

Gözde: Yeni bir ilişkiye başlarken duraksaması, naifliği ve ağlaması...

Mine: Ölmüş kızını, karısını rüyasında görmesi.

Arzu: Genellikle bu tür travmatik olaylarda

yani eşini ve kızını kaybeden bir adamın bundan sonraki yaşantısında ya agresif davranışları ve daha sert tavırları olur ya da tam tersi uyumuş gibi duyarsız hatta alkole düşkün biri olarak karşımıza çıkar. Şimdiye kadar bize hep öyle karakterler verdi okuduğumuz romanlar ama burada yazar, karakteri daha naif ve duyarlı biri olarak sunmuş.

Pınar: Kısaca başkarakterimiz çok başarılı.

Arzu: Sevil Atasoy'un ardından bunu okumamız sayesinde adli tıbbın ne kadar önemli, zor ama hayranlık uyandırıcı bir dal olduğu düşüncemiz pekişti.

Mine: İnce detayların önemi.

Arzu: Sineklerin orada ne kadar yumurtla yapacağı...

Saliha: Evet, vurucu hayvan sinekler!

Şenay: Larvalar... Brrrr...

Pınar: David Hunter ilk yorum yaptığında taşra polisinin yaşadığı şaşkınlık ve şok...

Mine: Önce onu adam yerine koymamaları ama sonra ağızlarının açık kalması. Bir de ben sonunda o polisinin benine ne oldu, onu merak ettim.

Saliha: Kanseri olmasını bekliyorum.

Şenay: "Baktırırsan iyi olur," dedi sadece.

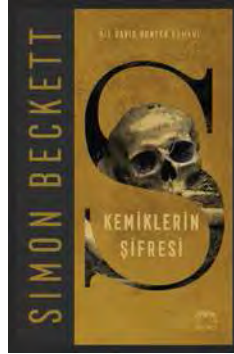
Arzu: Ben sonunu beğenmedim: 329. sayfada kadının öldü, çok geç kalmışsınız diyor ya, kadın o anda öldü benim için.

Pınar: Ama işte senin ona kanmaman lazım.

Arzu: Sonra açıklıyor ama benim için çoktan ölmüştü.

Pınar: Yok ama bir önceki cümlede ipucu veriyor. "Land Rover'in etrafında telaşlı bir hareketlenme oldu." İşte oradan anlamın lazım.

Arzu: Ben kadına odaklı okuduğum için kaçırılmışım onu.

Salih: Ben de David'e odaklı okuduğum için hayır diyorum, başka bir kadını daha kaybedemez.

Mine: O kadını da kaybetseydi olmazdı ama. Adamın elini değdiği her kadın ölüyor, olmaz öyle şey! Bu sefer farklı olması lazımdı.

Arzu: Öyle olsa bana daha gerçekçi gelecekti.

Salih: Türkiye'de de kadın cinayetleri çok güncel olduğu için ve bu konuda hassaslık olduğundan İngiltere'deki versiyonları hakkında bilgilenmek ilginç oldu.

Gözde: Akış yavaş mıydı sizce de? Aslında geçmişini tamamen reddediyor, mesleğini yapmak istemiyor ama bir yandan da istemem yan cebime koy durumu var sanki. Bir de kolaylıkla anlayabileceği şeyleri -psikolojik durumundan olsa gerek- çok geç keşfediyor.

Mine: O aslında bir teknik. Celil Oker'in dersinden biliyorum. Ana karakter önce macerayı reddeder. Olaya karışmak istemez. Sonunda ya mecbur kalır ya da olaylar onu maceranın içine sürükler.

Pınar: Gecikme, karakteri besliyor, senin de beklentin yükseliyor. Bir yandan da olaylar hakkında bilgi sahibi oluyorsun, hazırlıyorsun.

Gözde: Ben de şunu çok seviyorum; Karakterimiz, "Bir şey vardı aklımda, neydi unuttum, neyse daha sonra hatırlarım zaten," der ya! Tamamen okuru bağlama tekniği olarak... Öyle bir durumu çözmeye çalıştığınız oldu mu hiç?

Mine: Ben genelde bulmaya çalışmıyorum. Eninde sonunda ortaya çıkacaktır zaten diye düşünüyorum ve heyecanla bekliyorum.

Çınla: İnanmıyorum! Sen kesin çözmek için kolları sıvıyorsundur diye düşünmüştüm. Tembellik bu ama! Ben de öyle yapıyorum.

(Gülüşmeler)

Şenay: Bence bulamayız zaten.

Salih: Bence de ancak sonunu bilip okursan yakalarsın.

Çınla: Bence bulmaya çalışmalıyız. Bulabiliriz. Bizde bu kapasite var!

Gözde: Ben Agatha Christie okurken düşünüyör ve bulmaya çalışıyordum.

Mine: Christie'nin eski basımlarında romanın sonlarına doğru, romana ara verilir ve yayınevi ya da çevirmen, "Şimdiye kadar size bütün ipuçlarını verdik, katili siz de bulabilirsiniz, sizce katil kim?" diye yazardı. O zaman da cinayeti çözmeye çalışmazdım.

Gözde: Evet, bayılıyorum o basımlara. Burada da öyle düşündüm ama çözmeye çalışmak doğamda var sanırım. Son ana kadar şüphe içindeydim, karanlık bir tarafı vardı katil olduğumu düşündüğüm kişinin ancak sonu beklediğim gibi çıkmadı.

Salih: Henry'nin başından itibaren üst tarafının çok yapılı olmasını, arada da köylülere laf sokmasını, psikolog olmak istemesi gibi yönlerini hep not aldım. Bir de adam çok iyi. Fazla iyi insanların altından polisiye kitaplarda kesin bir şey çıkıyor.

Gözde: Sonunda kadının, "Beni ona vermeyiin!" diye inlemesine rağmen olayı çözemiyoruz.

Arzu: Yazar, katil konusunda kafa karıştırmayı başarmış. Üç kişi arasında kalmışım. Okudukça katilin kimliği değişiyordu.

Salih: Katil, düşmanı değildir, yakınlarındaki kişilerdendir diye düşündüm.

Pınar: Avcı baba oğulla ilgili çok ipucu verdi ya, orada hayal kırıklığına uğramadım. Biliyorum daha heyecan devam edecek, artık okumasak da olur diye düşünmedim.

Salih: Tavşan ipucu nasıldı? Tavşanlar üremeyi gösterir, kadın da hamileydi ya, bunu bilen kim olabilir, dedim içimden. Kesin tıpla ilgili biri. İpuçları çok iyi serpiştirilmişti. Ayrıca hayvanların yazar tarafından sembolik kullanımı da ilgi çekici geldi bana.

Şenay: Heyecan hiç düşmedi sonuna kadar.

Arzu: Evet, saçmaladığı bir yer de olmadı.

Pınar: Kadının koşusunu anlatırken ben de kadınla koştum.

Herkes: Evet, evet!

Arzu: 71. sayfada Lyn ormanda koşarken yere düştüğü sahne çok gerçekçi diye not almıştım ben de.

Gözde: Duyguyu hissettirmesi harika, yazarın. Okur o mutluyken mutlu, huzursuz ve gerginken de öyle hislerle doluyor.

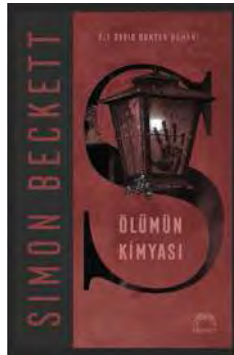
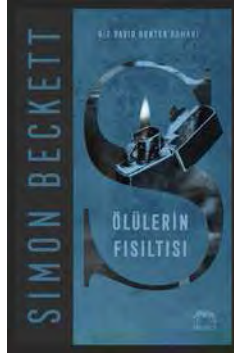
Şenay: Kitabın açılışında biz de o iki çocukla birlikte cesedi bulduk. O koku burnumuza geldi, sineklerin vızıltısını işittik.

Salih: Ortam anlatımı çok başarılıydı. Kasabadaki gerilimin yükselişinin anbean artmasını hissettik.

Gözde: Barda yaşanan gerilim dolu anlar...

Arzu: O barda bira içesim geldi.

Salih: Eh, hepimiz beğenmişiz, hayret!

Şenay: Mezar taşında yazılı olan söz nasıldı? “Sen şimdi nasılsan, bir zamanlar ben de öyleydim. Ben şimdi nasılsam, sen de öyle olacaksın.”

Arzu: “Ölümler de yaşayanlar kadar mahremiyeti hak ediyor,” cümlesi de güzel.

Saliha: Ben de söyleyeyim sayfa 15: “Şehirde kahve, köyde çay ikram edilir.”

Herkes: Aaa, evet, o çok güzeldi!

Şenay: Bir de şu cümle hoşuma gitmişti. David Hunter, kendi mesleğini tarif ediyor. “Adli antropolojiyle patoloji arasında belli bir derecede örtüşme vardır ama ciddi çürüme bir kez başladığında çoğu patolog genellikle orada bırakır. Onların uzmanlık alanı ölüm sebebidir ve cesedin biyolojisi bozulmaya başladığında bunu belirlemek gitgide zorlaşır. İşte benim işim burada başlıyordu.”

Gözde: *Bones* dizisi gelmedi mi aklınıza?

Mine: Evet, o dizi de Kathy Reichs’in kitaplarından uyarlama. Temperence Brennan serisi bizde bir türlü düzgün çıkmadı.

Pınar: Çeviride şöyle bir hata gördüm onu söyleyeyim; 20. bölümde tam kadının kaçırılma sahnesinde. Telefonla konuşuyorlar. “Biri geldi, sütçü mü?” diyerek konuşmaya devam ediyorlar. “Yanıt yok, bir tık sesi işitildi. Telefonu tekrar çevirdim, telefon çaldı durdu,” diyor. Sonra polisler geldiğinde açık kalan telefonu biri kapatmıştı. Şimdi açık kalan bir telefon çalmaz dolayısıyla bu yazarın mı çevirmenin mi hatası?

Mine: Katil, kadını kaçırdıktan sonra kapatıyor telefonu. Kapalı telefon çalıyor, kimse cevap vermiyor.

Pınar: Hayır, hayır, telefon çalıp durdu diyor.

Mine: Eee.. Kendi kendine susmuştur telefon.

Pınar: Hayır, hayır. 20. bölümde açık kalan telefon. Telefon meşgul çaldı dese mantıklı olacaktı.

Mine: Şimdi bana orijinalini aldirtacaksın. Bakacağım o telefon kapalı mı açık mı diye!

Saliha: Editör hatası diyelim o zaman. Ama İngiltere’deki mi Türkiye’deki mi, onu bilemiyoruz.

Pınar: Bu hatayı yakıştıramadım bu kadar kusursuz bir kitaba. Kitabın akışında hiç hata yoktu çünkü.

Şenay: Peki, hiç hata yok derken sizi yeni bir tartışmaya sürüklemek istiyorum. Hadi bakalım, sıkı durun! İlk ceset bulununca David Hunter bir sürü şeyi araştırdı. Böcekler, larvalar... Cesetler şu kadar önce öldü, bu kadar önce öldü. Sonuçta ne oldu? Katili tesadüfen buldu. Eee, bütün o araştırmalar ne işe yaradı?

Saliha: Ama kadını bulmasını etkiledi. Üç gün boyunca yaşayacağını biliyordu. Kadını kurtaracağına inanmamızı sağladı.

Mine: Doktorun verdiği bilgiler sayesinde kurbanların ölüm zamanını öğrendiler. Bu şekilde kadının ne kadar zamanı kaldığını, yaşayıp yaşamadığını biliyorlardı.

Şenay: Evet ama o üç gün bilgisi işine yaramadı bence.

Arzu: Şenay sen diyorsun? O kadar emek var, teknik bilgi kullanımı var ama tesadüfen elini kolunu sallarken buldu katili.

Gözde: Evet, katılıyorum. Karakterimiz belli bir yere kadar isteksizdi olaylara katılmaya, bir ileri iki geri davrandı. Çok fazla çabalamadan tesadüfen kavradı durumu.

Pınar: Ama üç gün bilgisi elde edildi.

Şenay: Ama yine de tesadüfen buldu. Ben olsam şöyle yazardım.

Arzu: Vaaay! Çok iddialı bir cümle... Evet, nasıl yazardın Şenay ?

Şenay: Öh öh! O kadar araştırdı, bilgileri topladı ya... Mesela ikinci cinayetdeki olay yeri incelemesi sırasında bir çamur parçası bulunur. O çamur sadece şu bölgede bulunuyor gibi bir bilgi elde edilir. O bölge de katilin kulübesinin bölgesidir. Yani o kulübeyi tesadüfen değil de bilinçli buldururdum.

Mine: Ama bu da çok klişe yahu!

Pınar: Kitaptaki romantizm bozulurdu ama, David beyaz atlı prens. Hem bu bir İngiliz romanı. Amerikan romanı olsa senin dediğin gibi olabilirdi.

Şenay: Bir de gelinlik detayı var... Gelinlik değil de başka bir detaydan anlasaydı David, katilin kim olduğunu...

Gözde: Gelinlik ayrıntısı çok hoştu hatta muhteşemdi bence. Önce fotoğrafa bakıyorsun, yeni evlenmiş bir çift görüyorsun ama tekrar baktığında gelinliği tanıyıp gerçeği anlıyorsun. Edindiğin bilgiler bakış açını zenginleştiriyor.

Şenay: Ama gelinlik kanlar içinde, leş gibi. Bir kere anlık görüyor; gördüğü anda odak noktası kadın. Sonra aynı gelinliği pırıl pırıl bir resimde görüp hemen tanıyor.

Mine: Ama eski model, farklı bir gelinlik.

Arzu: Değişik bir model, tavuskuşu muydu neydi?

Şenay: Ya ama gelinlik gelinlikten çıkmış pislikten. Bir erkek nasıl ayırt eder?

Gözde: Ama o herhangi bir erkek değil, dikkatini çekerim. O, David Hunter!

Pınar: Senin David ile ne alıp veremediğin var Şenay?

Şenay: Şaka şaka! Bayıldım kitaba, bütün seriyi aldım. Tartışma çıksın diye uğraştım şimdi! (Gülüşmeler)

Hilton

ISTANBUL BOMONTI
HOTEL & CONFERENCE CENTER

**In The
Middle of
Everything**

eforeaTM
SPA

Hilton Istanbul Bomonti Hotel & Conference Center
Silahşör Caddesi No:42 Bomonti Şişli İstanbul, 34381, Türkiye
T: 0212 375 30 00

TÜM SIRLAR
AÇIĞA ÇIKIYOR

CAPITOL POLİSİYE GÜNLERİ

12-31 MART

Edgar Allan Poe,
Arthur Conan Doyle,
Agatha Christie...

221B, polisiyenin ustalarını
Capitol'de buluşturuyor.

Özel Film
Gösterimleri

Polisiye
Söyleşileri

İmza
Günleri

Polisiye
Atölyeleri

#PolisiyeGünleriCapitolde

CAPITOL